HEDENDAAGS ANARCHISME

een INLEIDING voor jongeren

De Libertaire Studiegroep Gent werd, in februari 1985, opgericht vanuit het inzicht dat de anarchistische idealen niet zozeer gediend worden door nietszeggende slogans, dan wel door rationeel onderzoek.

De Libertaire Studiegroep Gent wil denkwerk verrichten rond allerlei maatschappelijke fenomenen vanuit een libertair referentiekader.

De Libertaire Studiegroep Gent heeft zich voorgenomen een drietal doelstellingen te verwezelijken:

A: De publikatie van een driemaandelijks tijdschrift 'Perspektief', waarin getracht zal worden op een thematische wijze het anarchistisch ideeëngoed uit te diepen;

B: De uitgave en/of heruitgave van teksten die relevant bevonden worden voor de onmisbare theoretische uitdieping van het anarchisme;

C: Het opzetten van allerlei manifestaties ter ondersteuning en ter bevordering van libertaire propaganda.

DISTRIBUTIE VAN PERSPEKTIEF

a) Perspektief is te verkrijgen in enkele boekhandels.
b) Perspektief is schriftelijk te bestelllen op het redaktieadres, u betaalt natuurlijk ook de verzendingskosten (wel goed vermelden welk nummer u wenst)
c) Een abonnement kost 200 fr.. U ontvangt dan niet een bepaald aantal nummers, maar wel op de kop af 200 bladzijden tekst. Na die 200 blz. krijgt u een verzoek om opnieuw te storten.
d) Steunabonnementen kosten 400 fr. (voor 200 blz.)
e) Perspektief is ook te verkrijgen bij boekenstands op bepaalde manifestaties.

rekeningnummer: ASLK 001 - 1568085 - 59 :
t. a. v. Libertaire Studiegroep Gent
vermeld duidelijk de reden van storting.

redaktieadres: Libertaire Studiegroep
Justus Lipsiusstraat 2
9000 Gent

Nog in voorraad:

Perspektief 2: Arbeidsethos	70 fr.
Perspektief 3: Vredesbewegingen	50 fr.
Perspektief 4: Kerk en religie	50 fr.
Perspektief 5: Ekologie	65 fr.
Perspektief 6: Anarchie en antropologie	70 fr.

EDITORIAAL

Er zijn duizenden manieren om het anarchisme te beschrijven. De onderliggende brochure is een poging om een eigentijdse en begrijpelijke versie op te stellen, ook voor wie onbekend is met het gangbare politieke taalgebruik.
We hebben ons beperkt tot het hedendaags anarchisme. Je zal er dus tevergeefs in zoeken naar een geschiedenis van het anarchisme.
Sommige thema's hebben we wat sterker belicht dan andere zoals het ekologies anarchisme en anarchistische tendenzen in de maatschappij. Daarnaast is er ook een eerder ongebruikelijk thema behandeld, nl. moraal.

Dit boekje valt uiteen in twee delen: de eigenlijke hoofdtekst die doorloopt op de rechterpagina's en een aantal leesteksten die in kolommen op de linkerpagina zijn afgedrukt.
De leesteksten zijn bedoeld als illustraties en uitweidingen of behandelen thema's die in de hoofdtekst zijn aangeraakt, maar niet verder uitgewerkt.
Sommige leesteksten zijn overgenomen van andere schrijvers. Dat betekent nog niet dat al de aangehaalde auteurs duidelijk anarchisten zouden zijn. Dat hoeft ook niet. Zoals in dit boekje -hopelijk overtuigend- zal worden aangetoond, zijn onze ideeën niet het alleenrecht van een beperkt klubje van anarchisten, maar leven ze ook in bredere kringen.

Veel leesgenot.

samengesteld voor de Libertaire Studiegroep Gent door Ludwig Glabeke,
April 1987.

Inhoudstafel leesteksten

INHOUDSTAFEL

Anarchisme:
is <u>geen</u> bommen gooien, wanorde of chaos
is <u>geen</u> diefstal en moord
is <u>geen</u> oorlog van allen tegen allen
is <u>geen</u> terugkeer naar barbarij of primitieve toestanden.

<u>Anarchisme is juist het tegendeel van dit alles.</u>

Anarchisme betekent: dat je vrij zou zijn; dat niemand je zou knechten, op de bon zetten, bestelen of bedriegen.
Het betekent dat je vrij zou zijn om te doen wat je wilt, en dat je niet gedwongen zou worden om te doen wat je niet wilt.
Het betekent dat je de kans zou hebben om te kiezen welk leven je wilt leiden, en dat je dat kan zonder dat iemand er zich mee bemoeit.
Het betekent dat je medemens dezelfde vrijheid als jij zou hebben en dat iedereen dezelfde rechten en vrijheden zou hebben.
Het betekent dat allen broeders zijn, en dat ze als broeders in vrede en harmonie zouden leven.
Dat wil zeggen: dat er geen oorlog zou zijn, geen geweld van de ene groep tegen de andere, geen monopolie, geen armoede, geen onderdrukking en geen profiteren op de rug van je medemens.
Kortom: anarchisme betekent een toestand van de samenleving waarin alle mannen en vrouwen vrij zijn, en waarbij allen gelijkelijk kunnen genieten van de voordelen van een geordend en verstandig leven.

Vertaald uit:
A.Berckman,
<u>Abc of Anarchism</u>

1. MACHT, een maatschappijkritiek

Uitgangspunt

Thuis en op school zie je dat je in veel gevallen niet kan of mag doen wat je zou willen doen. Je vader, moeder en leraar kunnen beslissen voor jou. Dat is soms zeer stom. Zij beslissen waar en wanneer je mag uitgaan; wat je moet leren; hoe streng zij zullen zijn tegen jou; welke kledij je moet dragen, hoe je er moet bijlopen; wanneer je oud genoeg bent volgens hen om te vrijen; enz...
Let wel: we beweren hier niet dat alle ouders zo zijn en er geen ouders zijn die wel meer begrijpend zijn en wel hun kinderen in zekere mate vrij laten. Hier en daar loopt er ook wel een leraar rond die enigzins wil tegemoetkomen aan de wensen en de interesses van de leerlingen. Maar in veel gevallen is dat niet zo. En hierin zijn de ene ouders/leraren strenger en stugger dan de andere. Ze moeten daarvoor geen reden opgeven. Het is zo omdat zij het zeggen.

Langs de andere kant moeten je vader, moeder en leraren zelf luisteren naar anderen, naar hogeren. Ook zij zijn heel beperkt in hun keuzevrijheid. Op hun werk hebben ze meestal niet veel in te brengen. Ook als ze niet onder een baas werken, zijn ze dikwijls gebonden door de eisen van hun beroep zoals die opgelegd zijn door de maatschappij. Vader of moeder komen thuis na een slechte werkdag en dat kan jij dan voelen.

Er is dus iets fundamenteels verkeerd: bijna iedereen kan iets beslissen over andere mensen, maar niemand kan echt voor zichzelf beslissen.
Het zou veel beter zijn als jij voor jezelf meer vrij zou kunnen kiezen wat jij wil en je vader of moeder bijv. wat meer over hun werk zouden te zeggen hebben.
Dus eigenlijk dat:

> MENSEN MEER VOOR ZICHZELF KUNNEN BEPALEN WAT ZE WILLEN,
> ZONDER DAAROM DE VRIJHEID VAN ANDEREN TE BEPERKEN.

Dat is eigenlijk heel het uitgangspunt, de basis van het anarchisme: het zou veel beter zijn als iedereen zoveel mogelijk voor zichzelf zou kunnen bepalen wat hij zelf goed vindt. Dat kan natuurlijk alleen maar als je de ander ook voor zichzelf laat kiezen. Want als de vrijheid van de één erin bestaat voor de ander te beslissen, dan is die ander weer niet vrij natuurlijk.

Macht

In het anarchisme wordt veel over macht gesproken. Macht hebben is de mogelijkheid om beslissingen te nemen en te (laten) uitvoeren.

We zijn ertegen dat een ander over ons kan beslissen zonder dat we daar iets kunnen aan doen; waarbij we dat moeten aanvaarden, of we willen of niet.
Dat kunnen rechtstreekse bevelen zijn die we gedwongen moeten uitvoeren, of beslissingen die onze levensomstandigheden bepalen. Een paar voorbeelden van het laatste: de beslissingen om milieuonvriendelijk te produceren omdat dat goedkoper is, hebben voor ons allemaal de kwaliteit van ons leven beïnvloed. En de besparingen in het onderwijs beperken de keuzemogelijkheden van de leerlingen.

1. Gehoorzaamheid & Discipline

Een goddeloze vraag komt op: 'Waarom moet een kind gehoorzamen?'. Mijn antwoord is: het moet gehoorzamen om het verlangen van de volwassenen naar macht te bevredigen. Wat zou er anders voor reden zijn? 'Nou ja', zult U zeggen, 'Hij zal natte voeten krijgen als hij weigert zijn schoenen aan te trekken; hij kan zelfs in een ravijn vallen als hij niet naar zijn vader luistert'. Natuurlijk moet een kind gehoorzamen wanneer het om leven en dood gaat. Maar hoe vaak wordt een kind gestraft als het in zulke gevallen niet gehoorzaamt? Zelden! Hij wordt meestal omhelsd met 'O lieveling, god zij dank dat je nog leeft!'. Het kind wordt gewoonlijk gestraft voor kleine overtredingen.

* * *

Volwassenen hebben geen recht op de gehoorzaamheid van kinderen. Het moet van binnen komen -niet van buitenaf opgelegd worden.

Discipline is een middel tot een doel. De discipline van een leger moet het geschikt maken voor de oorlog. Alle discipline maakt het individu ondergeschikt aan het doel. In landen met een dergelijke discipline is het leven weinig waard. Er is echter nog een ander soort discipline. In een orkest gehoorzaamt de eerste violist aan de dirigent omdat hij net als de dirigent een goede uitvoering wil. De soldaat die in de houding springt, geeft in het algemeen niet om de efficiency van het leger. Ieder leger wordt geregeerd door angst en de soldaat weet dat hij gestraft zal worden als hij niet gehoorzaamt.
De school-discipline kan van hetzelfde soort zijn als die van het orkest, als de leraren goed zijn. Te vaak is ze echter gelijk aan de discipline van het leger. Hetzelfde geldt voor het gezin. Een gelukkig gezin is als een orkest en vertoont dezelfde team-geest. Het ongelukkige gezin is als een kazerne waar haat en discipline heersen.

uit: A.S. Neill, Summerhill, p. 126 ; p 127

Let wel: we zijn er wel voor dat je macht hebt om voor jezelf te beslissen en om je eigen leven uit te bouwen. Wat jij doet zal ook wel enige invloed hebben op je naaste omgeving. Dat is niet te vermijden. Maar als we het in het vervolg over macht hebben, bedoelen we daarmee de ingrijpende en dwingende macht die mensen over anderen kunnen uitoefenen, wat volgens ons zeer ongezond en ongewenst is.

Nu is die macht zeer ongelijk verdeeld in de wereld. Een minister heeft meer te zeggen dan de man in de straat die alleen kan gaan stemmen. Een rijke ondernemer heeft veel meer te zeggen dan een fabrieksarbeider. En kinderen en jongeren hebben het minst van al te zeggen. Zij staan helemaal onderaan.
Doorgaans heeft je vader meer te zeggen dan je moeder. Maar allebei hebben ze het voor het zeggen over jou.

1. AUTORITAIR GEZAG

Hoe komt het nu dat mensen een verregaande macht over anderen kunnen uitoefenen?
Een eerste vorm van macht is autoritair gezag.

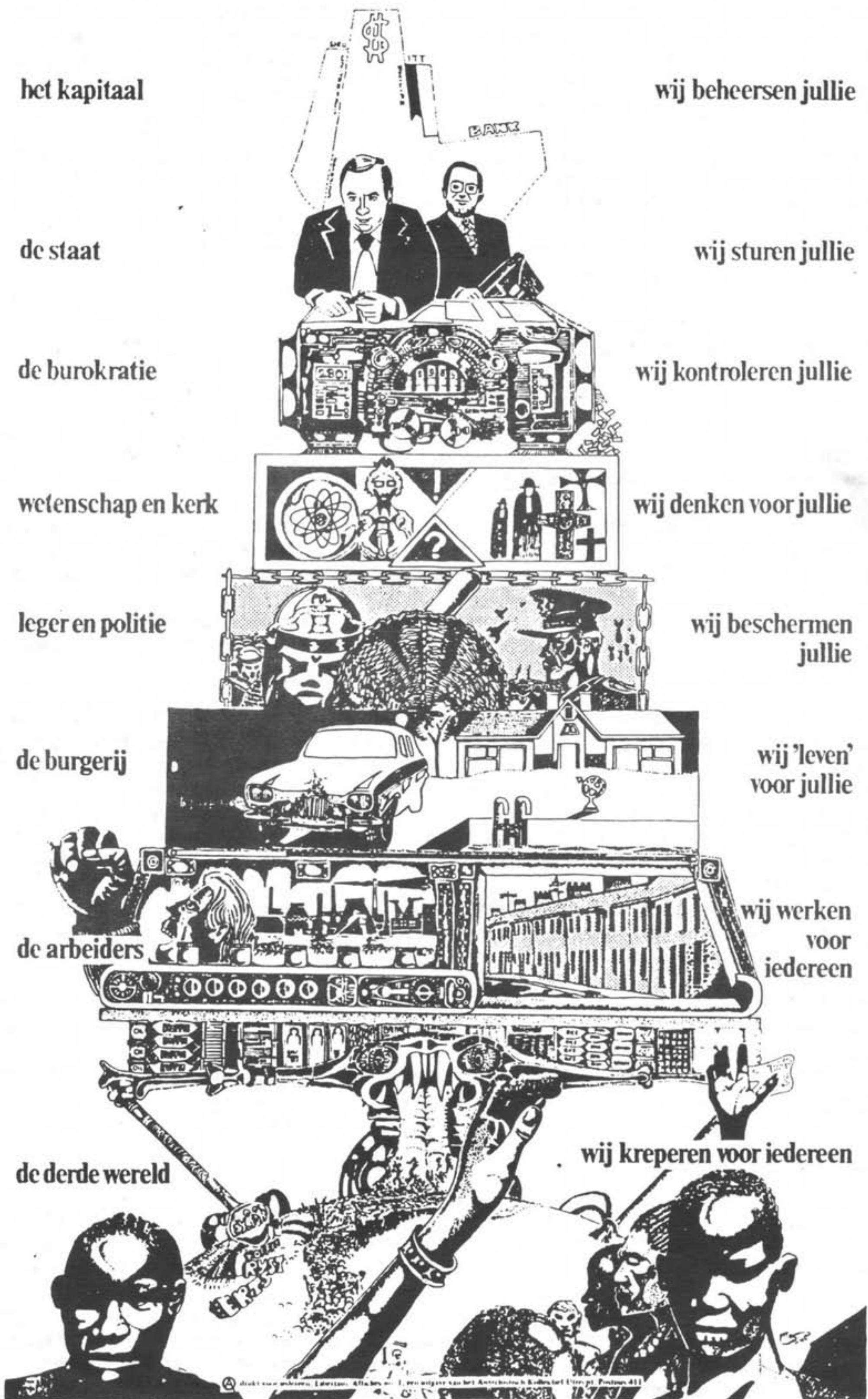
Je ouders en je leraar zullen zeggen dat zij het beter weten. Dat zij het beter kunnen weten dan jij. Dat ze meer ervaring hebben. En jij moet dat geloven. Als je dat zomaar gelooft omdat zij het zeggen, dan onderwerp je je aan autoriteit, autoritair gezag.
Ook als jij nu alles zomaar aanneemt wat wij zeggen, dan is dat geloven op gezag , autoriteit. Dat willen wij niet. We willen niet dat je blind gelooft Je moet daar vragen kunnen over stellen (kritisch zijn).

Nog niet zo lang geleden was dat gezag heel wat sterker. Bijna iedereen vond het normaal dat kinderen niets te zeggen hadden: niets over hun kapsel en kledij, niets over naar welke school ze gingen, hoelang ze op konden blijven welke vrienden ze hadden. Ze hadden alleen maar te gehoorzamen.
En de vrouw was al niet veel beter af: ze kon wel mee doen en over de kinderen meebeslissen, maar ze moest altijd maar klaar staan om te doen wat vader de man wilde. Dat was zo normaal dat bijna niemand er zelfs maar vragen durfde over te stellen.
Of het dan zoveel beter was? Neen, want hoewel je ouders zullen beweren dat ze als kind altijd braaf en gehoorzaam waren, zullen ze toch ook wel niet altijd graag gedaan hebben wat ze moesten doen.

Nu is het zo eenvoudig niet meer. Veel vrouwen willen niet zomaar meer weggestoken worden als huismoeder thuis die verder niet aan bod mag komen. Je zult ook zelf al wel gemerkt hebben dat je eigenlijk voor jezelf meer kan en wil beslissen dan toegelaten is en je zult het zeggen of denken. Dat is mondigheid. De jeugd is een heel stuk mondiger geworden zeggen ze dan.

Dat is heel belangrijk. Autoriteit vinden we een heel kwalijke zaak. Daar wordt niemand beter van. Het is niet omdat iemand van zichzelf zegt dat hij het beter weet of omdat hij een titel draagt (bijv. leraar of dokter in de psychologie), dat hij het voor ons ook beter weet. Natuurlijk gaan wij niet betwisten dat een schoenmaker beter schoenen kan maken of herstellen dan wij Maar hij heeft ons niet te vertellen welke schoenen wij moeten dragen.

Op het PMS kan men ons wel vertellen hoe het met ons IQ zit, maar dat geeft hen nog niet het recht om te bepalen welk beroep we uiteindelijk moeten kiezen. Die PMS-testen worden trouwens nog altijd betwist omdat ze zo eenzijdig het intellekt en schoolse prestaties beklemtonen.

het kapitaal
wij beheersen jullie
de staat
wij sturen jullie
de burokratie
wij kontroleren jullie
wetenschap en kerk
wij denken voor jullie
leger en politie
wij beschermen jullie
de burgerij
wij 'leven' voor jullie
de arbeiders
wij werken voor iedereen
de derde wereld
wij kreperen voor iedereen
BANK
ITT

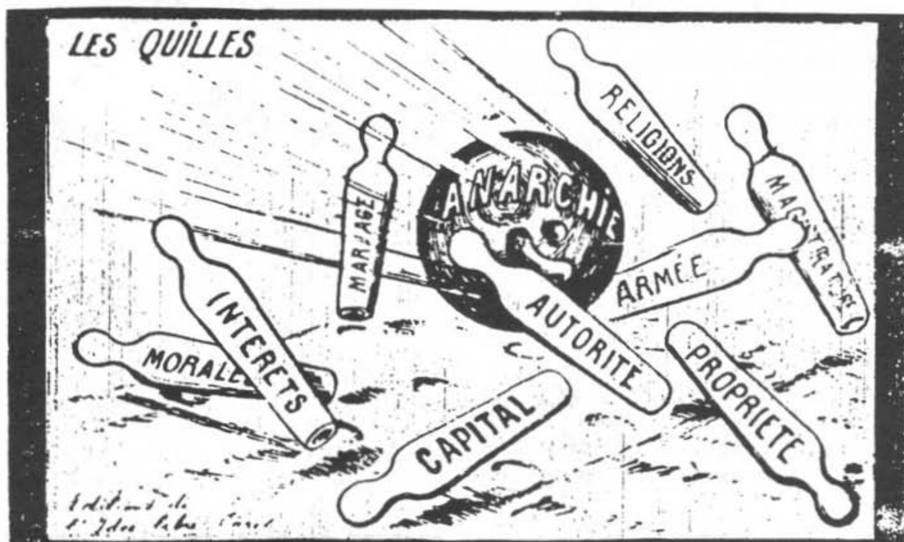
Als we beweren dat we tegen autoriteit zijn, dan proberen we het ook anders te doen: anti-autoritair.
Wij willen niet dat je alles zomaar aanneemt omdat wij het zeggen. We vinden het veel beter als je zelf nadenkt over het reilen en zeilen van de wereld. We kunnen alleen voorstellen en argumenten aanreiken. Je maakt voor jezelf uit of je ermee akkoord kunt gaan, wat er je in aanspreekt en wat er vragen oproept. Het is niet onze bedoeling dat wij een hele troep slaafse volgelingen achter ons zouden krijgen, maar wel dat jezef kunt nadenken over wat wij hier beweren en over je eigen leven.

zie ook leestekst **nr.1: Gehoorzaamheid en Discipline**

Andere machtsvormen

Maar zelfs als je je eigen mening vormt en ervoor uitkomt dan is er nog niet echt iets veranderd. Want het is niet omdat je iets voor jezelf helemaal alleen wil beslissen (of iets wil veranderen), dat je dat dan ook direkt kunt (mag). Jij wil wel maar je ouders willen er niets van horen en zeggen: njet. Je kan proberen om het toch te doen, maar het zal van je ouders afhangen of ze het dan toch maar oogluikend zullen toestaan of je er streng voor zullen straffen. Tot een bepaalde leeftijd (18 jaar in Belgïe), kan je daar soms heel weinig aan doen.
Ook je vader of moeder kunnen bijv. ontevreden zijn over de manier waarop ze hun werk moeten doen (of over hun werk zelf), maar de direkteur zegt: njet. 'Zoek dan een ander werk, maar hier doe je het zoals in het bedrijf voorgeschreven wordt.' Soms mag zelfs geen openlijke kritiek geleverd worden, of er volgt ontslag.

Het is duidelijk dat het hier om andere vormen van macht gaat. Autoritair gezag bestaat maar zolang je wil geloven dat anderen het beter weten. Als je bijv. aanvaardt dat een minister het recht heeft om méér te beslissen omdat hij gestudeerd heeft en ervoor gewerkt heeft. Of als je aanvaardt dat er altijd iemand moet zijn die meer te zeggen heeft over jou, dan jijzelf. Maar zelfs als je dat niet meer aanvaardt zijn er nog andere middelen om je te dwingen 'in de pas' te blijven lopen.

2. Schooldemocratie: Zelfbestuur en gelijkwaardigheid

Zelfbestuur is een alternatief voor de trapsorganisatie in het onderwijs. Voorwaarde is wel dat iedereen gelijkwaardig wordt behandeld -leerling en leraar op gelijke voet- en evenveel kan inbrengen.
Veelal worden de leerlingen als ze een schooldemokratie eisen met een goocheltruukje bedrogen. Er wordt een schoolparlement of een leerlingenraad opgericht, die eigenlijk niet meer dan een demokratisch foefje betekent. De voorstellen die kunnen gedaan worden zijn zeer beperkt, en gaan alleen over onbenullige onderwerpen die onschadelijk zijn voor het schoolsysteem, zoals het kiezen van een film uit en beperkt aanbod, het organiseren van een sportmanifestatie, de uitgave van een schoolkrantje. Bovendien behouden direktie en leerkrachten zich vaak nog een extra vinger in de pap om de beslissingen al of niet goed te keuren of om te censureren. Als sommige leerlingen in de leerlingenraad 'lastig' gaan doen en iets willen veranderen aan het schoolsysteem of aan de leerstof, dan kunnen ze nog altijd bedreigd worden met uitsluiting en slechte examenbeoordelingen.

* * *

Echt zelfbestuur kan alleen werken in volle vrijheid. Summerhill biedt een voorbeeld van echt zelfbestuur. Summerhill is een leefgemeenschap waar kinderen behandeld worden met hetzelfde respekt als waarmee volwassenen willen behandeld worden, en waar eventueel ook geleerd kan worden. Omdat er geen leerplicht en geen examens zijn, hebben ze in Summerhill geen 'stok achter de deur', wat mogelijk maakt dat zelfs zeer jonge kinderen zonder angst voor represailles hun mening kunnen vormen en zeggen.
A.S. Neill (stichter van Summerhill), schrijft hierover:
'Summerhill is een school met een democratisch gekozen zelfbestuur. Alles wat op de één of andere manier met de gemeenschap te maken heeft, ook de bestraffing van het overtreden der bepalingen, wordt op de algemene schoolvergadering op zaterdagavond via stemming geregeld. Ieder staflid en ieder kind, ongeacht zijn leeftijd, heeft een stem. Mijn stem legt hetzelfde gewicht in de schaal als die van een zevenjarig kind. Men kan hier om glimlachen en zeggen:

'Maar jouw mening heeft toch meer gewicht nietwaar?'. Wel, laten we eens zien. Ik stelde op een vergadering voor het roken aan kinderen onder de zestien te verbieden. Ik bracht de volgende elementen naar voren: het is een verdovend middel, het is vergiftig, en kinderen vinden het niet echt lekker, maar ze roken om groot te lijken. Tegenargumenten waren er bij de vleet. Er werd gestemd en mijn voorstel werd met grote

Hoe werkt dat nu?
Hoe komt het dat je ouders/leraren macht hebben over jou en een direkteur macht over 'zijn' arbeiders, enz...?
Daar zijn verschillende middelen voor: allereerst de manier waarop alles in de maatschappij georganiseerd wordt; dan is er nog de macht der gewoonte; ook geld is macht; er zijn dan nog de wetten en repressie voor wie toch nog niet mee wil; en er is de opvoeding en het onderwijs, waarmee we van jongsaf aan aangepast worden aan de maatschappij en leren te buigen en te gehoorzamen.
We zullen deze punten één voor één bespreken.

2. TRAPSORGANISATIE

Allereerst is er de manier waarop alles in de maatschappij georganiseerd is.
Als voorbeeld kunnen we de school nemen. Wie beslist wat wij moeten leren?
De leerlingen staan onderaan en hebben slechts heel uitzonderlijk iets te zeggen over wat ze willen leren.
Het is de leraar die beslist wat er in de klas gebeurt en op welke wijze.
Over zijn schouders kijken de direkteur en de inspektie mee of alles wel ordelijk en volgens de regels verloopt.
De inhoud van de lessen (de leerstof) wordt dan weer bepaald door de inspektie en een staf van zogenaamd deskundigen (die ervoor gestudeerd hebben om te bepalen wat moet en wat niet mag verteld worden).
Boven de inspektie staan dan weer de direkte raadgevers van de minister en de minister van onderwijs zelf.

De minister zal heus niet in de klas komen kijken of jij wel braaf genoeg bent volgens hem. Hij bepaalt met zijn staf de algemene lijnen. Zo verplicht hij je wel om tot 18 jaar onderwijs te volgen en bepaalt hij welke vakken er moeten gegeven worden.
De inspektie en een leerplankommissie (een aantal leraren die de inspektie heeft uitgekozen) zullen dan verder de inhoud van die vakken invullen en leerplannen uitgeven.
De inspektie kontroleert dan in de scholen samen met de direkteur, of de leraren die leerplannen wel volgen.
En de leraren geven de stof, 'regelen' de orde en tucht in de klas en kontroleren door ondervragingen en examens of de leerling de stof wel leert.
De leerlingen zijn het kind van de rekening: zij moeten maar ja knikken en alles slikken en dan maar hopen dat ze goed genoeg bevonden worden door de leraar om naar een volgende klas over te gaan.

Die trapsorganisatie wordt <u>hïerarchie</u> genoemd. Hoe hoger je komt op de trap, hoe meer je te zeggen hebt: over anderen natuurlijk.
In zo'n trapsorganisatie is het veel gemakkelijker als je braaf en onderdanig knikt naar wie boven jou staat, en trapt naar wie zich onder jou bevindt.
Een leraar die zijn leerlingen vrij laat om hun onderwerp zelf te kiezen en uit te werken, zal het heel wat moeilijker hebben tegenover de direktie, dan één die zomaar zijn les geeft en streng en ruw is met de leerlingen.
Je ouders zullen het gemakkelijker hebben om gewoon, zelfs tegen hun zin, heel onderdanig hun werk te doen en zich dan af te reageren tegen jou voor een rotdag, dan als ze proberen iets op hun werk te veranderen.

Andere namen die gebruikt worden voor trapsorganisatie en hïerarchie zijn : <u>pyramide-organisatie</u> en <u>vertikale organisatie</u>. Pyramide, omdat er velen onderaan zijn, terwijl er maar enkelen aan de top staan. Vertikaal, omdat alles naar boven gericht is en de beslissingen over de hoofden van de mensen genomen worden.

* * *

meerderheid van stemmen verworpen. Het vervolg is vermeldenswaard. Na mijn nederlaag stelde een jongen van zestien jaar voor om kinderen beneden de twaalf jaar het roken te verbieden. Hij kreeg zijn voorstel erdoor. De volgende week echter stelde een jongen van twaalf jaar voor de nieuwe regel te herroepen met het argument, dat er nu kinderen stiekem op de w.c. zaten te roken net zoals op de gewone autoritaire school en dat dit tegen de ideeên van Summerhill indruiste. Hij werd luid toegejuicht en op die vergadering werd het verbod ingetrokken. Ik hoop duidelijk gemaakt te hebben dat mijn mening niet altijd van meer gewicht is dan die van een ander.

* * *

Vrije kinderen zijn niet makkelijk te beïnvloeden; de afwezigheid van angst verklaart dit verschijnsel. Inderdaad is afwezigheid van angst het beste wat een kind zich kan wensen.

* * *

Een moderne school zonder zelfbestuur kan eigenlijk niet progressief genoemd worden. Er kan geen werkelijke vrijheid heersen, tenzij de kinderen zich helemaal vrij voelen om hun eigen leven te regelen. Wanneer er iemand de baas is, is er geen werkelijke vrijheid. Dit geldt nog meer voor de welwillende baas dan voor de strenge baas. Het kind met pit kan tegen de strenge baas in opstand komen, maar de welwillende baas maakt het kind krachteloos en onzeker van zijn gevoelens.

* * *

De leerlingen van Summerhill zouden tot het eind toe vechten voor hun recht om zichzelf te besturen. Volgens mij is een wekelijkse schoolvergadering van meer waarde dan het onderwijs van een hele week. Het is een uitstekende leerschool om het spreken in het openbaar te leren en de meeste kinderen spraken dan ook goed zonder zelfingenomen te zijn. Ik heb vaak zeer goede speeches gehoord van kinderen die konden lezen noch schrijven. Ik zie geen andere mogelijkheid om de democratie op Summerhill te bewerkstelligen. Het is bovendien een eerlijker democratie dan de politieke democratie van de grote maatschappij, want de kinderen zijn erg aardig voor elkaar en hoeven geen gevestigde belangen te verdedigen. Bovendien is het een onvervalste democratie, want alle wetten worden rechtstreeks op voor ieder toegankelijke vergaderingen aangenomen en het probleem van oncontroleerbare, gekozen afgevaardigden doet zich niet voor.

citaten: A.S. Neill, <u>Summerhill</u>, p. 54 ; p. 24 ; p. 50 ; pp. 52-53

Anarchisten zijn sterk anti-hïerarchisch, tegen een trapsgewijze organisatie. In zo'n organisatie wordt iedereen met geweld op zijn plaatsje gewrongen en de onvrede wordt op de zwakkeren afgereageerd. Niemand vaart er echt wel bij en de grote groep onderaan krijgt de meeste slagen, de grootste klappen.
Een goed voorbeeld hiervan is het leger: daar moet je heel duidelijk je oversten gehoorzamen zonder vragen te stellen. Als je als milicïen pas binnenkomt wordt je geplaagd door je collega's die er al langer zijn. Je wordt dan op kamers van zes gelogeerd en algauw wordt de zwakste op de kamer gepest.

Wat wij voorstaan zijn horizontale organisaties, waarbij niemand boven de ander staat. Iedereen wordt er behandeld en gerespekteerd op voet van gelijkheid en de besluiten worden in onderling overleg genomen. We streven naar zo open mogelijke organisaties, met onderlinge afspraken in plaats van starre reglementen die van bovenaf opgelegd worden. (zie verder ook bij doel en middel p.)

Deze organisaties zullen veel kleiner moeten zijn dan de grote, logge mastodontorganisaties die we nu kennen. In de plaats van een logge pyramide stellen we netwerken of federaties voor. Netwerken of federaties bestaan uit kleinere groepen die (relatief) onafhankelijk zijn en die onderling afspraken maken of hulp bieden.
Federaties zijn helemaal geen anarchistische utopie. Ze bestaan wel degelijk. De internationale post en spoorwegen bijv. werken op basis van dit systeem. Neem de spoorwegen: elk land bepaalt zijn eigen spoorwegbeleid: hoeveel treinen er zullen rijden, waar er stations komen, de bediening, het onderhoud, de tarieven,... Internationaal worden er afspraken gemaakt over de spoorwegbreedte, de aansluitingen en de aankomst- en vertrektijden van de internationale treinen.
De postdiensten werken op dezelfde manier. Je kan een brief sturen naar China of Canada en zeker zijn dat die aankomt, als resultaat van vrijelijk tot stand gekomen overeenkomsten tussen verschillende nationale postdiensten, en zonder dat er één centrale wereldpostdienst bestaat, die vanuit één centraal kantoor geleid wordt.
Let wel: postdiensten zijn internationaal gefederaliseerd. Nationaal werken ze helaas niet zo, hoewel dat zeker mogelijk zou zijn.

(Andere voorbeelden over vrijwillige samenwerking vindt je in het deel alternatieven, pp.45 en 75)

(DE)CENTRALISATIE

Als we het over organisatie hebben, moet er ook een woordje over (de)centralisatie gezegd worden. Centralisatie en decentralisatie hangen nauw samen met de vorm van de organisatie.
Vertikale organisaties hebben de neiging om alles meer te centraliseren. Er is sprake van centralisatie als een kleine groep aan de top steeds meer grote beslissingen kan nemen die een invloed hebben op steeds meer mensen. Twee voorbeelden: multinationals en regeringen.

Multinationals zijn reuzenbedrijven die fabrieken overal in de wereld verspreid hebben. De grote besluiten en de planning gebeurt echter vanuit één hoofdkwartier.
Die beslissingen kunnen zeer ingrijpend zijn. In de jaren '60 bijv. werden overal in Europa amerikaanse multinationals binnengehaald. Dat was goed voor de tewerkstelling, zei men. Maar nu het 'krisis' is en er minder winst te rapen valt, wordt, vanuit Amerika, het ene bedrijf na het andere hier gesloten of ingekrompen, met stijgende werkloosheid als gevolg.
In de politiek is het, binnen de regering, een kliek van topministers en hun direkte adviseurs die het grootste deel van het politiek beleid in ons land bepalen.

3. Eigendom

'Onze tegenstanders, belanghebbers en verdedigers van het bestaande maatschappelijke systeem, plegen ter rechtvaardiging van de particuliere eigendom te zeggen dat eigendom voorwaarde en garantie is van de vrijheid.
En dat zijn we met hen eens. Zeggen wij niet voortdurend dat wie arm is, als slaaf leeft?
Maar waarom zijn wij dan hun tegenstanders?
De reden is duidelijk: de eigendom die zij verdedigen is kapitalistische eigendom, dat wil zeggen eigendom dat bepaalde mensen in staat stelt te leven van andermans arbeid, en die daarom uitgaat van een klasse van onteigende, bezitsloze mensen die gedwongen zijn aan de bezitters hun arbeidskracht te verkopen voor minder dan zij waard is.' (1)

'De enige reden waarom iemand ergens recht op heeft kan zijn dat hij het nodig heeft of om preciezer te zijn: omdat hij het harder nodig heeft dan een ander.Dat is geen abstrakt soort rechtvaardigheid of een natuurwet maar een kwestie van menselijke solidariteit en gewoon gezond verstand. Als ik brood heb en jij hebt honger dan is dat brood van jou en niet van mij; als ik een jas heb en jij hebt het koud dan hoort die jas aan jou; als ik een huis heb en jij hebt niets dan heb jij minstens recht op een kamer. maar van de andere kant is eigendom ook vrijheid, met andere woorden zelf kunnen beschikken over voldoende materiële goederen is een noodzakelijke voorwaarde om als mens te kunnen leven.

Anarchisten zijn voor de persoonlijke eigendom van goederen die de ene mens niet kan gebruiken om de ander uit te buiten, van de persoonlijke bezittingen die we in de loop van de jaren om ons heen verzamelen en die een stuk van ons leven worden. Waar de anarchisten tegen zijn is het persoonlijk bezit van goederen die alleen geschikt zijn voor de voorziening in gemeenschappelijke behoeften, waar iemand persoonlijk niets aan heeft en die in handen van enkelingen alleen maar kunnen dienen om anderen uit te buiten: grond en gebouwen, produktie- en distributiemiddelen, geld en kapitaal, grondstoffen en industrieprodukten. Waar de anarchisten vanuit gaan is dat iemand recht heeft op hetgeen hij met eigen kracht produceert en niet op wat hij plukt op het werk van anderen. Een mens heeft recht op wat hij nodig heeft en gebruikt, niet op wat hij niet nodig heeft en niet gebruikt. Wat iemand teveel heeft wordt òf verspild òf het wordt onthouden aan iemand die tekort komt.

De rijken hebben dus geen recht op hun bezit want ze zijn niet rijk omdat ze zoveel werken maar omdat zoveel mensen voor hen werken. De armen hebben recht op de bezittingen van de rijken want ze zijn niet arm omdat ze niet genoeg werken maar omdat ze voor anderen werken. Als we even om ons heen kijken zien we toch meteen dat arme mensen bijna altijd langere werktijden maken met vervelender werk in slechtere omstandigheden dan de rijken. Niemand is ooit rijk geworden of rijk gebleven door zijn eigen inspanningen, het was altijd door het uitbuiten van de inspanningen van anderen. Aan iedereen is een huis ge-

Decentralisatie is een woord dat tegenwoordig te pas en te onpas wordt gebruikt. Echte decentralisatie betekent voor ons dat de beslissingen die een groep personen aanbelangen, ook door die mensen zelf worden getroffen. Decentralisatie is het wanneer buurtbewoners zelf beslissen over de inrichting van hun wijk in plaats van, zoals nu, een schepen met zijn adviseurs.

De laatste 15 jaar wordt er veel gesproken over de 'decentralisatie' naar de gewesten en de 'federalisering' van België. Dit is voor ons geen echte of diepgaande verandering. In feite bedoelen ze dat de macht die een kleine kliek personen (de centrale regering, over jou uitoefent, nu overgedragen wordt aan een andere kleine kliek (de deelregeringen). Maar in feite heb jij nog altijd even weinig te zeggen.

voor een alternatief in het onderwijs: zie ook leesteksten **nr.2: Schooldemokratie, Zelfbestuur en Gelijkwaardigheid** en **nr.22: Radikale Onderwijsexperimenten**

3. MACHT der GEWOONTE

De macht der gewoonte speelt ook een heel grote rol. Wanneer we rondom ons zien dat iedereen gewoon de hele week op de schoolbanken zit of 38 uur werkt, dan is het moeilijk om dat te veranderen. Je bent het zo gewoon dat je er geen vragen meer over stelt. Het is zo omdat het zo is. Je voelt soms wel dat er iets verkeerd zit of dat je het misschien wel iets anders zou willen, maar je weet niet goed wat. Want iedereen rond jou doet hetzelfde.
Dat is een heel sterk punt. Als je vragen gaat stellen, dan zal één van de eerste antwoorden zijn: maar wat wil je, iedereen doet het toch zo. Wat zal er nog overblijven, als je dàt wil veranderen?

Nochtans is het niet ideaal. Als er niet voortdurend mensen zouden geweest zijn die vaste gewoontes doorbraken, zouden we nu nog als holbewoners leven. Als alles nauwkeurig en strikt volgens een vaste gewoonte wordt uitgevoerd, kan er nooit verandering komen. Mensen die zich niet storen aan de heersende gewoontes en opvattingen, stuiten vaak op heftige tegenstand, maar later blijkt soms dat ze een wezenlijke bijdrage voor de maatschappij geleverd hebben. In de geschiedenis kunnen we bijv. denken aan mensen zoals Galileï, Copernicus, Darwin. Nu worden ze algemeen aanvaard als baanbrekers, maar in hun tijd haalden zij de kerkelijke banvloek op hun hoofd.

Gelukkig wordt onze levenswijze sedert het einde van de jaren '60 meer in vraag gesteld. Velen proberen om vastgeroeste gewoontes te doorbreken (bijv. samen wonen in plaats van trouwen, meer openheid in sex,...). Maar ook nu is er tegen deze veranderingen een grote tegenwerking en weerstand.
(Zie verder ook: andere leefvormen pp.49 e.v.)

4. GELD

Helaas betekent geld ook macht. Je kan bijna niets meer doen zonder geld. Als je ouders bijv. niet meer zouden willen werken, dan moeten ze van een lage bijstandsuitkering leven. Zo zorgt men ervoor dat je ouder(s) blijven werken.
Wanneer een leraar niet kan aantonen dat hij de leerstof gegeven heeft, kan hij ontslagen worden, waardoor zijn inkomen sterk zou verminderen.
Als je je thuis niet genoeg naar hun wensen plooit, kan je zakgeld ingehouden worden. En waar loop je dan naartoe in het weekend?

Maar ook omgekeerd is geld, in de vorm van beloning, macht. Als je maar duchtig meedoet, verbeten vecht om toch maar de beste te zijn in het volgen van regels die door anderen opgelegd zijn, dan krijg je op school goede punten.

Dan mag je voortstuderen in de hoogste richtingen om later een 'betere' job te hebben met een hoger loon.
Thuis beloven je ouders je misschien een motorfiets als je dan maar heel het jaar hard je best doet om een bepaald aantal punten te halen.
Later, in het 'werkelijke leven', krijg je misschien wel een postje met verantwoordelijkheid, waar je over anderen kan beslissen. Maar intussen heb je je ziel verkocht en doe je slaafs en kritiekloos wat ze van je verwachten. En ook op je postje zal je hard moeten werken.

zie ook leestekst **nr.3: Eigendom**

5. REPRESSIE en WETTEN

\- 1 -

In de huidige situatie kunnen we ons moeilijk voorstellen om zonder wetten en straffen te leven. We zijn niet voor wetten, maar ze nu allemaal zomaar afschaffen, zou een ramp zijn. Daarvoor moet er eerst een verandering komen in de struktuur van de maatschappij en de afschaffing van de ongelijkheden (in bezit, macht en materiële mogelijkheden).
Sommige wetten verzachten de gevolgen van de ongelijkheid in onze maatschappij en ronden de scherpe kantjes af. We denken bijv. aan de sociale wetten die een -weliswaar gebrekkige- bescherming bieden op het vlak van de arbeid of aan minderheden.

Toch is dit geen reden om dan maar onze ogen te sluiten. De bescherming door wetten is zeer ongelijk. Wetten beschermen vooral de gevestigde belangen. Wie macht en bezit heeft komt er beter vanaf dan wie weinig of niets heeft. In theorie zijn de wetten er weliswaar voor iedereen en is iedereen gelijk voor de wet. In de praktijk zijn wetten lang niet even gunstig voor iedereen.

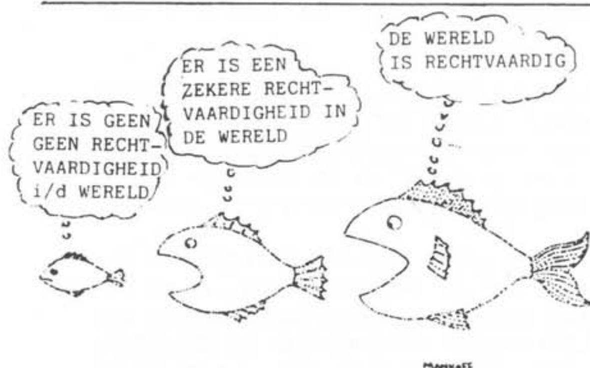
Het bezit van bedrijfsleiders en renteniers wordt inderdaad zeer goed beschermd door de wet, maar het is wat anders met de arbeidsveiligheid op het werk of met het leefmilieu. Hoeveel ernstig zieken en doden de industrie met de verpesting van het leefmilieu heeft veroorzaakt, is moeilijk te schatten. Maar alleen al het aantal ernstig verminkten of doden bij arbeidsongevallen is jaarlijks groter dan het aantal doden of verminkten bij moordaanslagen.

Twee vrouwen die ervan verdacht werden slogans gespoten te hebben op een gebouw krijgen één maand voorarrest (Vervuiling (!) van gebouwen). In dezelfde periode worden de wetten veranderd voor BASF, een chemisch bedrijf waarvan bewezen is dat het op grote schaal giftige stoffen zonder vergunning loosde.

Moordenaars in de VS kunnen ter dood gebracht worden. Een amerikaanse multinational kan in zijn indische dochteronderneming alle veiligheidsvoorschriften aan zijn laars lappen en zo een grote ramp veroorzaken met meer dan 1700 doden en duizenden verminkten (Bhopal). In een lang aanslepende gerechtszaak betaalt Union Carbide de beste advokaten om de schadevergoeding zo laag mogelijk te houden.

Kleine diefstallen worden zwaar bestraft, grote fraudeurs krijgen beleggingen aangeboden. Als een grote fraudeur al gevat wordt komt hij er meestal vanaf met een berisping, enkele maanden voorwaardelijk en een geldboete die aanzienlijk lager ligt dan het bedrag van de fraude.
Wetten beschermen vooral de bestaande toestand en houden daarmee de ongelijkheid in stand.

geen leven hebben. Het strafrecht rommelt in de marge.
En het is om nog een reden marginaal. Het is namelijk de vraag in hoeverre het strafrecht met de werkelijke waarden in een maatschappij iets te maken heeft. In dit verband is het merkwaardig dat in Indonesië nog hetzelfde Wetboek van Strafrecht geldt dat de Nederlanders daar in de koloniale tijd invoerden. Ondanks de hevige strijd tegen de Nederlanders van vijfentwintig jaar geleden, zijn, behoudens enkele wijzigingen, de systematiek, de strafrechterlijke begrippen en de wetsartikelen van het Wetboek van Strafrecht dezelfde gebleven. Een Wetboek van Strafrecht dat uit een geheel andere cultuur komt, kon blijven bestaan. Hoe komt dit? Omdat het strafrecht slechts in de marge van een maatschappij opereert? Omdat het strafwetgevend systeem te maken heeft met de sociale orde? Omdat het straffen gewoon een ritueel is, een molen die maalt, ten behoeve van ons eigen oergevoel?

* * *

(De invloed van de media)
Een vette kop valt op mijn netvlies en dan lees ik vanzelf de rest eronder niet meer. De letters eronder zijn relatief te klein. Je kunt een leeuwentemmer niet tegelijk in een vlooientheater laten optreden. Pas als ik twee of drie pagina's heb omgeslagen, ben ik weer aan de kleine lettertjes toe. En dan word ik kwaad. Op bladzijde 1 in een nette krant stond in het vet gezet zoiets als: Politie rolt inbrekersbende op (11 man) Buit zes ton. Het overprikkelde netvlies kan nog net aan de hersenen doorseinen: 'zo, zo, de politie doet toch ook groot werk'.
En als op bladzijde 6 het netvlies weer tegen de vlooienletters kan, lees ik de dag na de verkiezing van Nixon: 'Het aantal bombardementen op Indo-China is inmiddels opgevoerd. Een golf van 50 B-52 oorlogsvliegtuigen gooide gisteren 1500 ton bommen af, bezuiden de 20ste breedtegraad'. Toevallig las ik het, weggedoken in het labyrint van een krantepagina. Niet toevallig sprak ik toen een reeks godsvrezende woorden uit die in een kerk niet misstaan zouden hebben.
En dan, om wat te bekoelen, lees ik bij uitzondering de kleine lettertjes op pagina 1. En ik reken uit hoe 11 man 6000 gulden moeten delen. En ik lees dat die ene er zijn flatje mee moet afbetalen en die anderen... en ik zie in werkelijkheid een clubje kwajongens,dat natuurlijk niet winkel in winkel uit radio's en bontmantels had moeten jatten, maar ik zie ook dat zo'n ploegje, dat al die spullen nog moet verkopen ook, geen partij voor de politie is. Echt niet om als politieman over naar huis te schrijven. Zeker niets om in de krant te zetten.
Misschien is de krant wel een spiegel van de werkelijkheid, maar dan met dien verstande dat in een spiegel links rechts en rechts links wordt. In ieder geval is de krant een spiegel van een commerciële werkelijkheid. 'Een golf van 50 B-52 oorlogsvliegtuigen gooide gisteren (één dag na Nixon's verkiezing) 1500 ton bommen af.'
Politiële energie is journalistieke energie. De politie had haar 'gebrek aan mankracht' weer eens gedemonstreerd door met overvalwagens 's avonds binnen te vallen in een clubhuis voor jongeren Hetzelfde deed ze enige tijd geleden door met 25 man gemotoriseerd en wel om vijf uur drie caravans binnen te vallen omdat deze op een boerenerf stonden en 'het Leklandschap verstoorden'.
Ik heb dit allemaal uit de frontpagina van de kranten, waar het met joekels van letters van 2,3 cm tot 5 cm werd aangekondigd. Niet werd er in letters van 8 cm bijgezet dat de Chemische Industrie Rijnmond nog steeds elke dag 100 kilo zwaarvergif in ons water loost. Niet werd er bijgezet in letters van 12 cm dat de overheid hier niet effectief tegen optreedt. Niet werd erbij gezet dat de overheid van Rotterdam tegen de wet in haar werk deed op de Maasvlakte. Nee, de politie jaagt nog steeds op hasj, dat is het borreltje van de jongeren.

Naast bescherming denken we in de eerste plaats ook aan orde en veiligheid als we aan wetten en politie denken. Politie moet er zijn , zegt men, anders zou de misdadigheid hoog oplaaien. Meer wetten en meer politie zouden dan ook meer veiligheid en bescherming betekenen. Dat is echter niet waar. De laatste tientallen jaren is het politiekorps steeds verder uitgebreid, en grijpt de staat steeds meer in, maar het aantal misdaden is geenszins verminderd.

Misdaad is geen rechtvaardiging voor het bestaan of de uitbreiding van een regering met wetten en politie. Misdaden en onveiligheid ontstaan niet door afwezigheid van staatsgezag en politie, maar komen voort uit de manier waarop onze samenleving in elkaar zit.
Elk systeem heeft de misdadigers die het verdient. Alleen door de maatschappij te veranderen kan er minder misdaad en meer veiligheid komen.

In een maatschappij waarin de enen bezit en geld voor het opscheppen hebben, en anderen behoeftig zijn, zullen veel diefstallen en roven voorkomen. Enkel in een maatschappij waarin geld en bezit meer gelijker verdeeld en minder belangrijk zijn zullen diefstallen bijna geheel wegvallen.

In een anonieme grootstad zijn anonieme misdaden ook gemakkelijker mogelijk. In New-York kunnen verkrachtingen onder de ogen van voorbijgangers gebeuren, zonder dat deze reageren. Hokkenbouw waarbij de bewoners van geregeld onderling kontakt afgesneden zijn door grote, onleefbare straten, kweekt onverschilligheid.

Ook geweld zit in ons systeem ingebakken. We leven in een wereld die agressieve wedijver bevordert. 'Ieder voor zich', is het algemeen aanvaarde motto en iedereen probeert zich omhoog te werken, zelfs als dat ten koste van anderen is. Geen wonder dat in zo'n maatschappij veel gewelddaden voorkomen. En in een van wapens vergiftigde wereld zullen de misdaden bovendien ook brutaler worden.
Echte oplossingen liggen in een maatschappij die minder op wedijver gebaseerd is en in beperkingen van wapenaanmaak, opslag, verkoop, dracht en mogelijkheid van schietoefeningen.

Maar daar komt men niet aan toe. Het enige antwoord dat in onze maatschappij naar voren wordt geschoven is méér en beter uitgeruste politie. Maar welke veiligheid biedt een maatschappij waarin wapens vrij te koop zijn en ook de politie wordt uitgerust met steeds meer trefzekere wapens die vlug afgaan? Een 'ongeluk' is vlug gebeurd. En om welke veiligheid gaat het als doodgewone fietsers door politie met mitrailleur in aanslag tot staan gebracht worden omdat het achterlicht van de fiets niet werkt? Dat laatste is misschien de absurde uitzondering, maar ook dat is al gebeurd in België. Hoe sterker de politie bewapend wordt, hoe meer zulke situaties mogelijk worden. Als er wapens zijn, zullen ze immers gebruikt worden. De laatste tijd kan je overigens in de kranten steeds meer berichtjes lezen over gevallen waarin de politie al te vlug naar de wapens heeft gegrepen, met soms dodelijke gevolgen. Het is dan ook zeer verontrustend dat de ordediensten nu ook met de beruchte riotgun worden uitgerust, een wapen dat eigenlijk alleen geschikt is om paniek te zaaien en om in het wilde weg te moorden.

zie ook leesteksten **nr.4: Straf, een oergevoel in de wijsvinger** en **nr. 5: Maatschappij en misdaad.**

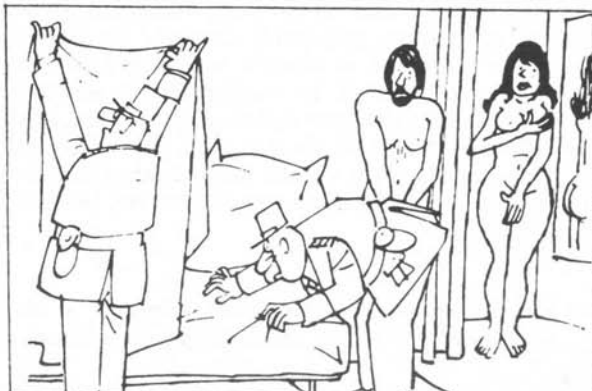
En de kranten geven dit weer. De krant is altijd een politieblad. De mythe van het nieuws. Want fenol en misdaden van industrie en overheid zijn geen nieuws meer.

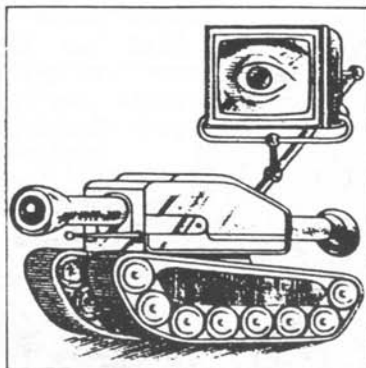
In de krant van 18 okt. 1972 lees ik:
De officier van justitie te Rotterdam heeft anderhalf jaar gevangenisstraf geëist tegen een jongeman die zeven bromfietsen had gestolen.
De directeur van de Chemische Industrie Rijnmond loost elke dag 100 kilo fenol in het water.
De regering wil de politie voorzien van een anti-terreurcommando.
De jongeman, zei de officier, is niet voor rede vatbaar. Hij doet het telkens weer. Bovendien doet hij het om economisch voordeel te behalen.
De directeur van de Chemische Industrie Rijnmond heeft aangekondigd dat hij door zou gaan elke dag 100 kilo fenol te lozen. Hij kon het laten, maar doet het om economisch voordeel te behalen.
Het is zeker dat de bromfietsen niet aan de jongeman toebehoorden. Volgens het Wetboek van Strafrecht wordt diefstal met maximaal vier jaar gevangenisstraf gestraft.
Het is zeker dat fenol voor mensen en dieren een zwaar vergif is en dat het water waarin het geloosd wordt niet aan de Chemische Industrie Rijnmond toebehoort.
Een krachtige organisatie van de politie moet veel onheil voorkomen inzake de terreur.
Het is onzeker of de eigenaren van de bromfietsen alle gedupeerd zijn; de verzekeringen en zo.
Het is onzeker of fenol in ons drinkwater komt. Volgens het Wetboek van Strafrecht wordt lozen in het water, als er nadeel voor anderen ontstaat, met maximaal zes maanden gevangenis gestraft.
Specialisatie in het anti-terreurcommando is gewenst.
Fenol is wel zeer schadelijk, als zwaar vergif, maar het is niet zeker of je er ook nog kanker van krijgt.
De bromfietseneigenaren vonden het allemaal vervelend toen ze hun bromfiets misten, maar ze waren vrij spoedig over hun verdriet heen.
Een verdere voortgang van de terreur in Nederland moet in ieder geval voorkomen worden.

De directeur van de Chemische Industrie Rijnmond voelt zich -naar zijn zeggen- 'belazerd' door het Centraal Actiekomitee Rijnmond dat bekend heeft gemaakt dat hij 100 kilo fenol per dag loost.
De jongeman vond het niet onbegrijpelijk dat de eigenaren van de bromfietsen aangifte hadden gedaan bij de politie.
De terreur neemt zelfs in Nederland toe. Bij het wegspuiten van fenol van de stoep van het stadshuis is er fenol in de riolering gekomen.
Daarom is het wenselijk dat de politie optreedt tegen het Centraal Actiecomité Rijnmond.

Onze oergevoelige wijsvinger gaat niet naar mensen die het voortbestaan van de wereld bedreigen en onze gezondheid vernietigen. Onze wijsvinger wordt oergevoelig aangetrokken door iemand die zeven bromfietsen steelt of bontjassen of geld. En de politie doet wat onze wijsvinger zegt. De politie heeft misschien niet zoveel andere normen dan onze meerderheid.

uit: Peter Hoefnagels, <u>Straf, een oergevoel in de wijsvinger</u>, pp. 39-40 p. 41 ; pp. 58-59; pp. 48-52

Het handhaven van orde en veiligheid is echter ook een dekmantel voor andere aktiviteiten: toenemende kontrole en repressie.
Veel van de aktiviteiten van de politie gaan niet meer om bescherming, maar om bespieden en bewaking.

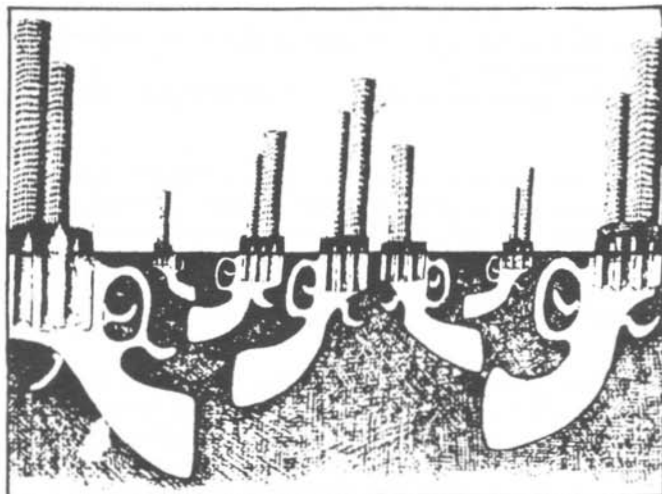
Er is een speciale opsporingsbrigade, de BOB die allerlei 'verdachten' volgt: van druggebruikers tot vakbondsmilitanten en politieke aktivisten. Verschillende politiediensten worden steeds meer gespecialiseerd in het achtervolgen van bepaalde bevolkingsgroepen, zoals de vreemdelingenpolitie, de jeugdpolitie, de druginspektie, enz... . Het valt ook op dat bij de dagelijkse willekeurige straatkontroles vrijwel altijd dezelfden aangepakt worden: punkers en jonge fietsers en voetgangers.

Kontrole gebeurt overigens niet alleen door de ordediensten, maar ook door allerhande administratieve diensten. In de laatste 15 jaar is de registratie en kontrole beangstigend opgevoerd. Op alle gebieden worden we geregistreerd en worden er gegevens over ons verzameld: identiteit, woonplaats, leeftijd, beroepsverleden, godsdienstige en politieke opvatting, medisch dossier, PMS-dossier, RVA-dossier, strafblad, (motor)fiets of autoplaat, enz... .
Tot voor kort waren deze gegevens zeer versnipperd verspreid en kon de ene 'dienst' nog niet te gemakkelijk de gegevens van een andere 'dienst' bekomen.
Met de invoering van de komputor en de automatisatie is dat echter aan het veranderen. Niet alleen kan men de gegevens vlugger opsporen, maar men probeert ze ook te groeperen, zodat alles wat men over jou te weten komt onder één nummer kan teruggevonden worden.
Bijna ongemerkt, sluipend en heimelijk, neemt de kontrole jaarlijks toe. Probeer maar eens te weten te komen wat ze allemaal over jou weten. we worden steeds meer bespied door politie en andere staatsinstellingen. Dat is heel verontrustend.

We kennen allemaal het voorbeeld van de joden uit de tweede wereldoorlog. Ze waren allemaal geregistreerd zodat ze gemakkelijk opgespoord en afgevoerd konden worden. Grote zuiveringen komen momenteel enkel in diktaturen voor, maar het is beanstigend om te weten dat ook hier de mogelijkheid bestaat om 'zuiveringen' op grote schaal door te voeren, en wel veel efficiënter dan ooit in de geschiedenis is voorgekomen.

5. Maatschappij en misdaad

Misdaden en onveiligheid komen voort uit de manier waarop onze samenleving in elkaar zit. Alleen door de maatschappij te veranderen kan er minder misdaad en meer veiligheid komen.

Alleen in een maatschappij waarin bezit en eigendom minder ongelijk verdeeld en minder belangrijk zijn, zullen er minder diefstallen en roven voorkomen.

Alleen in een maatschappij waarin het openbaar vervoer bevorderd wordt en het privégebruik van wagens ontmoedigd, zullen er minder verkeersdoden dan 'nodig' vallen.

Alleen in een maatschappij waarin de bewoners van een buurt meer kontakt met elkaar hebben, zullen er minder anonieme geweldsmisdrijven zijn en minder zelfmoorden voorkomen.

Alleen in een maatschappij die niet vergiftigd is met wapens, zullen de misdaden minder brutaal zijn.

Alleen in een maatschappij waarin macht meer verdeeld is, en mensen meer voor zichzelf kunnen beslissen, zal de ontevredenheid afnemen en zullen er minder sociale 'onlusten' zijn.

Alleen in een maatschappij waarin het niet normaal bevonden wordt dat de enen de wet dikteren aan anderen, en waarin macht echt gedecentraliseerd is, zullen er minder wetten kunnen zijn.

En dàt is wat we willen.

De sluipende kontrole en de voortgaande registratie is maar één bedenkelijke ontwikkeling. Andere gevaarlijke ontwikkelingen liggen in het misbruik van voorarrest en in het massaal optreden van politie en rijkswacht tegen protest.

Officieel zijn er in ons land geen politieke gevangenen, tenminste: als men het misbruik van voorarrest door de vingers ziet. De laatste jaren zijn een aantal geruchtmakende gevallen bekend geraakt. Voorarrest is het opsluiten van personen vooraleer er een proces en een uitspraak is geweest. Voorarrest mag normaal enkel in heel uitzonderlijke omstandigheden gebruikt worden, als er een duidelijk bewezen groot gevaar bestaat voor de openbare veiligheid. Maar in België kijkt men zo nauw niet.

Twee leuvense vrouwen werden één maand in voorarrest opgesloten voor het spuiten van een paar antimilitaristische slogans op gebouwen.
De aktievoerders die op het militair domein van Florennes doordrongen als protest tegen de plaatsing van de kruisraketten, kregen van hetzelfde laken een pak.
En in augustus '85 werd een vrouw, Chantal Paternostre, van haar bed opgelicht en opgesloten onder verdenking van lidmaatschap van een terroristische organisatie. Ze bleef maar liefst één jaar in voorarrest opgesloten, waarvan een aantal maanden in eenzame afzondering. En dat terwijl het gerecht de hoofdaanklacht, lid van een terroristische organisatie, al na een paar maanden liet vallen omdat er niet genoeg aanwijzingen waren om dat hard te kunnen maken. De beschuldigingen werden iedere keer gewijzigd tot er nauwelijks een onbeduidende beschuldiging overbleef die het voorarrest zeker niet kan rechtvaardigen. De vrouw was wel legaal politiek aktief, als bekende medewerkster van een vrije zender.

In al deze gevallen werd het voorarrest misbruikt om politieke aktivisten een tijdlang lam te leggen.

Ook de uitrusting van politie en rijkswacht, nieuwe stijl, zou zorgen moeten baren. Ze krijgen tanks tegen straatrelletjes en een gevoelige uitbreiding van hun arsenaal aan wapens: betere en langere matrakken ('ploertendoders'), riotguns, plastiekkogels, nieuwe gasgranaten om op de betogers af te schieten, enz... . In de grotere steden worden zelfs eenheden van de gemeentepolitie omgevormd en opgeleid tot oproereenheden. Bij veel betogingen zijn ze, massaal aanwezig, in vol ornaat te 'bewonderen'. Het lijkt wel een voorbereiding op een binnenlandse oorlog.
Tot nu toe zijn ze in België nog nooit op volle sterkte opgetreden, in vergelijking met hun mogelijkheden aan materieel (bewapening) en manschappen die ze achter de hand houden. De schermutselingen van de politie met de betogers lijken tot nu toe niet meer dan een vingeroefening. In de buurlanden, Nederland en Duitsland, is de konfrontatie soms al heel wat harder en worden er als het ware kleine 'veldslagen' geleverd.

Politie en rijkswacht zijn een derde macht geworden die in sociale en politieke konflikten de beslissende doorslag kunnen geven. Het zijn goede stakingbrekers. Overal waar er protest is zorgen ze dat het krachteloos blijft. Je mag wel staken zolang je maar machteloos toeziet hoe de bedrijfsbaas onder bescherming van de rijkswacht andere arbeiders binnenhaalt en van je staking een lachertje maakt.
Je mag mondeling blijven protesteren tegen de kruisraketten, tegen de kernenergie, tegen de sociale afbraak, enz..., maar als je daadwerkelijk iets meer wil doen krijg je met je 'vriend' de rijkswacht te maken die jou protest onderdrukt en krachteloos houdt. Ook dat is een vorm van repressie.

Politie en rijkswacht kunnen door de regering ingezet worden om gemakkelij-

6. Spel

De jongen die van het touw naar het paard zwaait en dan terug naar het touw springt, leert met zijn ogen, zijn spieren, zijn gewrichten, en elk zintuig dat hij heeft, te oordelen, te schatten, te weten. De overige 29 jongens en meisjes in de gymnastiekzaal zijn even aktief bezig als hij, sommigen in zijn onmiddellijke omgeving. Maar als hij zwaait, tracht hij niets te vermijden. Hij zwaait waar er plaats is -een erg belangrijk onderscheid- en zo baant hij zich een weg door zijn 29 makkers. Terwijl hij al zijn vaardigheden gebruikt, is hij zich bewust van de totale situatie in de gymnastiekzaal -van zijn eigen zwaaien en van de handelingen van zijn makkers. Hij schreeuwt niet tegen de anderen dat ze moeten ophouden, wachten of uit zijn buurt blijven -niet dat het er stil is, want overal in de zaal wordt er gepraat terwijl hij door de lucht zwiert. Maar hij kan al zijn zintuigen pas leren gebruiken als zijn 29 makkers ook vrij zijn en aktief. Als de zaal zou leeggemaakt worden en de anderen aan de kant zitten terwijl hij zwaaide, zouden we in feite zeggen -tegen zijn benen, zijn lichaam, zijn ogen 'Besteed al je aandacht maar aan het zwaaien, wij zullen de rest van de wereld wel op afstand houden' -wat neerkomt op 'wees maar zo egoïstisch als je wil'. Door zo de diversiteit in zijn omgeving te reduceren zouden we hem verhinderen een complexe situatie te leren overzien en zich erin te bewegen. We zouden in feite zeggen: 'Je moet enkel dit en dat doen; we kunnen niet van je verwachten dat je meer doet'. Is het dan verwonderlijk dat hij zich begint te gedragen alsof het echt alles is wat hij kan? In feite wordt door de bestaande onderwijsmethode de onaangepastheid van het kind aan de maatschappij veroorzaakt.(1)

* * *

Het feit dat er ook maar iets ongewoons zou zijn in het voorzien van mogelijkheden voor de spontane, ongeorganiseerde aktiviteiten van kinderen toont aan hoe diep in ons maatschappelijk gedrag de drang geworteld is tot het kontroleren, leiden en beperken van het leven. Maar als ze de kans krijgen, op de buiten of in grote tuinen, in bossen of op stukken braakland, wat doen kinderen dan? Een stuk grond afbakenen, hutten, tenten en kuilen maken, van oude bakstenen, hout en golfijzer. Ze zoeken een plaatsje dat de volwassenen over het hoofd gezien hebben en eigenen het zich toe.

Hoe kunnen kinderen in steden zo'n privéwereldje vinden en zich toeëigenen als, zoals Agnes Vestereg van de Kopenhagen Junk Playground schrijft: elk stukje grond gebruikt wordt voor industriële of commerciële doeleinden, ieder grasperkje beschermd of afgesloten is, riviertjes en kuiltjes opgevuld worden, bewerkt en bebouwd? Hiertegen kan ingebracht worden dat er nu toch veel meer voor de kinderen gedaan wordt dan vroeger. Ja, maar dat is precies één van de grootste fouten: de dingen worden gedaan. Stadskinderen lopen rond in een wereld vol technische wonderen. Ze mogen die dingen bekijken en ervan onder de indruk komen, maar ze zouden ze ook graag in bezit nemen, in hun handen nemen, ze zouden zelf iets willen maken, scheppen en herscheppen.(2)

(1) Colin Ward: Anarchie in Aktie, p. 105, geciteerd uit Innes Pearse en Lucky Crocker: The Peckham Experiments
(2) Colin Ward: Anarchie in Aktie, pp. 106-107

8. Over de noodzaak van leren

Het zal voor velen als een verrassing overkomen dat er ook enkele scholen bestaan waar de leerplicht is afgeschaft. (zie leestekst nr.21).

Een school waar men niet verplicht is om te leren, dat zal bij menigeen de wenkbrauwen doen fronsen: 'Als het zo zit, mij niet gezien in het klaslokaal', is de eerste reaktie, 'ik leer lekker niets.'. Een normale reaktie voor wie op de harde schoolbanken gezeten heeft of nog zit. In feite bevordert ons schoolsysteem het leren helemaal niet. Het maakt alleen dat we er een hekel aan krijgen en blij zijn als we 'ervan af' zijn.

En toch: nieuwsgierigheid en interesse is een menselijke eigenschap die vanzelf tot ontwikkeling komt, als ze niet kapotgemaakt wordt door opgedrongen en meestal dorre leerstof.

ker onpopulaire wetten en besluiten door te drukken, ongeacht het protest ertegen. Het gaat hier niet meer om de bescherming van de maatschappij, maar om bescherming en uitbreiding van de macht van een topelite: de regering en de grote industriëlen.
Dat dit allemaal niet zo ver gezocht is blijkt ook uit een oefening van het leger. Ook delen van het leger kunnen ingezet worden voor binnenlandse 'taken'. Een 'onschuldige' oefening kwam enkele jaren geleden aan het licht. Ze was gebaseerd op een scenario waarbij er massale opstanden uitbraken nadat de werkloosheidsuitkeringen in één keer gehalveerd werden. Er zouden doden vallen(!), politie en rijkswacht zouden de situatie niet meer de baas kunnen. De hulp van het leger zou ingeroepen worden, dat dan prompt alle belangrijke posities zou bezetten.
Zulke oefeningen hebben niets meer te maken met bescherming en recht. Dat is een voorbereiding voor pure machtsuitoefening. Dat kan alleen in een maatschappij die sterk scheefgegroeid is.

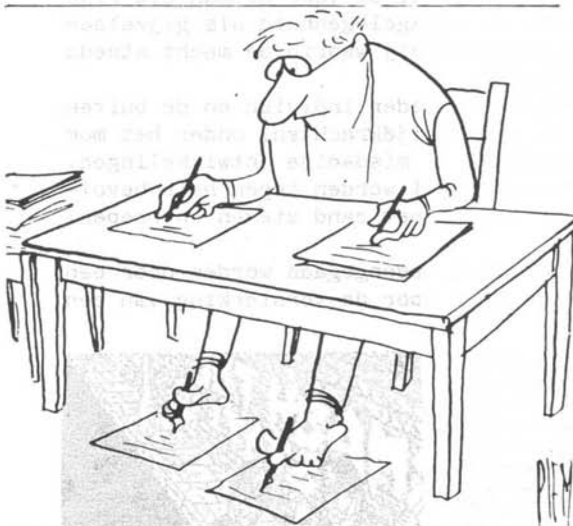
Steeds meer wordt de macht gecentraliseerd. Eén enkele beslissing, ver boven ons hoofd genomen, kan ingrijpende gevolgen voor ons hebben. Ons bestaan begint meer en meer af te hangen van willekeurige beslissingen door anderen genomen: of het nu een multinational is die vanaf de overzijde van de oceaan beslist om een belgische vestiging te schrappen of de overheid die nu eens in die, dan weer in andere uitgaven schrapt. Intussen worden rijkswacht en politie verder uitgebouwd en bewapend om ons te kontroleren, af te dreigen en eventueel, als men het nodig zou vinden, om ons aan te vallen. Voor ons is dat een misdadige ontwikkeling.

\- 5 -

Voor ons is een misdrijf: macht, geweld of invloed over anderen willen en kunnen uitoefenen tegen hun zin in. Dat geldt zowel voor iemand die een taxichauffeur bedreigt of doodsteekt voor zijn geld, of voor de man die zijn vrouw slaat, als voor de industrie die, met de werkgelegenheid als gijzelaar het milieu verder vervuilt en voor een maatschappij waarin de macht steeds verder gecentraliseerd en gekoncentreerd wordt.
Het verzamelen van alle mogelijke gegevens over ieder individu en de buiten verhouding opgevoerde uitrusting van de ordestrijdkrachten, onder het mom van veiligheid en orde, zijn ook gevaarlijke en misdadige ontwikkelingen. Als ze ooit op grote schaal gebruikt en misbruikt worden tegen hele bevolkingsgroepen, zal de 'brave' burger zijn kop in het zand steken en roepen: 'Wir haben es nicht gewüst'.
Voor ons kan misdadigheid en onveiligheid enkel tegengegaan worden door een andere organisatie van de maatschappij, en niet door de versterking van een repressieapparaat.

Summerhill is een school in Engeland, waar men de leerlingen kompleet vrij laat om al of niet lessen te volgen.
Ook in Summerhill reageren de leerlingen die van een andere school komen, zich in het begin af. Ze zweren nooit meer lessen te volgen. Meestal kiezen ze na een drietal maanden toch enkele lessen uit waarvoor ze zich interesseren. Hoe slechter de vorige school was, hoe langer de afkeer tegen lessen duurt. Heel uitzonderlijk is de interesse om iets te leren voorgoed bedorven. 'Barbel, een zweeds meisje van 15 jaar, was ongeveer een jaar bij ons. In al die tijd vond ze niets dat haar interesseerde. Ze was te laat naar Summerhill gekomen. Gedurende tien jaar was er voor haar gedacht door haar leraren en toen ze naar Summerhill kwam had ze al haar initiatief verloren. Ze verveelde zich.' (1)
'De meest gehoorde vraag van bezoekers is: 'Zullen de kinderen later geen verwijten maken dat ze geen rekenen en muziek geleerd hebben?'. Het antwoord is dat de jonge Freddy Beethoven of Tommy Einstein hun weg naar de muziek en de wiskunde wel zullen vinden.

Het kind moet zijn eigen leven leiden -niet het leven dat ongeruste ouders hem willen opdringen of dat de opvoeder het meest geschikt acht. Al die inmenging, bemoeienis en bevoogding door volwassenen leidt tot een generatie van robotten. Je kunt kinderen niet dwingen muziek te leren zonder ze tot op zekere hoogte tot willoze volwassenen te maken. Je maakt ze tot conformisten -geschikt voor een maatschappij die onderdanige kantoor- en winkelbedienden, die iedere morgen de tram van half negen pakken, nodig heeft - een maatschappij, om kort te gaan, die rust op de sjofele schouders van de bange kleine man- de doodsbenauwde conformist.' (2)
Het is omgekeerd, in volledige vrijheid dat kinderen hun eigen interesses ontdekken. Juist de nadruk en het opleggen van 'leren', belemmert die ontwikkeling.
'Niet-geïnteresseerde leerlingen die onder dwang moeten leren, worden oncreatieve leraren, middelmatige artsen en incompetente juristen,...' (3)
'Denk aan de ondankbare baantjes die er zijn: je hele leven steenkool hakken, moer nr.50 op schroef nr.51 draaien, sloten graven, getallen optellen. De wereld kent zoveel baantjes die geen intrinsieke interesse of plezier geven. Wij schijnen onze scholen aan de saaiheid van het leven aan te passen. Door onze studenten te dwingen aandacht te besteden aan onderwerpen die hen niet interesseren, maken we hen geschikt voor banen waar ze geen plezier in hebben.' (4)

Het schoolse en intellektuele leren wordt tegenwoordig sterk overgewaardeerd.
'Ouders realiseren zich moeilijk hoe onbelangrijk het leren op school is. Kinderen, net zo goed als volwassenen, leren wat ze willen. Proefwerken, examens, het opjagen naar hoge cijfers, verhinderen de ware persoonlijke ontwikkeling. Alleen schoolvossen zijn van mening dat het leren uit boeken opvoeding is. Boeken zijn het minst belangrijk op school.' (5)
Tegenwoordig is het wachtwoord, althans voor lagere scholen, 'Leren door Spelen'. Blijkbaar wordt leren zo belangrijk gevonden dat de pil met spelletjes moet verguld worden voor de leerling.
'Deze opvatting dat een kind zijn tijd verdoet als het niet leert is een vloek die duizenden leraren en de meeste schoolinspekteurs verblindt.' (6)

citaten uit: A.S. Neill, Summerhill, (1) p. 37; (2) p. 25; (3) p. 35; (4) p. 133; (5) p. 33; (6) p. 35

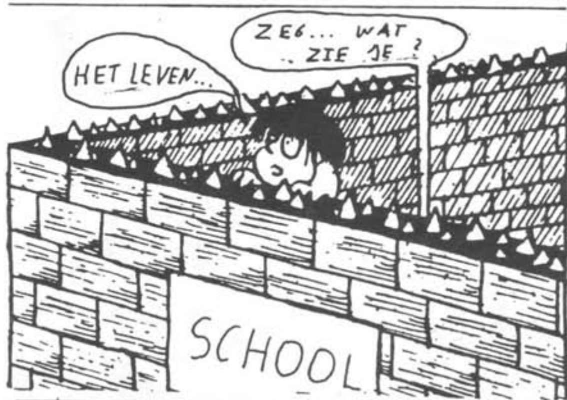
6. OPVOEDING en ONDERWIJS

Opvoeding en onderwijs worden voorgesteld als het aanleren van vaardigheden waardoor je later je mannetje/vrouwtje in de maatschappij zult kunnen staan. Later 'zal je daar nog dankbaar voor zijn'.
Zeker, rekenen en lezen zijn belangrijk, en we willen dat zeker niet afschaffen.
Maar opvoeding en onderwijs is meer dan dat alleen. In zoverre het betekent: een hulp om je eigen weg te zoeken en het aantonen van verschillende mogelijkheden, juichen we het toe. Maar helaas hebben we de indruk dat het er tegenwoordig juist andersom aan toe gaat. Opvoeding is nog steeds teveel groot brengen door klein houden en onderwijs: het volstouwen van jou hoofd met ballast om andere dingen te doen vergeten.

Het onderwijssysteem is het belangrijkste instrument om de mensen te dikteren wat ze moeten doen. In het onderwijs krijgt de samenleving de kans om ons gedurende 12 of meer van de meest ontvankelijke jaren van ons leven te beïnvloeden, om ons geleidelijk aan 'gewenst' gedrag in te prenten en om ons aan te passen en te modelleren voor de rol/beroep die zij voor ons weggelegd hebben. Zij pinnen ons vast op een toekomst die zij bepalen. En onze ouders kijken goedkeurend toe: 'hij/zij wordt handelbaar, wijs en verstandig; hij of zij wordt zoals wij'.

Als jong kind zijn er duizend en één dingen die je aandacht trekken. Je probeert voortdurend je mogelijkheden uit, je experimenteert. Je ziet telkens nieuwe dingen. Je kan niet stilzitten. Je bent telkens opnieuw verrast en verrukt over wat je ziet, wat je kan en wat je ervaart.
Als je uit de schoolbanken afgeleverd wordt, ben je dringend toe aan een job of een rol als huisvrouw. Anders verveel je je dood. En je kan zo gauw niet bedenken wat je werkelijk zou kunnen interesseren. Je wil dan maar zo vlug mogelijk een job hebben en/of een gezinnetje stichten, zoals je zo vaak is voorgezegd.

Wat is er gebeurd? Zogezegd hebben ze je op school een heleboel nuttige dingen geleerd, je leefwereld verruimd.
Eigenlijk hebben ze je eerst leren stilzitten. Dan hebben ze je geleerd dat het pijnlijk is om teveel aan de zon buiten te denken als je binnen moet zitten. Ze hebben geleerd dat je best je aandacht kan beperken tot wat de leraar vertelt, en wat hij zegt te aanvaarden zonder erbij na te denken, anders kan hij wel eens knap lastig worden. Ze hebben je geleerd niet teveel zelf te willen en je gevoelens niet te tonen. Ze hebben je doen napraten als een papegaai. Ze hebben je geleerd dat wat jij wilde niet belangrijk was en wat zij wilden dwingend noodzakelijk en altijd veel belangrijker. Ze hebben je voorbereid en op maat gesneden voor je latere beroep of rol in het leven. Daarvoor hebben ze je doen vergeten wat je vroeger wel wist: hoe van het leven te genieten. En daarom komt de jongerenwerkloosheid ook zo hard aan. Ze hebben je op maat gesneden en je bent een maat voor niets geworden.

zie ook leesteksten **nr.6: Spel; nr.7: De School; nr.8: Over de noodzaak van leren** en **nr.9: Verband Opvoeding-Maatschappij**.

7. De school

*D*e school is een wereld waar rust heerst en orde
in regelmaat rijpt daar het pril intellekt
slechts klinkt er de heldere stem van de meester
als aan 't jonge volkje iets moet uitgelegd.

*D*e stap van het kind dat wat krijt moet halen,
geraniums bloeien, de speelplaats is leeg.
Wit zijn de gangen van de lokalen,
de borden zijn zwart, maar ze zijn goed geveegd.

*E*r fietst een vader langs de school.
Hij neemt zijn hoed af uit respekt
voor 't oude hoofd bij wie hij zelf nog heeft gezeten
En uit het klasje waar zijn kind zit
klinkt het tafeltje van vier.
Hij zet zijn hoed terug op en is tevreden.

*W*at kinderen willen en wat ze zelf kunnen
wordt zachtjes gewurgd door de pedagogie.
Ze krijgen een training in fantasieloosheid,
in zelfbedrog, inbeelding en jaloezie.

*Z*e leren er tegen elkaar in te werken.
De TAFEL van VOOROORDEEL leer je uit je kop.
De meesters, ze jagen hen in die zes jaar
de trappen van ongelijkheid op.

*F*ietsen ze later langs de school,
nemen hun hoed af uit respekt
voor 't oude hoofd waar ze zelf hebben bijgezeten
En uit het klasje waar hun kind zit
klinkt het tafeltje van vier.

ZETTEN HUN HOED TERUG OP HUN HOOFD
EN ZIJN TEVREDEN.

10.43
In juist 2 MINUTEN zal ik de EERSTE BEL luiden en ze zullen allemaal stilstaan!

Allemaal,d.w.z., behalve jij mogelijke afwijkeling jij MELKMUIL, jij aankomende REBEL, jij beginnende PLANTREKKER! ZIJ proberen te bewegen, wel ja! ZIJ ZULLEN het op de HARDE MANIER moeten leren niet te bewegen!

Dus zal ik op hen ROEPEN en hun namen noteren en hen 5 STRAFFEN en EXTRA HUISWERK geven! De VOLGENDE KEER zullen ze niet bewegen na de eerste bel!

Omdat, eens ze geleerd de EERSTE BEL niet in vraag te stellen, ze ook zullen leren om hun TEKSTEN niet te betwisten! hun LERAARS! hun LESSEN! EXAMENS!

Ze zullen opgroeien om BELASTINGEN te aanvaarden! VERZEKERINGEN OORLOG! MANNEN OP DE MAAN! DRANK! WETTEN POLITIEKE SPEECHES! PARKEERMETERS! TELEVISIE! BEGRAFENISSEN!

Stilstaan na de eerste bel is de ruggegraat van de Westerse Beschaving

7. gevolg: AFHANKELIJKHEID

Het gevolg van dit alles is afhankelijkheid. We kunnen en mogen niet meer op eigen benen staan. We kunnen en mogen niet meer beslissen voor en over onszelf, maar we moeten aanvaarden wat ons van bovenaf is gedikteerd.
(On)afhankelijkheid is een zeer goede maatstaf, een zeer bruikbaar kriterium om te zien hoe het nu staat met de vrijheid in onze maatschappij. We leven in het vrije westen wordt er gezegd. We horen ook allemaal hoe verschrikkelijk onvrij het is in de Sovjetunie. Maar hoe staat het nu eigenlijk met onze vrijheid?
Echte vrijheid kan alleen maar als we niet gedwongen afhankelijk zijn. En hoe zit dat nu?

Jongeren worden geacht thuis te blijven en zijn dat normaal ook wettelijk verplicht tot minstens 18 jaar. Intussen krijgen de ouders een blanco-volmacht over de kinderen. Ze mogen ermee doen wat ze willen, zolang zij geen duidelijk aantoonbare fysieke mishandeling, zedenschennis of verwaarlozing begaan en de leerplicht respekteren. Bovendien wordt alle financïele steun (kinderbijslag, belastingsvermindering en studietoelages) rechtstreeks aan de ouders gestort.
De regering probeert ook steeds opnieuw om de wachttijd voor schoolverlaters te verlengen vooraleer ze een werkloosheidsuitkering kunnen krijgen. Daardoor zijn de jongeren nog langer afhankelijk van thuis. De meeste jongeren vinden dat ze nu wel eens oud genoeg zijn om een eigen leven te beginnen, maar ze krijgen er de economische middelen niet voor.

Een dergelijke afhankelijkheid bestaat op alle vlakken.
De huurprijs gaat omhoog, de werkloosheidsuitkeringen naar beneden en wij kunnen er niets aan doen.
Ekonomisch zitten we in een krisis, een wereldkrisis. Als ze in Japan of Amerika efficïenter werken met nieuwe machines en minder arbeiders, dan moeten we dat hier ook doen. Voor politici is het wel handig om zich daarachter te verschuilen. We zijn nu éénmaal, als klein landje, afhankelijk van de grotere wereldekonomie. Intussen doen de politici niets om die afhankelijkheid te verminderen, maar vergroten ze die nog. De lonen moeten dalen, zeggen ze, vanwege de krisis, en de protesten ertegen halen weinig uit. We moeten nog meer voor de export werken en worden zo nog meer afhankelijk van de wisselvalligheden van de wisselmarkt.

Ons voedsel wordt steeds meer chemisch behandeld. Ze stoppen er allerlei rottigheid in. We bekijken het wel wantrouwend, maar we moeten er ons bij neerleggen. Wat weten wij nog over (de herkomst van) ons voedsel?

Thuis komen er steeds meer ingewikkelde, elektrische apparaten. Zeer handig en ook wel duur. Als ze kapot gaan kunnen we ze zelf niet herstellen. We kunnen nauwelijks nog zelf behangen, schilderen, een deur herstellen, enz... als er een buis verstopt is slaan we in paniek. Als er maar vlug een loodgieter komt!

Hoe kan de mens dan nog een groot gevoel van eigenwaarde hebben? We worden er dagelijks met onze neus op gedrukt dat we niets meer zelf kunnen en mogen kunnen.
We zouden tot veel meer in staat zijn, als we maar echte mogelijkheden hadden, als we niet zo afhankelijk waren. Vrijheid zonder werkelijke kansen is een hol woord.

Als anarchisten willen we de gedwongen afhankelijkheid doorbreken. Het tegendeel van afhankelijkheid is autonomie. Als je autonoom bent, ben je immuun voor de macht en de druk van anderen. Je bent dan minder kwetsbaar. Nu

9. Verband Opvoeding en Maatschappij

Het afgerichte, geconditioneerde, gedisciplineerde en onderdrukte kind, vindt men overal op de wereld. Je ziet hem overal om je heen. Hij zit in een ongemakkelijke bank op een ongezellige school. Later zit hij aan een nog ongemakkelijker bureau op kantoor of aan een werkbank in een fabriek. Hij is gehoorzaam, onderworpen, geremd, bang voor kritiek en bijna fanatiek in zijn verlangen gewoon, conventioneel en fatsoenlijk' te zijn. Hij aanvaardt wat hem geleerd wordt zonder morren en hij geeft al zijn complexen, angst en frustraties door aan zijn kinderen.

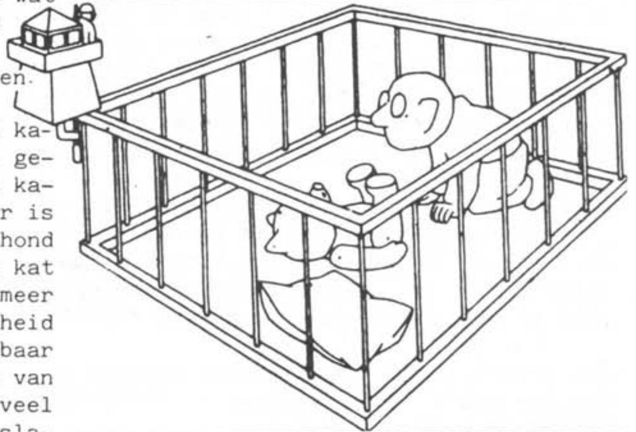
* * *

De tragedie van de mens is dat zijn karakter, net als dat van een hond, gevormd kan worden. Je kunt niet het karakter van een kat vormen. Dit dier is superieur aan de hond. Je kunt een hond een kwaad geweten bezorgen, een kat niet. Toch houden de meeste mensen meer van een hond omdat hun gehoorzaamheid en hun kwispelstaarten een zichtbaar bewijs zijn voor de superioriteit van de baas. De kinderopvoeding lijkt veel op de training in de kennel. Het geslagen kind wordt, net als het geslagen hondje, een gehoorzame ondergeschikte volwassene. En zoals we honden opvoeden voor onze eigen doeleinden, zo voeden we ook onze eigen kinderen op. In die kennel, de kinderkamer, moeten de menselijke honden zindelijk zijn, niet te veel blaffen, naar het fluitje luisteren en eten wanneer het tijd is. Ik heb honderdduizenden gehoorzame krijgszuchtige honden met hun staart zien kwispelen op het Tempelhof te Berlijn in 1935 toen de grote trainer Hitler zijn bevelen floot.

* * *

De samenleving is ziek en ongelukkig en ik ben er van overtuigd dat de oorzaak in het onvrije gezin ligt. De kinderen worden van de wieg af aan afgestompt door de krachten van de reactie en de haat. Ze worden opgevoed om nee te zeggen tegen het leven omdat hun jonge leven één grote ontkenning is. Maak geen lawaai, masturbeer niet, lieg niet, steel niet. Hen wordt geleerd ja te zeggen tegen alles wat negatief is. Heb eerbied voor de ouderdom, voor de godsdienst, voor de leraar, voor het ouderlijk gezag. Vraag niets, gehoorzaam!

-Maar het is geen deugd eerbied te hebben voor iemand die misschien ons respect niet verdient, het is geen deugd in gelegaliseerde zonde te leven met

een man of vrouw waar je niet meer van houdt, of een god lief te hebben die men eigenlijk alleen maar vreest.

De tragedie van de mens die zijn gezin knecht is dat hij zelf een slaaf is, - want in een gevangenis is de cipier ook een gevangene. De gevangenschap van de mens is de gevangenschap van de haat: hij onderdrukt zijn gezin en daarmee ook zijn eigen leven. Hij moet rechtbanken en gevangenissen oprichten om de slachtoffers van zijn onderdrukking te straffen. De tot slavin gemaakte vrouw moet haar zoon afstaan voor oorlogen die de man bestempelt als defensief of patriottisch, als ter behoud van de democratie of als de oorlog die aan alle oorlogen een eind maakt. Er zijn geen probleemkinderen, alleen maar probleemouders. Misschien is het beter te zeggen dat er alleen maar een probleemmensheid bestaat.

uit: A.S. Neill, Summerhill, p. 82; p. 86; pp. 87-88

10. Macht, Tegenmacht en Autonomie

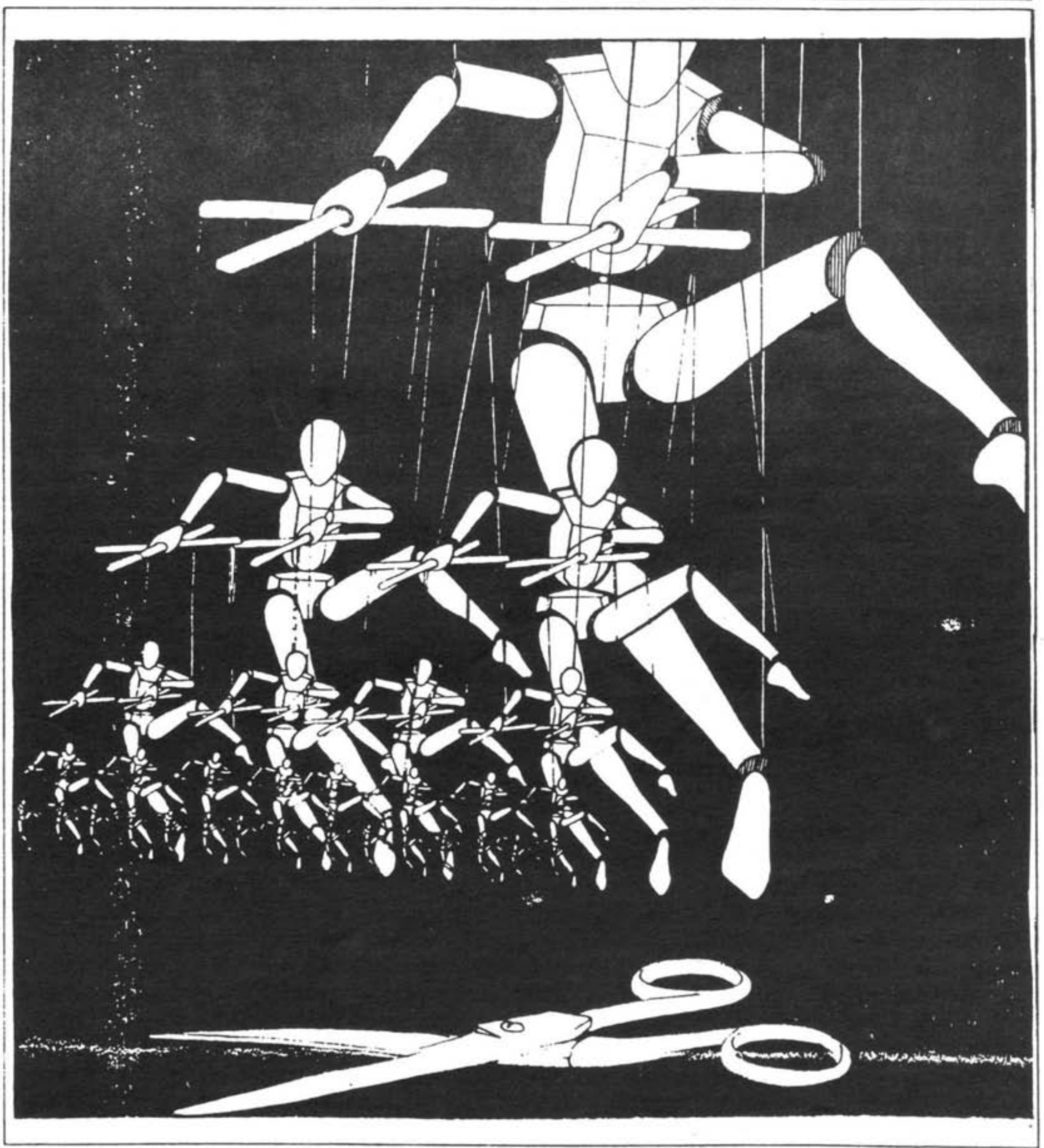
Macht kan men op verschillende manieren behandelen.

Het eerste onderscheid is dat tussen macht-over-anderen en macht-over-jezelf. Macht-over-jezelf wordt gewoonlijk autonomie genoemd, d.w.z.: de mogelijkheid om doelen te stellen die van jezelf zijn (en niet doelen die ontstaan

kunnen ze, alleen al door te dreigen om zakgeld, loon of uitkeringen in te houden, je een heleboel voorwaarden opdringen.

In bepaalde kommunes proberen mensen om zelf in hun basisbehoeften (kleding, voeding, onderdak) te voorzien, zodat als de regering weer eens een aanslag op de lonen en uitkeringen pleegt, het hen niet meer kan treffen.
Autonomie krijg je niet op een gouden schoteltje aangeboden. Die zul je zelf moeten veroveren. Volledige autonomie is wellicht een verre toekomstdroom, maar als je niet meer voor elke korst brood die je eet afhankelijk bent van beslissingen die ver boven jou worden genomen, sta je duidelijk sterker in je schoenen. Hoe meer je zelf kunt, hoe minder je anderen nodig hebt en hoe minder eisen zij kunnen stellen. We willen daarmee niet zeggen dat iedereen op zichzelf zou moeten kunnen leven, maar het is ontoelaatbaar dat anderen over ons kunnen beslissen tegen onze wil in.

zie ook leestekst **nr.10: Macht, Tegenmacht en Autonomie**

onder invloed van anderen) en om die ook na te streven.

* * *

Een tweede onderscheid is dat tussen drie machtskanalen,drie types van macht over anderen: ideologische, belonende en bestraffende.
1) Ideologische macht is de macht van de ideeèn.
2) Belonende macht is de macht goederen te kunnen aanbieden.
3) Bestraffende macht is de macht om 'slechte dingen' aan te bieden, vernieling, ook wel kracht, geweld genoemd.

In het eerste geval is men machtig omdat de ideeën van de machtszender de wil van de machtsontvanger doordringen en vormen. In het tweede geval is men machtig omdat men een wortel kan aanbieden in ruil voor een dienst; loon voor arbeid, kralen voor een handtekening op een stuk papier, waarbij één of een paar landen worden weggegeven, tractoren voor olie. In het derde geval is men machtig omdat men een grote stok heeft klaarstaan voor het geval het object niet meewerkt, zodat men hem of zijn eigendom kan verwoesten.

In het machtsspel van de naties komt ideologische macht via Cultuur, belonende macht via de handel en de Economie in het algemeen, terwijl bestraffende macht het professionele domein is van de Militairen.
De coördinatie van dit alles wordt Politiek genoemd, tussen mensen of tussen naties.
Hieraan moeten we echter Communicatie toevoegen: ideeën, goederen of slechte zaken moeten gecommuniceerd of vervoerd worden. Een radiozender en een tele-satelliet is voor de Cultuur wat zware bommenwerpers en ICBM's voor de Militairen zijn.

* * *

(Behalve toegeven aan de machtsdruk, staan er twee alternatieven open.)
1) Tegenmacht.
In de eerste plaats kan men proberen de machtsdruk die op iemand uitgeoefend wordt in evenwicht te brengen door minstens evenveel macht uit te oefenen in de tegenovergestelde richting, via alle drie de kanalen. Men kan ook sterke ideeën hebben; men kan ook goederen hebben die onmisbaar zijn voor de andere partij; en men kan dezelfde hoeveelheid of zelfs meer kwade zaken, vernietigingsmiddelen, tot zijn beschikking hebben. Dat laatste staat gewoonlijk bekend als het militaire evenwicht, maar dat is slechts een speciaal geval van een algemener vergelijking -het algemene machtsevenwicht. Een afhankelijkheidsevenwicht is misschien zelfs nog belangrijker, omdat uitwisseling van goederen meer kenmerkend is voor mensen onderling dan uitwisseling van kwade zaken; waarbij de vorming van vakbonden een typische strategie is.
Evenwicht in ideeên is bij een pluralistische en concurrerende ideeënmarkt zeker niet onbekend.

* * *

2) 2e geval (autonomie)
Een individu, een natie of een staat kan de macht die van buitenaf op hem of haar gericht wordt weerstaan, niet door tegen-macht uit te oefenen in tegenovergestelde richting; maar door meer macht-over-zichzelf te ontwikkelen. Deze macht kan vergeleken worden met immuun maken tegen bacteriên: men probeert niet de bacteriën te vernietigen, maar men maakt zich immuun tegen hun destructieve invloed. Evenzo kan men proberen zich immuun te maken tegen de macht van anderen, zodat die macht zijn doel niet bereikt. Men weigert een machtsontvanger te zijn.
Wil de ideologische macht dus werken, dan wordt er een soort van fundamentele onderdanigheid verondersteld ten opzichte van degene die de macht uitoefent -anders zouden de ideeën geen weerklank vinden. Stel in de plaats van dit soort onderdanigheid een fundamentele identificatie met jezelf, of zelfrespekt, en het spreekt niet meer vanzelf dat de ideeën van anderen boven die van jezelf staan, ongeacht hoe slim propaganda en manipulatie gebruikt worden.
Evenzo vooronderstelt belonende macht een element van afhankelijkheid: alleen wanneer je de aangeboden goederen nodig hebt, zul je het quid uitbreiden in ruil voor het quo van de andere partij. Stel in de plaats van die afhankelijkheidsrelaties, het vermogen rond te komen met je eigen hulpbronnen of 'zelfgenoegzaamheid' en de belonende macht kan zijn doel niet meer bereiken.
Tenslotte: bestraffende macht vooronderstelt angst om te verliezen wat je hebt of zelfs te verliezen wat je bent. Zonder angst kan dreigen met geweld of zelfs geweld, niet effectief zijn. Stel in de plaats van die angst een element

2. VRIJHEID en GELIJKWAARDIGHEID

Vrijheid en gelijkheid

We willen dus vrijheid, niet omdat wij of iemand anders eens over anderen zouden kunnen beslissen, want dat is geen vrijheid. Het gaat erom dat we kunnen beslissen over onze eigen kledij bijv., niet over die van onze ouders.
We willen ook niet dat we iemand kunnen verwonden of doden, want dat is ook geen echte vrijheid.
We willen vrijheid over onszelf.

Nu weten we ook wel dat wanneer iedereen zijn/haar zin zou doen het hier op aarde onleefbaar zou worden. Daarom stellen we ook dat de vrijheid die iemand opeist de vrijheid van een ander niet mag beknotten.
Ik ben dus niet vrij om iemand anders pijn te doen, een aan de bibliotheek ontleend boek langer bij te houden dan strikt noodzakelijk is of om iemand te dwingen aan mijn wensen te voldoen.
Het woordje 'dwingen' is hier zeer belangrijk: we zijn ertegen om iemand anders te dwingen iets te doen wat hij/zij uit 'vrije wil' nooit zelf zou gedaan hebben.
Vrijheid zoals wij het bedoelen is zeker niet de vrijheid om over en voor anderen te beslissen.

Het woord 'vrijheid' wordt helaas veel in deze zin misbruikt. Als je aan een leraar zou vragen om zijn leerstof wat interessanter te maken, dan kan hij zich in zijn 'vrijheid' aangetast voelen. Terwijl jij het toch bent die de dorre leerstof moet leren.
Vrijheid van ondernemen is het modewoord tegenwoordig. Maar in feite betekent het dat de ondernemers de vrijheid opeisen om arbeiders gemakkelijker te kunnen ontslaan, de werktijden willekeurig te veranderen en andere werkomstandigheden op te leggen.
Ook de katholieke kerk heeft het over vrijheid. Ze wordt ontroerd bij de gedachte dat mensen vrijwillig, in 'volle vrijheid', hun vrijheid zouden kunnen opgeven om slaafs te gehoorzamen.
Met vrijheid bedoelen we uiteraard ook niet dat iedereen maar uit je weg moet gaan als jij er aankomt.

van onverschrokkenheid -en zelfs bestraffende macht, geweld en de dreiging met geweld kunnen ruimschoots weerstaan worden.
Als we zelfrespect, 'zelfgenoegzaamheid' en onverschrokkenheid combineren krijgen we enig inzicht in de anatomie van de autonomie, of macht over zichzelf. Een werkelijk autonoom individu is geen macht-ontvanger meer, omdat macht hem niet meer kan bereiken.

* * *

Tot dusver hebben we iets gezegd over hoe de macht werkt, wanneer die functioneert, en hoe er tegengewicht aan gegeven kan worden. Zeer vaak is het zo dat hoe sterker de uitgeoefende macht is, hoe sterker ook de immunisering en daarom werken de dictatuur en tirannie ook maar tot op zekere hoogte. Macht moet subtiel zijn om te kunnen werken, zo subtiel dat ze niet aanzet tot contramacht van enigerlei soort.
Contra-macht in de zin van tegen-macht heeft in de ogen van de onderdrukker de voorkeur, omdat hij die kan opsporen en vernietigen. Maar contra-macht in de vorm van autonomie is moeilijker te vernietigen omdat die meer gevestigd is binnen de geest van een individu en de cultuur van een natie.

* * *

(Een derde onderscheid kan gemaakt worden tussen de machtsbronnen. Er is:) macht die voortkomt uit wat iemand is; macht die voortkomt uit wat iemand heeft; macht die voortkomt uit een positie in een structuur.

Als we over personen praten hebben we het vaak over een 'gebiedende persoonlijkheid' (iets wat hij 'is') als tegengestelde van iemands koopkracht (iets wat hij 'heeft'). Dit zijn eigenschappen van een persoon. Macht komt voort uit de verschillen in de verdeling daarvan. Maar als iemand aan een schakelbord zoveel macht heeft omdat hij zoveel informatie heeft, dan komt dat omdat hij een positie heeft binnen een structuur. De structuur is assymetrisch met betrekking tot de macht en hij bekleedt een positie met een hoog machtspotentieel. Differentiële macht is ingebouwd in de structuur en komt via de structuur tot de individuën.

uit: Johan Galtung: De EEG als nieuwe supermacht; hfst 3: Over macht in het algemeen; pp. 36-54

11. Anarchisme = Vrijheid voor iedereen

Ik wil de onzekere filosofie laten varen en mij liever houden aan algemene definities die ons vertellen dat anarchie een vorm van maatschappelijk bestaan is waarbij mensen leven als broeders, waar niemand een ander kan onderdrukken of uitbuiten en waarin alle middelen voor een maximale morele en materiële ontwikkeling voor iedereen beschikbaar zijn; en het anarchisme is de methode om anarchie tot stand te brengen door middel van vrijheid, zonder overheidsinmenging, dat wil zeggen: zonder autoritaire organen die onder dwang, zij het ook voor een goed doel, hun wil opleggen aan anderen.

* * *

Hoe vaak moeten wij nog herhalen dat wij niets willen opleggen aan enig ander? Wij geloven niet dat het mogelijk of wenselijk is het volk een dienst te bewijzen door middel van dwang; alles wat wij willen is dat niemand zijn wil oplegt aan ons, dat niemand in een positie komt te verkeren waarin hij aan anderen een vorm van maatschappelijk leven oplegt die niet uit vrije wil aanvaard wordt.

* * *

Wij zeggen vaak: 'anarchisme is de afschaffing van de gendarme', waarbij we met 'gendarme' bedoelen: elke gewapende macht, elke materiële macht die een mens of een klasse ten dienste staat om anderen te dwingen tot wat zij vrijwillig niet zouden doen.
Natuurlijk geeft deze definitie zelfs bij benadering geen idee van wat men bedoelt met anarchie, dat wil zeggen: een maatschappij, gebaseerd op de vrije overeenstemming, waarin elk individu de grootst mogelijke ontwikkeling kan bereiken op materieel, moreel en intellectueel gebied; waarin de maatschappelijke solidariteit hem zijn vrijheid en welzijn garandeert. Het afschaffen van de fysieke dwang is op zichzelf niet voldoende om de waardigheid van de vrije mens te veroveren, om te leren hoe wij onze naasten moeten liefhebben, in hen de rechten respecteren die anderen in ons moeten respecteren, en hoe wij moeten weigeren bevelen te geven én te gehoorzamen. Wij kunnen vrijwillige slaven zijn door morele tekorten en gebrek aan zelfvertrouwen, zoals wij tirannen kunnen zijn door slechtheid of geweten-

Vrijheid houdt in dat niemand zich heeft te bemoeien met zaken die strikt persoonlijk zijn, en dat zaken waar meerdere mensen mee te maken hebben gezamelijk afgesproken worden.
Als iemand homosexueel of lesbisch is, raar gekleed gaat, enz..., dan is dat jouw zaak niet. Daar heb je je niet mee te bemoeien.
Het houdt wel in dat je reageert als iemand een ander dwingt of onder druk zet of als de zwakste in de klas gepest wordt en in een hoekje gedrumd.
Vrijheid houdt ook in dat als je met mensen samen leeft of werkt, of samen in de klas zit bijv., dat je probeert tot gezamelijke afspraken te komen, die het voor allen leefbaar en aangenaam maken. Dat kan alleen als iedereen als gelijke beschouwd wordt. Het is moeilijk om 'in vrijheid' afspraken te maken met een direkteur of leraar die heel de tijd terugvalt op het argument dat hij toch de direkteur of leraar is en dus meer te zeggen heeft.

Wat we dus ook noodzakelijk vinden is gelijkheid: geen hïerarchie, geen opbouw waarbij anderen boven ons kunnen staan, of wij boven andere mensen zouden staan.
Gelijkheid is niet dat iedereen hetzelfde moet doen, hetzelfde moet gekleed zijn, hetzelfde moet denken. Maar dat iedereen gelijkwaardig is, evenveel en zoveel mogelijk kansen krijgt om te beslissen over zijn eigen leven.

Daarom zijn we tegen autoritair gezag en tegen hïerarchie (de trapsorganisatie). En we willen die mensen steunen die ook hiertegen reageren. Dat wil zeggen: we kunnen een arbeider steunen als hij veranderingen en meer zeggenschap in zijn bedrijf wil. Maar we kunnen niet aanvaarden dat diezelfde arbeider als vader zijn kinderen wil slaan en allerlei wil verbieden.

We willen alle pogingen (initiatieven) steunen die leiden tot minder afhankelijkheid en tot meer ruimte en meer vrijheid. Wat de mensen met die vrijheid doen is niet belangrijk, zolang ze er anderen niet mee beperken (in dezelfde vrijheid). We vinden het geen goede vrijheid om over anderen te kunnen beslissen en hen te dwingen tegen hun wil in.
We willen de zwakkere, de minderen onvoorwaardelijk verdeigen tegen de machtige en sterkeren. Gevestigde machten moeten niet meer verdedigd worden. Integendeel, ze kunnen dat voor zichzelf meer dan genoeg.

zie ook leesteksten **nr.11: Anarchisme is vrijheid voor iedereen** en **nr.18: Vrijheid in de Opvoeding.**

Imago

We stelden dus dat we een zo open mogelijke organisatie wensten, een niet-gewelddadige maatschappij waarin de één geen recht heeft om over de ander te beslissen; en een maatschappij waarin zoveel mogelijk werkelijke vrijheid is om onze mogelijkheden te gebruiken zoals wij zelf verkiezen.

Hoe kunnen we dan terroristen zijn, chaos willen of allemaal gelijk gekleed lopen?
Nochtans is het zo dat we afgeschilderd worden in de pers: een bende oproerkraaiers, terroristen. Telkens er een aanslag gepleegd wordt denken ze aan anarchisten.
Waarom gebeurt dat? Om de mensen bang te maken en zo meer macht uit te oefenen, om ze af te houden van anarchistische denkbeelden. En omdat anarchisten wel degelijk de huidige macht willen aantasten. Voor hen die de touwtjes in handen hebben zou het wel degelijk gevaarlijk zijn als grote groepen mensen zouden inzien wat wij voorstaan.

loosheid als wij onvoldoende verzet tegenkomen. Maar dat wil niet zeggen dat de afschaffing van de gendarme, dat wil zeggen: de afschaffing van het geweld in de maatschappelijke verhoudingen, niet de basis, de noodzakelijke voorwaarde is voor een levende anarchie, en zelfs voor het idee daarvan.

(We willen) derhalve: vrijheid voor allen in alle opzichten, met als enige beperking de gelijke vrijheid van anderen; en dat betekent niet -het is bijna dwaas dat we het nog moeten zeggen- dat wij erkenning en respect hebben voor de 'vrijheid' tot uitbuiting, tot onderdrukking, tot bevelen, want dat is onderdrukking en zeer bepaald geen vrijheid.

* * *

Malatesta, in Richards Vernon: Errico Malatesta, p. 15; p. 16; pp. 20-21; p. 41

3. ALTERNATIEVEN

1. BASISKEUZE

Eerst en vooral willen we nog eens onderstrepen dat anarchisme een manier is om de wereld te bekijken, om een oordeel te vormen. Het is een basiskeuze. Of je kiest voor een strak ingerichte maatschappij, die van bovenaf geregeld en geregeerd wordt en waarin uiteindelijk de sterkeren alle macht naar zich toetrekken en de wereld naar hun hand zetten. Of je kiest voor een maatschappij waar er plaats is voor iedereen, waarin iedereen aan zijn trekken zou moeten kunnen komen, ook de zwakkeren en de minder fortuinlijken.
Anarchisten kiezen voor het laatste. We geloven dat ieder mens apart, maar ook de samenleving beter af zou zijn als iedereen zo vrij mogelijk zou zijn om zijn mogelijkheden te ontwikkelen zoals hij het wil. De mensen zouden tevredener zijn en minder angstig en de samenleving minder gewelddadig.

Het tegendeel is een samenleving waarin alles al vooraf voorgeschreven en bepaald is. Als je op de wereld komt is je levensloop al voor jou bepaald. Er staat vast wat je zult moeten doen, hoe je moet denken, hoe je je moet bewegen. En je mag niets minder doen, maar zeker ook niets meer. En pas je daar niet in, dan moet je daarvoor maar zweten en boeten.

In zo'n starre maatschappij gaat meer energie verloren met het kontroleren van elkaar, dan dat er positieve gevolgen uitkomen.
Een extreem voorbeeld is Dachau. In dat koncentratiekamp uit de tweede wereldoorlog waren er gevangenen die bekend stonden als Müselmanner. Ze waren wandelende lijken. Ze hadden elk gevoel van eigenwaarde verloren. Ze hielden op om ook maar enigzins te proberen hun levensloop en hun omgeving te beïnvloeden. Toen begon de aftakeling. Eerst gehoorzaamden ze nog wel de bevelen blind en automatisch. Ze keken nog rond of tenminste: ze bewogen nog met hun ogen. Later keken ze zelfs niet meer rond, maar bewogen hun lichamen enkel als daartoe bevolen was. Ze deden niets meer uit zichzelf. Ze liepen niet meer maar sleepten zich voort over de grond. Eens zover stierven ze gauw.
Zulk gedrag is ook waargenomen in 'normale' instellingen. Kinderen in instellingen die zitten te staren naar een radiator alsof ze zitten te wachten op hun dood.

Hoe meer je de mensen wil beheersen, hoe passiever en meer dood je ze maakt. Hoe meer de mensen in hun mogelijkheden beperkt worden, of hoe meer ze gedwongen worden om in een sleur te leven, hoe meer hun levenslust afneemt. Mensen gaan zich als robotten gedragen, zonder veel interesse voor de wereld om hen heen.
Om mensen te kunnen beheersen, moet je ze bovendien kontroleren. Hoe sterker je ze wil beheersen, hoe meer kontrole er nodig is. Kontrole is een negatieve daad, verspilling van energie. Alle energie en aandacht die naar kontrole en bewaking gaat kan niet konstruktief benut worden. In zo'n systeem gaan afschuwelijk veel mogelijkheden en energie verloren.

13. Planning (1)

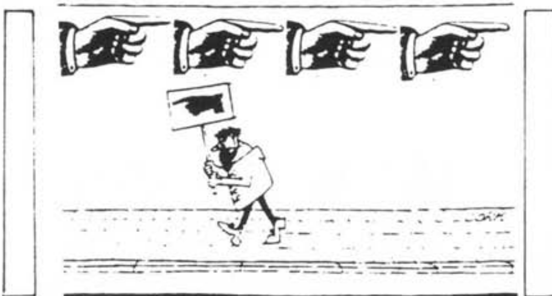
Planning blijkt nog een middel te zijn voor de rijken en machtigen om de zwakken en armen te verdringen en te kwellen. Planning blijkt niet zo prettig te zijn als men had gedacht.

* * *

Het hele planningsconcept (in de stad en op het platteland tenminste) is idioot. Wat we vandaag hebben, vertegenwoordigt een hele hoop goede bedoelingen. En wat die goede bedoelingen waard zijn kunnen we bijna onmogelijk te weten komen. Zoals Melvin Webber al gezegd heeft: planning is de enige tak van de wetenschap die een plan als volbracht beschouwt als het nog maar gewoon voltooid is; er is maar zelden een kontrole of het plan nu werkelijk beantwoordt aan de eisen en als dat niet het geval is , of dat ten goede of ten kwade is.

* * *

Professionele ontwerpers van snelwegen, van gesaneerde huisvesting, van vernieuwingsprojekten binnen de stad, hebben uitdagingen van verdrukte gemeenschappen of groepen van gemeenschappen behandeld als een aanval op de waarde van hun plannen in plaats van als een natuurlijk onderdeel van een inspanning tot sociale reconstructie. Steeds weer opnieuw krijgt men in planningskringen schrik als de mensen die bij de verandering betrokken zijn ook maar de minste belangstelling gaan tonen voor 'verbeteringen' die in hun leven aangebracht worden. 'Hinder', 'blokkering' en 'onderbreking van het werk'- dit zijn de termen waarmee sociale uitdagingen of afwijkingen van de ontwerpen van de planologen geïnterpreteerd worden. In feite echter willen de planologen het plan, het ontwerp op voorhand, als meer reëel beschouwen dan de historische kronkelingen, de onvoorziene bewegingen in de loop van een mensenleven.

14. Planning (2)

Persoonlijk geloof ik niet dat er 'één oplossing' bestaat voor de maatschappelijke problemen, maar dat er duizend verschillende, wisselende oplossingen zijn, zoals het maatschappelijk leven talloze verschillen en variaties vertoont in ruimte en tijd.
In wezen zou elke instelling, elk plan, elke utopie even geschikt zijn om het probleem van menselijke tevredenheid op te lossen, als alle mensen dezelfde verlangens hadden, en dezelfde overtuigingen en onder dezelfde omstandigheden leefden. Maar aangezien een dergelijke overeenkomst van denken en omstandigheden onmogelijk is (en volgens mij ook ongewenst), moeten wij in ons dagelijks handelen en in onze toekomstplannen steeds onthouden dat wij niet leven, en in de onafzienbare toekomst ook niet zullen leven, in een wereld die uitsluitend bewoond wordt door anarchisten. We zijn een relatief kleine minderheid, en dat zullen wij nog lang blijven. Het is in de praktijk onmogelijk om ons te isoleren, en als dat wel mogelijk was, zou dat ten koste gaan van de taak die we op ons genomen hebben, en het zou ook schadelijk zijn voor ons persoonlijk welzijn. We moeten dus een manier zoeken om te leven temidden van niet-anarchisten, op een wijze die zo anarchistisch mogelijk is voor de propaganda en toepassing van onze denkbeelden.

* * *

Men moet echter niet overdrijven: men moet niet denken dat wij nu al een volmaakte oplossing moeten en kunnen vinden voor alle mogelijke problemen. Men moet niet teveel van tevoren willen regelen, teveel nu al willen bepalen,want dan zouden we ons niet bezig houden met de voorbereiding op anarchie, maar met onbereikbare illusies, of wij zouden zelfs autoritair gaan denken en bewust of anderszins willen optreden als een regering die uit naam van de vrijheid en de wil des volks het volk zou onderwerpen aan de eigen onderdrukking.

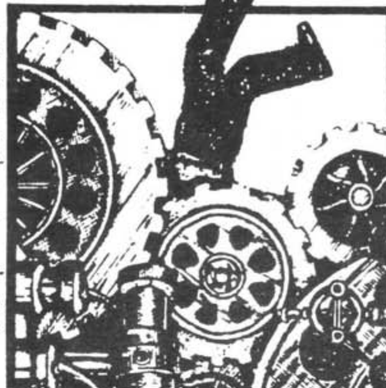
* * *

De menselijke maatschappij die bestaat uit gemeenschappen van vrije mensen die samenwerken terwille van het grootst mogelijke welzijn van allen, en niet uit kloosters of despotieën die bijeengehouden worden door godsdienstig bij-

2. GEEN BLAUWDRUK

We weten ook dat een volledig anarchistische maatschappij op zijn zachtst gezegd niet voor morgen is, maar betekent dat dan dat we de idee van meer vrijheid en gelijkheid dan maar beter opgeven? Het is niet omdat een ideaal niet direkt haalbaar schijnt, dat we dan maar juist het tegenovergestelde moeten doen.

Soms wordt er ons gevraagd: maar hoe zal uw anarchistische maatschappij er nu konkreet uitzien? Daar kunnen en willen we niet tot in de details op antwoorden. Want dan vervallen we weer in een systeem waar alles al voorgeschreven en uitgedokterd is. En waar de mensen maar moeten inpassen en uitvoeren. We willen dus geen blauwdruk geven.
Dat wil niet zeggen dat we niet weten waar we naartoe willen. Maar we beperken ons opzettelijk tot een aantal algemene richtingen en tendenzen. We willen enkel mogelijkheden aantonen en ondersteunen. In plaats van van bovenaf te dikteren hoe de mensen zouden moeten leven, zoeken we liever naar mogelijkheden waardoor de mensen hun leven weer in eigen handen zouden kunnen nemen.

Daarin ligt ook juist de sterkte van het anarchisme. Het anarchisme is uniek in de zin dat het de enige ideologie is die nog plaats laat aan de mensen om zelf hun leven in te vullen. En wellicht ook de enige die er vertrouwen in heeft dat, als er maar echte mogelijkheden geboden worden, de mensen zelf hun leven zullen kunnen uitbouwen. We zijn er absoluut tegen om als een radertje in een grote machine beschouwd te worden. We kunnen dan ook geen groot plan uitwerken waarin de mensen maar een cijfertje, een berekening zijn. En waarin ze verondersteld worden alles braafjes, onderdanig uit te voeren.

Elk plan dat over de hoofden van de mensen voor hen wordt uitgewerkt houdt niet genoeg rekening met de rijke verscheidenheid en de verschillen in persoonlijkheid van de afzonderlijke mensen. In een plan gaat men ervan uit dat de mensen zich zullen (moeten) schikken naar de vereisten van dat plan.
Voor ons zijn de mensen geen middel in dienst van één of ander plan. Ze zijn het doel. Het gaat niet op dat wij van bovenaf zouden zeggen wat er gedaan moet worden, maar juist dat de mensen de mogelijkheid krijgen om van onderop te beslissen wat ze zelf willen doen.

zie ook leesteksten **nr.13 & 14: Planning.**

3. ANARCHISTISCHE TENDENZEN

Als we kijken naar de hoofdlijnen in het nieuws lijkt de samenleving zich, in omgekeerde richting, steeds verder weg te bewegen van wat wij eigenlijk wensen.
De bewapening neemt nog steeds toe. De vervuiling van het milieu gaat bijna ongeremd door. Kernenergie en kernwapens hangen als een blijvende bedreiging boven ons hoofd. De ongelijkheid neemt toe. De vijandigheid in de maatschappij groeit, het racisme steekt weer de kop op. Politie en rijkswacht worden versterkt. De eerste minister komt op als sterk man die nu ook nog zonder het parlement wil regeren.

Het ziet er naar uit dat we er niets meer over te zeggen hebben. Maar ook

geloof of bruut geweld, kan niet kunstmatig worden gesticht door een individu of een sekte. Zo'n maatschappij moet voortkomen uit de behoeften en de concurrerende of uiteenlopende verlangens van al haar leden, die proefondervindelijk bepalen welke instellingen in een bepaalde periode het beste zijn, en die ze verder ontwikkelen en wijzigen naarmate de omstandigheden en verlangens veranderen.
Men mag dus de voorkeur geven aan het kommunisme, of aan het individualisme, of aan het collectivisme of aan welk ander systeem ook, en door voorbeelden en propaganda werken aan de verwezenlijking van de eigen voorkeur; men moet echter nooit veronderstellen, op straffe van onvermijdelijke mislukking, dat het eigen systeem het enige onfeilbare is, van toepassing op alle mensen, altijd en overal, en dat het welslagen er van tot elke prijs moet gegarandeerd worden door andere middelen dan de overtuiging die berust op bewijsmateriaal.

Het belangrijkste en onontbeerlijke uitgangspunt is dat men iedereen de middelen garandeert om vrij te zijn.

uit: Colin Ward: Anarchie in aktie, p. 71; pp. 72-73
Malatesta, in Richards Vernon: Errico Malatesta, p. 113; p. 120; p. 29

15. We kennen onze mogelijkheden niet

De opmerking die ik het meest waardeer onder alles wat is gezegd over het anarchistisch tijdschrift (Freedom) waarvan ik de uitgever was, is die van een recensent die opmerkte dat het tijdschrift zich bezighield met 'de manier waarop individuen verhinderd worden te ontwikkelen' en dat er tezelfdertijd 'een blik geworpen werd op de ongebruikte mogelijkheden van ieder mens'. Hoewel daarmee eigenlijk meer de bedoeling dan het resultaat beschreven wordt, is het gevoel oprecht. De mensen gaan inderdaad van de wieg naar het graf zonder ooit hun eigen mogelijkheden te beseffen, precies omdat de mogelijkheid om initiatief te nemen, om deel te nemen aan het vernieuwen, kiezen, oordelen en beslissen voorbehouden is aan topfiguren. Het is geen toeval dat de voorbeelden die ik gegeven heb over leiderschap dat draait rond functionele aktiviteiten, afkomstig zijn van de 'creatieve' beroepen zoals architectuur of wetenschappelijk onderzoek. Als denken jouw taak is, kun je je niet veroorloven de meeste mensen in de organisatie te veroordelen om machines te zijn die door iemand anders geprogrammeerd worden.
Maar waarom zijn er die bevoorrechte enclaves waar andere regels gelden?
'Creativiteit is voor de begaafde minderheid: de rest van ons wordt gedwongen om te leven in een omgeving die gecreeerd is door die begaafde minderheid, te luisteren naar de muziek van die begaafde minderheid, de uitvindingen en de kunst van die begaafde minderheid te gebruiken, en de gedichten, fantasieën en toneelstukken van die begaafde minderheid te lezen. Onze opvoeding en onze kultuur conditioneren ons om dat te geloven, en het is een leugen, afgeleid van en bestendigd door de cultuur.
Het systeem maakt zijn idioten, en veracht hen dan voor hun dwaasheid, en beloont zijn 'begaafde minderheid' voor hun zeldzaamheid.

uit Colin Ward: Anarchie in aktie, pp. 47-48

dat we dat niet meer kunnen. De problemen worden te groot en te ingewikkeld. Alles schijnt overgeorganiseerd te zijn tot in alle details en onwrikbaar vast te zitten. We kunnen alleen hopen hier en daar een graantje mee te pikken.

De media (kranten, T.V., radio) maken ons bang en versterken ons gevoel van onveiligheid en onmacht. Berichten over aanslagen worden opgeblazen.
Ekonomen zitten over onze hoofden met krisiscijfers te goochelen.
Als we maar bang genoeg zijn en er met onze neus op gedrukt worden, dat we zelf niets kunnen doen, zullen we nog meer roepen om een sterke staat en een sterke man, alsof die zo vriendelijk zal zijn om het allemaal op te lossen volgens onze wensen en verzuchtingen. Iemand die maar bang genoeg gemaakt is laat zich doen.

Dat is precies wat de machtselite van plannenmakers, regeringstop en grote industriëlen willen. Het liefst zouden zij zien dat de burgers passieve kuddedieren zijn, die braaf elk bevel uitvoeren zonder vragen te stellen; die gaan en staan waar ze naartoe gestuurd worden; die werken wanneer hen dat gezegd wordt en opzij gaan staan als er geen werk meer is voor hen; die niet nadenken als hen dat niet gevraagd wordt; die niets willen wat hen niet is voorgezegd; die alles aanvaarden zonder te morren of te verzuchten; en die niet geloven ook maar iets zelf te kunnen, laat staan iets zelf willen proberen. Dàt zouden de 'ideale' mensen zijn om over te regeren.

Gelukkig bestaat die 'ideale' situatie niet en zal er altijd protest daartegen zijn. Er zullen altijd mensen zijn die voor zichzelf durven opkomen, hoe de omstandigheden ook mogen zijn: of het nu in Amerika is, of in het Oostblok of in een vergevorderde sociaal-demokratie als Zweden.
Altijd zullen er mensen zijn die hun lot in eigen handen willen nemen en zelf iets veranderen, zonder te wachten op initiatieven of toestemming van de overheid. In de oppositie zullen altijd anarchistische kiemen aanwezig zijn.

Zeker, in vergelijking met de heersende strukturen zijn de anarchistische stromingen maar klein bier daarbij. Maar ze bestaan en geven de mogelijkheid en de hoop op een ander leven aan.
Zeker, geen enkele van de alternatieve bewegingen vormt op dit moment een serieuze bedreiging voor de machtsstrukturen. Maar maatschappelijke omwentelingen en grote maatschappelijke veranderingen kunnen niet voorspeld worden. Net voor 1968 leek alles rustig, prachtig geregeld en voorgoed vastgelegd. Niets wees erop dat de komende studentenrevolte zou overslaan naar grote delen van de bevolking. Dat de anti-autoritaire beweging zo'n hoge vlucht zou nemen kwam voor de meesten als een komplete verrassing.
Nu, in de jaren '80, lijkt alles de verkeerde kant op te gaan en vast te lopen. Toch is dit geen reden om dan maar bij de pakken te blijven zitten of te wanhopen. In de maatschappij is niets voor eeuwig onveranderbaar of voor 100% defenitief en onwrikbaar geregeld. Er zijn wel degelijk dingen die we kunnen proberen, en die voorbodes kunnen zijn van grotere veranderingen.
Altijd zijn er mensen geweest die -met wisselend succes- geëxperimenteerd hebben met nieuwe vormen van organisatie, met andere sociale verhoudingen en andere leefvormen. Ze gaan met elkaar op voet van gelijkheid om en zetten organisaties op zonder leiders, waarin iedereen evenveel te zeggen heeft en gebaseerd op vrijwillige samenwerking en onderlinge afspraken. Daarom zeggen we dat deze organisaties en bewegingen anarchistische tendenzen vertonen. De meeste mensen uit die bewegingen noemen zich daarbij geen anarchist of komen niet uit anarchistische milieu's, maar wat zij proberen vinden wij zeer belangrijk.

zie ook leesteksten **nr.15: We kennen onze mogelijkheden niet.** en **nr.16: Het is nooit zinloos om iets te proberen.**

16. Het is nooit zinloos om iets te proberen

Een ander schadelijk argument dat door velen in alle oprechtheid wordt gehanteerd, maar voor anderen een excuus is om niets te doen, is dat het huidige maatschappelijke klimaat de moraal onmogelijk maakt, en dat het dus zinloos is zich in te spannen voor dingen die toch niet lukken, dat men maar beter zoveel mogelijk voor zichzelf kan veroveren zonder aan de anderen te denken en alleen zijn levenswijze moet veranderen als de maatschappelijke structuur veranderd is. Alle anarchisten en socialisten kennen natuurlijk de economische dwang die momenteel de mensen onder druk zet, en elke waarnemer ziet in dat het zinloos is om persoonlijk in verzet te komen tegen de almacht van het huidige maatschappelijke klimaat. Het is echter ook duidelijk dat zonder verzet van het individu, samen met andere rebellen, tegen dit klimaat, zonder een poging om daar verandering in te brengen, dat klimaat nooit zal veranderen.

Malatesta in Richards Vernon: Errico Malatesta, p. 54

12. Instellings-mensen

(Mensen die sterk overheersd worden door instituties (instellingen), kunnen daar ziek van worden. Dat kan bijv. waargenomen worden in bejaardentehuizen of psychiatrische instellingen. Instituties maken mensen passief, zonder eigen initiatief en levensmoe. Dr.Russell Barton noemde deze ziekte die door de mens gemaakt is de institutionele neurose:)

Hij zegt dat het een ziekte is die gekenmerkt wordt door apathie, een gebrek aan initiatief, het verliezen van belangstelling, vooral voor zaken van persoonlijke aard, onderworpenheid, schijnbare onbekwaamheid om plannen voor de toekomst te maken, gebrek aan individualiteit en soms een karakteristieke houding en manier van lopen. Permutaties van deze woorden en uitdrukkingen: 'geïnstitutionaliseerd', 'suf', apathisch', 'teruggetrokken', 'ontoegankelijk', 'eenzelvig', 'nooit met iets bezig', 'geen initiatief aan de dag leggend', 'niet spontaan', 'niet mededeelzaam', 'simpel', 'kinderlijk', 'bezorgt geen overlast', 'heeft zich goed aangepast', 'werkt goed mee', zouden je altijd moeten doen vermoeden dat het proces van institutionalisering een neurose heeft voortgebracht.

Hij associeert 7 factoren waarin de ziekte voorkomt in psychiatrische ziekenhuizen: (1) Het verlies van contact met de buitenwereld. (2) Het gedwongen nietsdoen. (3) De bazigheid van het medisch en verplegend personeel. (4) Het verlies van persoonlijke vrienden, bezittingen en persoonlijke gebeurtenissen. (5) De geneesmiddelen. (6)De sfeer van bewaking. (7) Het verlies van vooruitzichten buiten het instituut.
Andere schrijvers hebben deze toestand 'psychologisch institutionalisme' of 'gevangenisbedwelming' genoemd, en jaren geleden gaf Lord Brockway in zijn boek over gevangenissen een uiterst nauwkeurig beeld van dit type in zijn beschrijving van de Ideale Gevangene: 'De man die geen persoonlijkheid heeft: die ermee tevreden is een gewoon radertje te zijn in de gevangenismachine; wiens geest zo afgestompt is dat hij niet voelt hoe hard de opsluiting in cellen is; die zijn makkers niets te

1. ZELFBEHEER

Anti-hiërarchische organisaties op basis van samenwerking vinden we zowel in de economische als de kulturele en sociale sektor.
In de ekonomie komt dat vooral tot uiting in sommige koöperatieven, sommige vormen van zelfbeheer en in landbouwkommunes in bepaalde landen (zoals Portugal en Algerije).

KOOPERATIES

De oudste koöperaties bestaan al sedert de 19e eeuw. In sommige landen (zoals in Spanje, Italië en Frankrijk) heeft de koöperatieve sektor een belangrijk aandeel in de ekonomie. Het woord komt van het franse co-operation, samenwerking. Dat was dan ook de oorspronkelijke bedoeling. Mensen legden geld bijeen om samen een bedrijfje te beginnen (produktiekoöperaties) of verbruikers gingen samenwerken om de produkten samen aan te kopen en in eigen winkels te verspreiden (konsumptiekoöperaties). In de landbouw werden koôperaties opgericht voor de gezamelijke aankoop van meststoffen en materieel.
In theorie zijn de koöperatieven er voor en van de leden. Maar tussen het koren zit heel veel kaf.
Veel van de oudere koöperatieven zijn uitgegroeid tot grote bedrijven, waarin de leden wel hun geld hebben gestoken, maar waarin ze nauwelijks nog inzage of zeggenschap hebben. Zo bestaat de Boerenbond in België uit grote kooperatives, maar deze werken meer op de rug en ten koste van de boeren dan in hun voordeel.
Bij alle grote koöperaties zit overigens het gevaar erin dat ze weggroeien van hun oorspronkelijke bedoeling. Ze worden gerund door een bedrijfsleiding van managers die ver boven de leden staat, en verschillen in niets meer van gewone bedrijven.

De nieuwe koöperatiefjes die de laatste 10 jaren her en der opgericht worden zijn meestal kleinschalig en proberen duidelijk in zelfbeheer te werken.

ZELFBEHEER

Zelfbeheer betekent dat de arbeiders of de leden zelf de produktie beheren en gezamelijk beslissen hoe ze het werk gaan aanpakken en verdelen.
Toch moeten we ook hier oppassen. Zelfbeheer heeft zijn beperkingen. Bovendien is het een vlag die vele ladingen dekt. Vooral onvolledige vormen van zelfbeheer zijn vaak meer schijn dan werkelijkheid en zijn makkelijk vatbaar voor misbruiken.

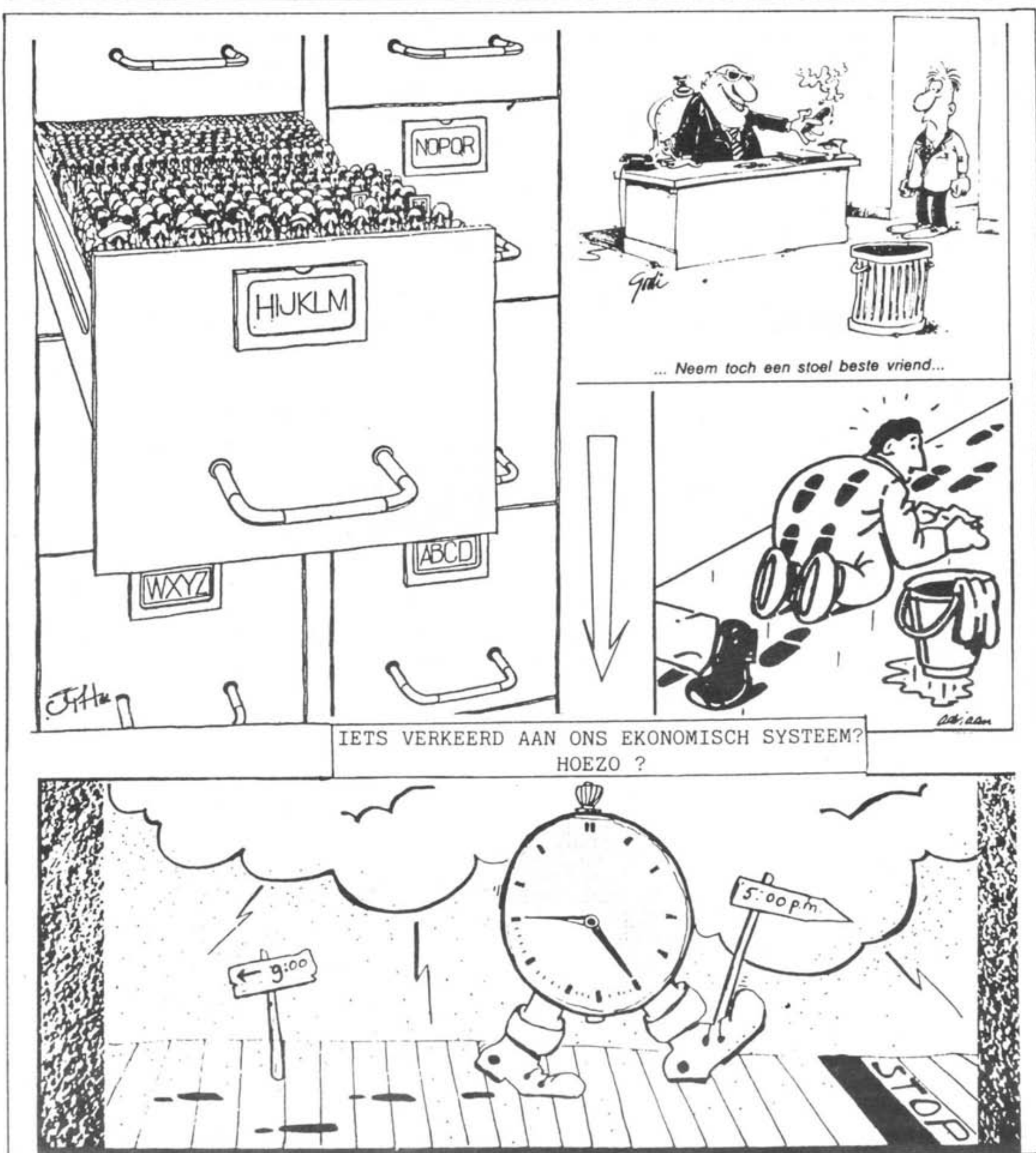
Een eerste, bescheiden stap naar zelfbeheer is de onderlinge verdeling van het werk. Arbeiders of landarbeiders kunnen zelf hun werk regelen en onderling verdelen per ploeg, zonder direkt toezicht of ingrijpen van een directie. Dat is zeer wel mogelijk en er bestaan tal van voorbeelden van in de industrie.
Maar er zit een levensgevaarlijk addertje onder het gras: de bedrijfsleiding kan het arbeidsritme zo zwaar maken dat de arbeiders elkaar gaan opjagen. Bij het staalbedrijf Bekaert bv. heeft men daar een eenvoudig truukje voor gevonden. De arbeiders van elke ploeg die een bepaalde hoeveelheid produktie haalt of overschrijdt, krijgen maandelijks een geschenkje of een premie. In plaats van een ploegchef die elke arbeider apart kontroleert, kontroleren en jagen de arbeiders elkaar op voor die premie. Het is duidelijk dat het niet dit zogenaamde 'zelfbeheer' is dat we als alternatief voor ogen hebben.

Een andere misleidende vorm van 'zeggenschap' is het medebeheer. Het wordt enthousiast gepropageerd door het patronaat, maar ook sommige vakbonden zien

zeggen heeft; die geen verlangens heeft behalve om te eten en te slapen; die verantwoordelijkheid ontwijkt voor zijn eigen bestaan en bijgevolg al te graag bereid is te leven op bevel van anderen die de taken uitvoert die hij toegewezen krijgt, loopt waar hij bevolen wordt, de deur van zijn cel sluit en zo zichzelf opsluit zoals vereist wordt.'

Dit is het type van de Instituut-Mens, iemand die helemaal past in het systeem van de publieke instellingen dat we overgeërfd hebben van het verleden. Het is niet toevallig dat hij ook het ideale type is van de beneden-mensen in alle autoritaire instellingen. Het is de ideale soldaat (hij moet zich niet druk maken over het waarom), de ideale aanbidder (Niet mijn wil maar Uw wil geschiede), de ideale arbeider (je wordt niet betaald om te denken, schiet maar wat op), de ideale echtgenote (een bezit), het ideale kind (je ziet het maar je hoort het niet) -het ideale product van de onderwijswetten van 1870.

uit: Colin Ward: Anarchie in aktie, pp. 144-146

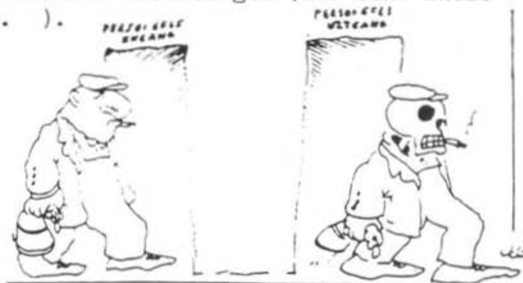
er wel wat in. De arbeiders krijgen bepaalde premies niet meer in geld uitbetaald maar in de vorm van aandelen in het bedrijf. In feite verwerven ze daarmee geen enkele inspraak, want het zijn toch de grote aandeelhouders en de direktie die het bedrijf kontroleren. Wel worden de arbeiders daardoor meer gebonden aan het bedrijf. Teveel staken en werkverlet betekent immers ook een mogelijke daling van hun aandelen en dividend daarop.
Medebeheer is een lapmiddel, gebruikt om arbeiders hun eisen over hun direkte werkomstandigheden te doen inslikken.

Maar ook als arbeiders een bedrijf volledig overnemen in zelfbeheer en de bazen buitenborstelen, zijn er nog zware beperkingen.
Het is heel goed mogelijk dat arbeiders gezamelijk beslissen over hun werkwijze, en zelfs over de verkoopsstrategie, maar ze blijven toch afhankelijk van de economische marktomstandigheden, waar ze geen vat op hebben. Zo zijn er bedrijven die op sluiten stonden (door frauduleus failliet, of door verhuis naar goedkopere ontwikkelingslanden bv.) die bezet en overgenomen werden door arbeiders in een vorm van zelfbeheer (zoals Salik, een jeansfabriek en de Fonderies Mangé, een staalverwerkingsbedrijf in België; LIP in Frankrijk, enz...). Maar na een tijdje moesten de arbeiders de strijd toch opgeven.Niet omdat ze minder produktief waren of omdat ze zich niet zelf konden organiseren, maar omdat er reeds een oververzadiging op de markt was of omdat ze het moesten afleggen tegen de konkurrentie van goedkopere import aan afbraakprijzen.

Dat er met de invoering van één of andere vorm van zelfbeheer in de huidige grootschalige bedrijven veel zal veranderen is trouwens meestal een illusie.
De manier van produceren (met grote machines, bandwerk, afgemeten tijdsduur voor de produktie,...) laat weinig speelruimte over voor eigen beslissingen.
En hoe meer omzet er nodig is om het bedrijf rendabel draaiende te houden, hoe groter ook de marktafhankelijkheid wordt. De wet van de vrije markt zal dan zwaar doorwegen: om te kunnen verkopen moet je goedkoop genoeg produceren of een monopolie hebben.
Onder die omstandigheden verwordt zelfbeheer tot zelfuitbuiting: je houdt je eigen loon laag om beter te kunnen verkopen.
De marktomstandigheden en de manier van produceren kunnen de inhoud van het zelfbeheer uithollen. Zelfbeheer alleen is geen wondermiddel en is op zichzelf geen oplossing voor de wantoestanden en de uitbuiting in onze 'vrije' ekonomie.

De laatste tijd zijn er her en der alternatieve bedrijfjes opgekomen die hiermee rekening proberen te houden. Ze willen duidelijk niet grootschalig, kapitaal- en energieintensief of exportgericht werken.
Naast werken in zelfbeheer, besteden ze ook aandacht aan de produktiewijze -weinig kapitaalintensief, kleinschalig en milieuvriendelijk- en de aard van de produkten die ze maken. Ze richten zich ook meer op een lokale markt en lokale zelfvoorziening om minder marktafhankelijk te worden.
We denken hier bijv. aan biologische landbouwbedrijfjes, boetiekjes voor ambachtelijk werk, rekuperatie en herstel van oud materiaal en tweedehandsspulletjes, kleine drukkerijen, een garage in zelfbeheer, biologische voedingswinkels, de ontwikkeling van een alternatieve technologie (zie ook: Ekologisch anarchisme:een ekologisch model p.).

Een echt alternatief ekonomiecircuit vormen ze (nog?) niet, en vaak is het hard werken om behoorlijk te kunnen overleven, maar ze zijn wel een richtingwijzer om uit het slop van een zich vergalloperende 'high-technology' ekonomie met steeds meer schadelijke neveneffekten te geraken.

17. Anarchafeminisme

Het anarcha-feminisme is vooral in Engelstalige landen en en in Nederland een belangrijke stroming met eigen groepen.

Anarcha-feministen beklemtonen dat ze tegelijk anarchisten èn feministen zijn. Ze leggen de nadruk op beide.

Ze vinden de uitgangspunten en principes van het anarchisme een goede manier om de onderdrukking van de vrouw te bekijken en te benaderen. Maar tegelijkertijd vinden ze dat er in anarchistische kringen te weinig aandacht wordt besteed of begrip wordt opgebracht voor de speciale situatie waarin vrouwen zitten.

Door de kombinatie van anarchisme en feminisme nemen ze duidelijk ook eigen standpunten in.

Ze verwijten bepaalde groepen uit de vrouwenbeweging dat ze alleen de vrouwenpositie willen versterken binnen de mannenmaatschappij. Op deze wijze worden de overheersende en onderdrukkende strukturen echter niet afgeschaft. Het leidt er alleen toe dat sommige vrouwen -net als sommige mannen- in hogere besturen kunnen gaan zetelen en de onderdrukking in de maatschappij helpen in stand te houden.

Als vrouwen al aan de top kunnen komen, worden ze -net als de mannen- geselekteerd of ze wel passen in het systeem. Wat dat betreft is Maggie Thatcher, de 'ijzeren' first lady van Engeland bepaald niet de trots voor de vrouwenbeweging. Of het nu een man of een vrouw is die de onderdrukking organiseert en in stand houdt maakt eigenlijk geen verschil uit.

Door de nadruk enkel te leggen op de achteruitstelling van de vrouwen ten opzichte van de mannen en alleen naar gelijkschakeling binnen het bestaande systeem te werken komt men in andere ongewenste situaties terecht.

Vrouwen zijn dubbel onderdrukt. Ze worden enerzijds achteruitgesteld bij mannen, en anderzijds leven ze in een maatschappij die sterk hiërarchisch is, met slechts weinigen aan de top en zeer velen onderaan.

Gelijkschakeling van mannen en vrouwen binnen de bestaande strukturen betekent de vervanging van oude leiders door nieuwe kopstukken, en van de oude onderdrukking door een nieuwe.

Het kan niet de bedoeling zijn dat vrouwen ernaar zouden moeten streven om -net als de grootste massa van de mannen- gebruikt te worden als voetvolk om zwaar of geestdodend werk te verrichten in slechte omstandigheden of om als kanonnevoer in een oorlog te 'dienen' ten voordele van een kleine en rijke elite van machtshebbers (enkele mannen èn vrouwen).

Daarom streven anarcha-feministen naar gelijkheid van man en vrouw in een radikaal andere maatschappij. Naar een maatschappij waar de onderdrukking van alle vrouwen èn mannen opgeheven wordt, zonder leid(st)ers en ondergeschikten.

Ze willen een eigen en even grote inbreng hebben in de maatschappij, die niet begrensd wordt door de voorwaarden of omstandigheden die hen van bovenaf en meestal door mannen opgelegd of gedikteerd worden.

Dat wil zeggen dat vrouwen zich niet braaf en onderdanig aan mannen willen onderwerpen, maar ook dat ze beter niet braaf en onderdanig proberen mee te draaien in de bestaande maatschappijstruktuur.

Anarcha-feministen streven naar een maatschappij waar ze op alle vlakken een eigen inbreng kunnen hebben en ook hun eigen normen kunnen ontwikkelen.

Vanuit de onderdukking die zij in hun persoonlijk leven dubbel hard aanvoelen onderstrepen anarcha-feministen het belang van het samenvallen van het politieke en het persoonlijke.

Het persoonlijke is politiek. Ze willen hun eigen normen en waarden ontwikkelen tegenover de vooroordelen en de heersende ideeën. Ze willen zich niet aanpassen aan de overheersende mannen-normen die hiërarchie, agressieve konkurrentie,

2.SOCIAAL - POLITIEKE BASISBEWEGINGEN

Meer nog dan in de ekonomische sektor is het opkomen voor zichzelf en zelforganisatie merkbaar in de kultureel-sociale stromingen die vertrekken vanuit de situatie van de meest onderdrukten.
Vele delen van die sociale bewegingen hebben enkele anarchistische trekjes: opkomen voor zichzelf en voor de zwaksten; organisatie zonder leiders en op basis van gelijkwaardigheid. Geprobeerd wordt om iedereen evenveel inbreng en beslissingsrecht te geven. De aandacht gaat naar wat de betrokkenen zelf willen. De organisatie is er voor de leden en niet omgekeerd.
Voorbeelden zijn de bevrijdingsbeweging van geesteszieken (anti-psychiatrie) de bevrijdingsbeweging van zieken (met dokters- en patïentenkollektieven), de vrouwenbeweging, de homobeweging, de bevrijdingsbeweging voor kinderen (kritische pedagogiek, alternatief onderwijs), de bevrijdingsbeweging voor gevangenen (radikale kriminologie), buurtwerk waarbij de bewoners zelf het initiatief nemen, migrantenwerking, wereldwinkels, enz... *

Belangrijk hierbij is dat er geen grote, logge strukturen zijn, uitgedacht en geleid door enkele grote plannenmakers. Integendeel, al deze bewegingen zijn vanuit de basis ontstaan en bestaan uit kleine groepen mensen die op verschillende plaatsen besloten om de handen in elkaar te slaan.
Een goed voorbeeld hiervan is de vrouwenbeweging. Die bestaat uit een massa kleine groepen met een grote verscheidenheid: praatgroepen, vrouwen tegen verkrachting, lesbische vrouwen, vrouwencafé's, vluchthuizen, vrouwenstudiegroepen, vrouwenboekhandels en uitgeverijen, enz...
Deze groepen hebben dan weer onderling kontakt, wisselend en naargelang ze dat zelf willen, en organiseren samen geregeld grotere manifestaties zoals een nationale vrouwendag of een nationale betoging. Deze manifestaties zijn uitstekend geschikt om op een open en vrije (= informele) manier met elkaar in kontakt te komen.

En hoewel slechts een kleine minderheid in de vrouwenbeweging zichzelf anarcha-feministen noemen, vertoont de hele beweging in zijn ontstaan en opbouw eigenlijk anarchistische trekjes.

zie ook leestekst **nr.17: Anarchafeminisme**.

---

* Let wel: wij beweren niet dat deze organisaties anarchistisch zijn of dat we akkoord gaan met alles wat ze doen. Er zijn grote verschillen zowel tussen de organisaties als tussen de mensen die er in werken.
Een voorbeeld: Infojeugd werkt al jaren aan een kampagne om jongeren te informeren over hun rechten en mogelijkheden. In het kader daarvan wordt ook al jaren aktie gevoerd om de meerderjarigheid op 18 jaar te brengen (in plaats van 21 nu in Belgïe). Daar staan we dus volledig achter.
Met de individuele hulpverlening ligt dat moeilijker. Veel hangt hier van de hulpverlener af. Hulpverleners en vooral de 'beroeps' (de afgestudeerde sociale-, opbouw- en maatschappelijke werkers) hebben nogal eens de neiging om in de plaats van de mensen zelf te kiezen die ze zogenaamd willen helpen. De meeste hulpverleners doen trouwens enkel aan oplapwerk. Ze proberen de mens aan te passen aan de maatschappij, hem vrede te laten nemen met zijn situatie, in plaats van te ijveren voor een menselijker maatschappij.
Goede hulpverlening bestaat er volgens ons in om de mensen verschillende mogelijkheden aan te tonen, wegwijs te maken, maar niet om ze een keuze op te dringen.
Het buurtwerk, migrantenorganisaties, adviescentra worden tegenwoordig spijtig genoeg overspoeld met beroepshulpverleners die het nu eens gaan zeggen en die hun visie gaan doordrukken;
Solidariteit met de zwaksten betekent voor ons <u>niet</u> dat je je -hoe goed bedoeld ook- gaat opdringen en in hun plaats gaat beslissen.

stoer doen, zakelijkheid, oorlogszucht, werkdwang, gebrek aan erotiek en ontkenning van een gevoelsleven ten voordele van een koele rationaliteit verheerlijken.

Langs de andere kant is het politieke ook persoonlijk. De hiërarchie en de onderdrukking in de grotere politiek en in de maatschappijstrukturen -waar zowel vrouwen als mannen het slachtoffer van zijn- werkt ook door in de persoonlijke verhoudingen en heeft een grote invloed op de wijze waarop mensen dag aan dag samenleven of met elkaar omgaan.

Een teer punt voor anarcha-feministen vormt de samenwerking met mannelijke anarchisten.
Zowel mannelijke als vrouwelijke anarchisten streven naar een maatschappij die anti-hiërarchisch en anti-autoritair is en zijn tegen elke vorm van onderdrukking.
Maar in de praktijk is er nogal eens kortsluiting tussen mannen en vrouwen.
Anarcha-feministen verwijten hun mannelijke tegenvoeters dat ze geen aandacht (willen) besteden aan het specifiek onderdrukkend gedrag tegen vrouwen. Dat ze blind zijn voor hun eigen houding tegenover vrouwen in hun persoonlijke relaties.
In anarchistische groepen zijn vrouwen vaak in de minderheid en komen minder gemakkelijk aan bod dan mannen. Het zijn vooral mannen die het hoge woord voeren, ze overheersen in diskussies en bepalen vaak waarover en op welke wijze zal gediskussieerd worden. Ze hebben meestal alleen aandacht voor algemene politiek-ekonomische onderwerpen, die ze dan enigzins afstandelijk- koel rationeel behandelen.

Wanneer vrouwen ideeën opperen die niet zo direkt in de gedachtenwereld en de denkwijze van mannen passen (zoals het persoonlijke is ook politiek of meer aandacht voor de eigen houding tegenover vrouwen) worden ze niet begrepen of soms eenvoudigweg genegeerd.
Sommige anarcha-feministen willen daarom niet meer in gemengde groepen werken. Langs de andere kant kan dit ook gezien worden als een nieuwe vorm van sexisme, nl. de mannen uitsluiten, wat evenzeer weinig of geen resultaat oplevert. Het volledig buitensluiten van mannen, zal hen zeker niet motiveren tot gedragsverandering tegenover vrouwen.

18. Vrijheid in de opvoeding

Sommige ouders, die zelf geen vrijheid gekend hebben, vervallen in het andere uiterste van verwaarlozing of verwenning. Ze kijken òf niet naar hun kinderen om òf laten er zich door tiranniseren. Maar evenmin als ouders hun al of niet gemotiveerde grillen aan het kind mogen opleggen, moeten zij ook niet buigen voor de grillen van het kind.
Vrijheid betekent doen en laten wat je wilt, zolang het geen inbreuk maakt op de vrijheid van een ander.
Met vrijheid bedoelen we niet dat je een kind moet laten krabben of aan je haar laten trekken, maar dat een kind niet onnodig stil aan tafel of in een hoekje moet zitten.
Vrijheid betekent ook niet dat ouders nu moeten springen op de eerste de beste wensen van hun kind.

In zijn boek 'Summerhill' besteedt A.S. Neill veel aandacht aan de vrije opvoeding van jonge kinderen. Hieronder volgen enkele uittreksels.

'Eens kreeg ik bezoek van een moeder met haar zevenjarige dochter. 'Meneer Neill', zei ze, 'Ik heb alles van U gelezen; en zelfs voor Daphne geboren was had ik besloten haar volgens uw beginselen op te voeden'. Ik keek naar Daphne die op mijn concertvleugel was geklommen met haar zware schoenen. Ze sprong op de sofa en ging bijna door de veren heen. 'U ziet hoe natuurlijk ze is', zei de moeder, 'een echt Neill-kind'. Ik was bang dat ik zou ontploffen.
Dit onderscheid tussen vrijheid en losbandigheid kunnen veel ouders niet begrijpen. In het gezin waar tucht en orde heersen hebben de kinderen geen rechten. In het gezin waar het kind verwend wordt hebben ze alle rechten. Het juiste gezin is het gezin waar kinderen en volwassenen dezelfde rechten hebben. Ditzelfde geldt voor de schoolsituatie.
Er moet steeds op gewezen worden dat vrijheid niet betekent dat het kind verwend wordt. Als een kind van drie jaar over de eettafel loopt moet het hem verboden worden. Hij moet gehoorzamen,

Evenals de andere hierboven opgesomde bewegingen gaat het hier niet om van bovenaf opgelegde initiatieven, maar komt het voort uit de mensen zelf die zich de vrijheid hebben genomen om voor zichzelf leefruimte te scheppen en het daadwerkelijk anders te proberen.

De verschillende bewegingen hebben trouwens nog meer met elkaar gemeen: de solidariteit beperkt zich niet tot de eigen groep of de eigen beweging. Ze zien hun problemen tegen de achtergrond van een hele maatschappijstruktuur. En ze willen allemaal een minder betuttelende en minder onderdrukkende maatschappij.
Ze beginnen met een groep vanuit hun eigen problemen en interesses, maar ze beseffen al vlug dat de problemen van de vrouwen, van de gastarbeiders, van de homo's, de uitbuiting van de derde wereld allemaal uit dezelfde strukturen voortkomen en eigenlijk gelijklopend zijn.
Daarom is er ook een bredere interesse dan voor de groep en het eigen probleem alleen, en een grotere solidariteit tussen de verschillende bewegingen. Dat uit zich in vrijwillige sympathiebetuigingen en gemeenschappelijke samenwerking bij grote manifestaties. De vredesbeweging bijv. kende een zo grote toeloop op betogingen, onder andere ook omdat mensen uit andere basisbewegingen zich hierbij aansloten en zich ervoor inzetten. Op vrouwenbetogingen zijn ook mannen en vrouwen uit andere bewegingen aanwezig, enz...

Eigenlijk is dat een voorafspiegeling van een maatschappij zoals wij ze zouden willen: geen massabeweging maar een massa kleine bewegingen. Kleine groepen die, zonder inmenging, zelf over hun eigen werking kunnen beslissen, met daarnaast een vrijwillige samenwerking en onderlinge solidariteit. Die vrijwillige samenwerking en solidariteit wordt telkens door de groepen zelf tot stand gebracht en niet opgelegd of gebruikt door een groepje plannenmakers, die wel eens zullen zeggen hoe het moet.

Voorgaande voorbeelden tonen aan dat er wel degelijk iets kan gedaan worden. Geen spektakulaire veranderingen weliswaar, maar het is niet zo dat alles onherroepelijk vastligt. Op elk terrein kan er wel een aanzet gevormd worden voor verdere veranderingen.
Het toont ook aan dat onze ideeën niet zomaar wilde gedachten zijn, maar dat wat wij willen ook wel mogelijk is. In feite experimenteren duizenden mensen met dezelfde ideeën en zijn de alternatieven reeds aanwezig in de spleten van onze maatschappij, ondanks de overheersing van de huidige machtsstrukturen.
Wel komt het erop aan niet bij de pakken te blijven zitten en hier en nu iets te proberen. Vrijheid wordt je niet in de schoot geworpen, maar moet stap voor stap genomen worden. Het feminisme is daar een geslaagd voorbeeld van: er zou nooit verandering in de positie van de vrouw gekomen zijn, als niet eerst enkele vrouwen, met de moed der wanhoop, tegen hun situatie in opstand waren gekomen. Dat was een aansporing voor andere vrouwen om zich te groeperen en op te komen voor henzelf. SLECHTS ALS JE ZELF IETS DOET, KAN JE ERVOOR ZORGEN DAT ER REKENING MET JE WORDT GEHOUDEN.

dat is waar. Maar aan de andere kant moet men ook aan het kind kunnen gehoorzamen. Ik verlaat de kamer van een kind als het dat wil.

De volwassene moet zekere offers brengen als hij de kinderen volgens hun eigen natuur wil laten leven. Gezonde ouders komen tot een soort compromis; ongezonde ouders vervallen in het bekende autoritaire systeem, of verwennen de kinderen door ze alles toe te staan. In de praktijk kan de kloof tussen de belangen van ouders en kinderen worden overbrugd door te geven en te nemen. Zoë ontzag mijn bureau en vertoonde geen neigingen om met mijn schrijfmachine en paperassen te spelen. Op mijn beurt respekteerde ik haar kinderkamer en speelgoed. Kinderen zijn erg verstandig en aanvaarden al spoedig de wetten van de samenleving. Ze moeten niet uitgebuit worden zoals zo vaak gebeurt. Te vaak wordt gevraagd, 'Jimmy, geef me een glas water' wanneer het kind in z'n spel verdiept is. Wanneer een kind echt onhandelbaar en destructief is, ligt dat meestal aan een verkeerde aanpak. Toen Zoë ongeveer één jaar oud was toonde ze veel belangstelling voor mijn bril. Ze trok hem steeds weer van mijn neus af om hem te onderzoeken. Ik protesteerde niet en liet noch door mijn blikken noch door mijn stem mijn ergernis blijken. Spoedig verloor ze haar belangstelling en raakte mijn bril niet meer aan. Wanneer ik haar streng had gezegd van mijn bril af te blijven (of erger: een tik op haar hand had gegeven) zou haar belangstelling voortgeduurd hebben, vermengd met angst en opstandigheid tegen mij. Mijn vrouw liet haar spelen met breekbare voorwerpen. Zoë ging er voorzichtig mee om en brak zelden iets. Ze ontdekte zelf hoe de zaken staan. Natuurlijk is er een grens aan de vrijheid die men het kind mag geven. We kunnen niet wachten tot een baby ontdekt dat een brandende sigaret pijn doet. Men moet het gevaar zonder veel ophef verwijderen.

* * *

Een kind mag op Summerhill niet alles doen en laten wat hij wil. Zijn eigen wetten stellen hem paal en perk. Hij is vrij in die dingen die alleen hemzelf aangaan. Hij mag de hele dag spelen als hij dat wil, want werk en studie zijn zaken die hem alleen aangaan. Maar hij mag in de klas geen trompet spelen, omdat dat de anderen zou hinderen.

* * *

Over het algemeen stelt Summerhill het echter zonder gezag en gehoorzaamheid. Ieder individu is vrij in zijn doen en laten <u>zolang hij geen inbreuk maakt op de vrijheid van een ander</u>. En dit is een haalbare kaart in iedere gemeenschap.

* * *

Vrijheid betekent echter niet dat het gezond verstand over boord wordt gegooid. We nemen alle voorzorg voor de veiligheid der kinderen. De kinderen mogen alleen zwemmen als er een oppas is voor iedere zes kinderen; kinderen onder de elf jaar mogen niet alleen op straat fietsen. Deze regels zijn door de leerlingen zelf op de schoolvergadering vastgesteld. Maar boomklimmen is niet verboden. Dit hoort erbij. Wanneer alle gevaarlijke aktiviteiten worden verboden, wordt het kind een lafaard. Op het dak klimmen en gevaarlijk speelgoed zijn verboden. Ik ben altijd ongerust wanneer er een rage voor houten zwaarden ontstaat. Ik sta er weliswaar op dat de punten met rubber worden bedekt, maar ik ben toch altijd weer blij als de rage over is. Het is niet gemakkelijk een lijn te trekken tussen realistische bezorgdheid en overdreven ongerustheid.

citaten uit A.S. Neill: <u>Summerhill</u>, pp. 91-92; p. 262; p. 126; pp. 30-31

3. ANDERE LEEFVORMEN

Andere omgangs- en samenlevingsvormen zijn ook mogelijk in ons dagelijks leven. Hoe we leven en de manier waarop wij met elkaar omgaan wordt natuurlijk wel sterk door de gewoonte bepaald. En gewoontes zijn taai en kunnen niet zomaar in één klap veranderd worden.
Toch wil het niet zeggen dat gewoontes voor eens en altijd vastliggen of dat ze overal in de wereld gelijk zouden zijn.
In het volgende beperken we ons tot leefvormen en gewoontes in onze westerse kultuur. Het kleine gezinnetje bijv., bestaande uit vader, moeder en de kinderen -ook wel kerngezin genoemd- komt niet in alle kulturen voor. In andere kulturen kan er in andere verbanden worden geleefd (stamverband, grotere families,...).

Andere omgangsvormen

Het kerngezin, zoals wij dat nu kennen, bestaat eigenlijk ook nog niet zo lang. Het is nog maar sinds een paar eeuwen de overheersende samenlevingsvorm.
En ook nu zijn de verhoudingen binnen de gezinnen geleidelijk en gedeeltelijk aan het veranderen. De laatste 200 jaar was vaders wil wet. Het werd normaal gevonden dat heel het leven van de vrouw gericht was op dienstbaarheid aan de man. Kinderen waren bezit die, als ze in huis waren, niet gezien of gehoord mochten worden, maar die wel altijd klaar moesten staan om bij elk bevel te springen. Vader had het onbetwistbaar gezag, maar stak thuis zelf geen poot uit bij het huishouden. De omgang binnen het gezin was gebaseerd op gezag en ongelijkheid.
Helaas is dat ook nu nog voor een groot deel in veel gezinnen het geval. De vele gevallen van kinder- en vrouwenmishandeling en incest, nu nog altijd, zijn maar het topje van de ijsberg. Mishandeling hoeft niet altijd duidelijk fysiek te zien te zijn. In de beslotenheid van de gezinnen wordt heel wat psychologische terreur uitgeoefend. De gedachte dat kinderen bezit zijn en vrouwen ondergeschikt, zit nog altijd diepgeworteld in onze samenleving.

Toch zijn er ook ouders en gezinnen die het over een andere boeg proberen te gooien. Een aantal mensen zijn gaan inzien dat de onvrijheid op alle terreinen van de samenleving eigenlijk begint bij de onvrijheid in het gezin. De onvrijheid en de autoritaire opstelling binnen het gezin maken de weg vrij om later ook op andere terreinen van de maatschappij ongelijkheid en autoriteit te aanvaarden als een normale zaak.
Vooral de ouders van nu, die als jongere bewust de roerige jaren '60 hebben meegemaakt, proberen daar iets aan te doen. De verhouding man-vrouw in deze gezinnen is veranderd. Ze proberen alles samen te regelen op voet van gelijkheid. Hoewel dat een moeilijk proces is en de oude rolverdeling niet gemakkelijk of volledig doorbroken wordt. Gewoontes zijn immers taai.
Tegenover de kinderen probeert men ook een andere houding aan te nemen en hen meer vrijheid te laten. Het is wel niet gemakkelijk gebleken om zorgzame en onbaatzuchtige steun en aandacht niet te laten omslaan in ongezonde bemoeizucht. Omdat de ouders zelf niet in vrijheid opgevoed zijn en nauwelijks zelf een goed voorbeeld gehad hebben, is het soms moeilijk voor hen om een evenwicht te vinden, om niet terug te vallen in een autoritaire houding of om niet te vervallen in verwaarlozing.

* * *

zie ook leesteksten **nr.18: Vrijheid in de opvoeding**, **nr.19: Het gezin** en **nr.20: Sex**

19. Het gezin

David Cooper noemde het gezin 'de ultieme en meest dodelijke gaskamer in onze maatschappij', en Jacques Hawkes zei dat het 'een vorm is die vreselijke eisen stelt aan de mensen die erin gevangen zitten; een vorm die vereenzaming veroorzaakt, buitensporige eisen stelt en spanningen en mislukkingen met zich meebrengt'. Klaarblijkelijk nemen enkelen van ons er vrede mee en beschouwen het als de beste oplossing, maar onze maatschappij voorziet helemaal niets voor de anderen, waarvan je het aantal kunt schatten door jezelf de vraag te stellen: 'Hoeveel gelukkige gezinnen ken ik?'.
Neem nu het geval van Jan Burgerman. Op grond van een paar aangename avondjes in een discobar sluiten hij en Marietje een contract met de staat en/of een of andere religieuze onderneming om hun verdere leven samen door te brengen en ze krijgen toelating om te paren. We nemen aan dat ze de problemen van het vinden van een huis en het stichten van een gezin overwinnen, en bekijken hen een paar jaar later. Hij gaat iedere dag met tegenzin van zijn werk naar huis en ziet zichzelf gevangen in een valstrik. Zij voelt hetzelfde, de eenzame huisvrouw, vastgeketend aan het aanrecht en de vuile luiers. En ook de kinderen voelen zich mettertijd in toenemende mate gevangen. Waarom kunnen pa en ma ons niet gewoon met rust laten? Het is niet nodig het verhaal verder te vertellen want je kent het van achteren naar voren.

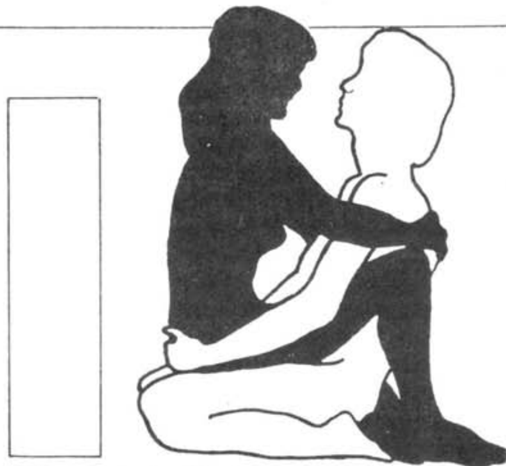
uit: Colin Ward: Anarchie in aktie, p. 91

20. Sex

Diegenen die vreselijke gevolgen voorspellen als resultaat van de grotere seksuele vrijheid waarvoor de jongeren opkomen -ongewenste kinderen, geslachtsziekten, enz...- zijn gewoonlijk mensen die de vervulling van hun profetieën zoeken door zich te verzetten tegen de vrije beschikbaarheid van contraceptiva voor de jongeren en tegen het verwijderen van de schande en de mystificatie waarmee geslachtsziekten nog omgeven zijn.

* * *

Alex Comfort, die sex beschouwt als 'de gezondste en belangrijkste menselijke sport' merkt op dat 'de feitelijke inhoud van het seksuele gedrag waarschijnlijk veel minder verschillend is tussen de culturen dan het vermogen van het individu om er zonder schuldgevoelens van te genieten'. Hij verkondigde twee morele geboden betreffende seksueel gedrag: 'Gij zult de gevoelens van de andere niet uitbuiten', en, 'Gij zult onder geen voorwaarde de geboorte veroorzaken van een ongewenst kind'. Zijn verwijzing naar 'geboden' bracht prof. Maurice Castaris ertoe om hem te plagen

met de vraag waarom Comfort, als anarchist, regels voorschreef? -waarop hij antwoordde dat de filosofie van de vrijheid hogere normen van persoonlijke verantwoordelijkheid vereist dan het geloof in een autoriteit. Het gebrek aan gewone voorzichtigheid en hoffelijkheid, dat vaak kan worden opgemerkt in het gedrag van de hedendaagse jeugd, was volgens hem precies het resultaat van het voorschrijven van zinloze kuisheidsregels in plaats van principes die 'onmiddellijk verstaanbaar en aanvaardbaar zijn voor iedere verstandige tiener.'

uit: Colin Ward: Anarchie in aktie, pp. 89-90

Niet alleen in bepaalde gezinnen, maar ook in grotere groepen zijn er pogingen met opvoeding - en samenleven zonder vastgelegd gezag en autoriteit. We halen hier drie voorbeelden aan: het Pioneer Health Centre, Little Commonwealth en Aichorn. Ze dateren alle drie uit de jaren 1910-30, maar ze vallen op door hun duidelijkheid en hun 'gedurfde' aanpak.

Het experiment van het Pioneer Health Centre in Peckham in Zuid-London was gestart door dokters en biologen die gezondheid en gezond gedrag wilden bestuderen in plaats van ziekte. Daarom vonden ze het nodig om vrije mensen te observeren, mensen die vrij waren om te doen en te laten wat ze wilden en die hun wensen vrij konden uitdrukken. Bijgevolg waren er geen leiders, geen regels en geen voorschriften. Er was afgesproken dat er niet ingegrepen zou worden. De eerste 8 maanden waren een volslagen chaos. De eerste gezinnen, die in het gebouw in Peckham introkken, brachten een hele horde ongedisciplineerde kinderen mee, die de boel op stelten zetten en die alles stuk maakten. Maar in minder dan één jaar was er, zonder ingrijpen, een nieuwe harmonie bereikt. De chaos behoorde tot het verleden.

Little Commonwealth was zo mogelijk nog een gedurfder experiment. Homer Lane richtte een gemeenschap op voor 'moeilijke' jongens en meisjes die hem door de jeugdrechter toegezonden werden. Hij was van mening dat vrijheid niet gegeven kon worden, maar door het kind zelf genomen moest worden. Het zelfbestuur van Little Commonwealth kwam tot stand door toedoen van de kinderen zelf.

Aichorn presteerde hetzelfde in Wenen in een tehuis voor onaangepaste kinderen. Ze waren bijzonder agressief, maar Aichorn en zijn kollega's behielden hun geduld, terwijl ze de kinderen moesten beschermen tegen de toorn van de politie, buren en het stadsbestuur. Maar uiteindelijk hervonden de kinderen zelf hun evenwicht, werden rustig en zelfs aanhankelijk tegenover degenen die met hen werkten.

In al deze gevallen was er sprake van een periode waarin kinderen (en ook de volwassenen) zich geen blijf wisten met de plots verworven vrijheid. Eerst moesten de frustraties van vroeger uitgeleefd en afgereageerd worden.
Tegenstanders van meer vrijheid zijn er altijd als de kippen bij om op die periode van afreageren en zoeken te wijzen en om daaruit te besluiten dat vrijheid een slechte zaak is. Daar zit op zijn minst een spoortje oneerlijkheid in. Je wordt eerst belet om in vrijheid te leven en dan wordt je gezegd 'zie je wel, je zou de vrijheid niet aankunnen'.
Autoriteit en streng gezag zijn een vergiftigde zaak. ze belemmeren je niet alleen in je vrijheid maar ze beletten ook dat je leert omgaan met vrijheid. Er is echter geen enkele reden waarom een kind, dat liefdevolle aandacht en steun krijgt, maar toch zoveel mogelijk vrij gelaten en gerespekteerd wordt in zijn eigen keuzes, zich zou ontwikkelen tot een schurk of een onmogelijk iemand. Een in vrijheid opgegroeide mens zal over het algemeen rustiger, spontaner, vriendelijker en socialer zijn dan iemand die zijn frustraties, spanningen en woede heeft moeten opkroppen.

* * *

Ook in het onderwijs wordt ge-experimenteerd met andere verhoudingen tussen leraren en leerlingen, op basis van vrijheid en gelijkwaardigheid. Sommige scholen werken al jaren met anti-autoritair onderwijs.
Het beroemdste voorbeeld is wellicht Summerhill in Engeland, dat al bestaat sinds 1921, en sindsdien ook navolging heeft gekregen. Zo bestaat er ook in België, sinds de jaren '70, een lager schooltje dat geïnspireerd is op de ideeën van Summerhill. In Scandinavië bestaan een paar experimentele gymnasia (= te vergelijken met onze middelbare scholen), waar leerlingen en leraren evenveel te zeggen hebben.

In al deze scholen is het les volgen volledig vrijwillig en er wordt niet gewerkt of gedreigd met straffen of tucht. De leraar is er niet langer de auto-

21. Radikale onderwijsexperimenten

Summerhill

Summerhill werd opgericht in 1921 en bestaat nog steeds. De 'school' ligt op ongeveer 150 km van Londen. De ongeveer 70 kinderen tussen 4 en 16 jaar leven en slapen op school.
De school begon als een experiment maar groeide verder uit. Het is nu meer een voorbeeld dat aantoont dat vrijheid werkt.
Summerhill werd opgericht met de bedoeling de school aan te passen aan het kind en niet omgekeerd. De oprichter, Alexander S. Neill (†), had een groot vertrouwen in kinderen. Hij geloofde dat een kind van nature goed is en dat, wanneer hij/zij niet door volwassenen beïnvloed wordt, hij/zij zich zo goed mogelijk zal ontwikkelen.
De lessen zijn vrijwillig. Niemand moet ze volgen, en er is geen enkele dwang of aansporing. Het samenleven wordt door de kinderen zelf geregeld op wekelijkse algemene vergaderingen. Daar maken ze zelf hun reglementen of stellen die terug in vraag als ze daar behoefte aan hebben. De leraren hebben geen speciale privileges en staan op voet van gelijkheid met de leerlingen.
Ook hier reageren de kinderen eerst hun agressie en opgekropte haat af en duurt het een tijdje voor ze van hun vrijheid echt kunnen genieten.
Met de school wordt vooral de vorming van gezonde, vrije kinderen beoogd, wiens leven niet verstikt is door angst en haat. Een schoolinspektie die de school bezocht schreef in haar rapport: 'De kinderen zijn zeer levenslustig. Van verveling geen sprake. Op school heerst er een sfeer van tevredenheid en verdraagzaamheid.', en 'Hier en daar wijkt het gedrag af van de algemeen aanvaarde norm, maar hun vriendelijkheid, gemak en natuurlijkheid en het totaal ontbreken van verlegenheid of zelfingenomenheid maakt hen tot vriendelijke plezierige mensen om mee om te gaan.'. (*)

* Geciteerd op p.74. ...We geven hier de mening van een schoolinspektie weer, niet omdat hun oordeel meer waard is, maar omdat een schoolinspektie er moeilijk kan van verdacht worden op voorhand gunstig gestemd te zijn tegenover een school die het traditionele schoolsysteem aan zijn laars lapt.

De Weide

Ook in België bestaat er sedert 1973 een kleuter- en lagere school geïnspireerd op Summerhill: De Weide, te Erpe (omgeving Aalst). Het is een dagschool met ongeveer 30 kleuters en nog eens een kleine 40 leerlingen in de lagere school. Ook hier zijn de leerlingen vrij om al of niet lessen of andere aktiviteiten te volgen. Er is geen straf of beloning aan verbonden en er zijn geen beoordelingen, rapporten, huiswerken of eksamens.

De klassen nemen maar een klein deel van de beschikbare ruimte in. Daarnaast zijn er speelruimtes (voor de kleuters), knutselhoeken en zitruimtes. De verschillende lokalen zijn met een behoorlijke verscheidenheid aan materiaal uitgerust. Verder is er rond de gebouwen nog een speelterrein en een groentetuin Het aanbod waaruit de kinderen kunnen kiezen is dus echt en veelzijdig. Overigens zijn ze niet verplicht om daaruit te kiezen: ze kunnen ook gewoon spelen, rondhangen of zelf andere bezigheden op poten zetten.
In de schilder-, timmer-, kleihoek,..., wordt niet gewerkt met opgelegde taken. Ieder kan zijn fantasie uitwerken.
En ook als de kinderen kiezen om naar een klas te gaan, bepalen ze zelf wat ze willen doen en in welk tempo. Er worden zo weinig mogelijk aparte vakken

riteit en de boeman die discipline en onderworpenheid eist, die beter dan de leerlingen zelf weet wat goed voor hen is en die zijn kennis goedschiks of kwaadschiks aan hen opdringt.
De leraren zijn meer gidsen die ter beschikking staan van de leerlingen om hen wegwijs te maken of te begeleiden, als erom gevraagd wordt. De lessen zijn niet langer een hel die men lijdzaam moet doorworstelen, maar zijn een aanbod waaruit de leerling zelf kiest wanneer en wat hij wil volgen.
Naast het anti-autoritair onderwijs zelf, is ook de school anders georganiseerd. Dat komt tot uitdrukking in zelfbestuur. Het reilen en zeilen van de school wordt zoveel mogelijk onderling geregeld door leerlingen en leraren samen op algemene vergaderingen, waarbij iedereen recht heeft op een even grote inbreng en gelijke beslissingsmacht. Het zijn niet langer de leraren of direktie die de eerste of laatste stem hebben.

Met de frisse wind van '68 is overigens ook in de gewone scholen het gezag van de leraren wat verminderd, hoewel de leraren de laatste jaren schijnen te pogen hun gezag te herstellen.

zie ook leestekst **nr.21: Radikale Onderwijsexperimenten.**

* * *

Het automatisch gezag van de vader en de leraar mag dan al wel wat verbleekt zijn, we moeten helaas ook nog een ontwikkeling signaleren die volgens ons zeer ongezond is. We leven steeds meer in een 'wetenschappelijk' ingerichte wereld. Voor elk aspekt van ons leven zijn er horden 'deskundigen' opgeleid. Zij bepalen steeds meer hoe het moet, wat er nog kan en wat wij moeten willen. Onze langere opleiding heeft ons helaas ook gewoon gemaakt om te vertrouwen op het gezag van deskundigen. Maar uiteindelijk zou ons dat er niet mogen van afhouden om zelf te bepalen wat we willen en om zelf naar wegen te zoeken om dat te bereiken.

Meer keuzemogelijkheden

Naast een andere manier van omgaan met elkaar (niet meer op basis van gezag en ongelijkheid maar op voet van gelijkheid en met respekt voor elkaars volwaardigheid), zijn er ook nieuwe keuzemogelijkheden gekomen.
Vroeger was er eigenlijk maar één hoofdpatroon, één mogelijkheid. Je leerde, als je daar oud genoeg voor werd geacht, een meisje/jongen kennen om ermee te trouwen en een eigen gezinnetje te stichten, met kinderen en liefst met een eigen huisje erbij.
Tijdens de verkenningsperiode (verloving) hield je braafjes zijn/haar handje vast, kuste elkaar zedig, en bouwde droomkastelen. Maar dat was het dan zo ongeveer, tot je trouwde. Althans, dat was het ideaal. Iedereen kent wel de populaire uitdrukking: 'trouwen van moeten'. Vrijen en sex mocht dus niet voor het huwelijk en was een schande. Als het dan toch gebeurde in het geniep en er kwam een zwangerschap van, dan werd het huwelijk bespoedigd.
Pas als je getrouwd was deelde je het bed echt met elkaar en leerde je hoe het was om met je partner samen te leven. Trouwen was zoiets als een kat in een zak kopen. Wanneer het niet vlotte met elkaar kwamen er de grootste moeilijkheden van. Want echtscheiding was opnieuw een schande. Zo zijn veel mensen in een hel blijven leven. Zogenaamd voor de kinderen, maar ook omdat ze hun mislukking niet onder ogen wilden zien en vooral niet in het openbaar wilden toegeven. Opnieuw beginnen als je je hele leven vernauwd hebt tot het enge gezinnetje en één partner is trouwens afschrikwekkend. Je moet immers letterlijk helemaal van niets, van nul herbeginnen omdat je je leven zo beperkt had.

Ook op het gebied van sex bestond er weinig keuze. Open en bloot het lichaam verkennen was zowat heiligschennis. Alles moest in het donker, in het verbor-

gegeven, er wordt meer gewerkt rond tema's (projektonderwijs). Er is ook gesnoeid in de hoeveelheid leerstof: alleen een basisaanbod blijft.

Het dagelijkse reilen en zeilen (voorstellen doen, wrijvingen oplossen,...) wordt, zoals in Summerhill, op wekelijkse meetings besproken en geregeld.
De sfeer in zo'n school wijkt in belangrijke mate af van de sfeer in andere scholen. De school gonst van aktiviteit waarbij iedereen rondloopt, naast en door elkaar, met het bijbehorende lawaai natuurlijk.
Dat er geen verplichte lessen zijn, vormt geen probleem voor de overgang naar een 'normale' middelbare school. Over het algemeen is er geen probleem met de leerstof, maar de manier van werken en de sfeer in de 'gewone' middelbare scholen brengt wel een aantal aanpassingsspanningen mee. Maar de sterkste hulp om daar overheen te komen blijkt de verworven zelfstandigheid en de leermotivatie te zijn van de leerlingen die uit De Weide komen.

Experimentele Gymnasia
In Noorwegen bestaan enkele gymnasia (= ongeveer te vergelijken met onze middelbare scholen), die volgens de principes van vrijheid en vrijwilligheid proberen te werken.
Een oproep van drie ontevreden leerlingen om een nieuwe school te starten die kompleet anders zou zijn dan de bestaande scholen, leidde in 1968 tot het eerste experimenteel gymnasium in Oslo.

De school telt zo'n 150 leerlingen. De lessen zijn vrijwillig, er zijn geen eksamens. Wel zijn er af en toe beperkte testen, die tesamen door leraar en leerling geëvalueerd worden (gèèn puntensysteem). De testen zijn alleen informatief en hebben geen verdere gevolgen (zoals zitten blijven,...). De ouders krijgen enkel rapporten via de leerlingen, als die ze willen tonen. Er is ook geen kontakt tussen ouders en leraren over het hoofd van de leerling heen. Uiteraard wordt er ook geen gebruik gemaakt van straffen.
De school wordt gezamelijk beheerd door leerlingen en leraren op de algemene vergaderingen.

Hoeft het nog gezegd dat ook hier, in het begin, de boel in het honderd liep, het was een echte chaos. Maar na een periode van afreageren en zoeken werd ook hier een leefbare organisatie en samen-leving gevonden, waarin de vrijheid tot zijn recht kon komen. In feite is die organisatie niet star of vast, maar wordt er voortdurend geëxperimenteerd en blijft de school voortdurend in beweging.
Zo zijn er lange tijd spanningen geweest tussen de raad van bestuur en de algemene vergadering. Voor het dagdagelijkse bestuur was er een raad van bestuur gevormd, samengesteld uit leerlingen en leraren. De eigenlijke beslissingen bleven, in theorie, voorbehouden aan de algemene vergadering, waarin iedereen evenveel te zeggen had. In de mate dat de raad van bestuur echter ontoegankelijk was, had de algemene vergadering ook weinig zicht op de werkzaamheden van de raad. De raad had de neiging om de beslissingen en de macht naar zich toe te trekken.
Na een tijd zoeken werden haalbare oplossingen gevonden. De raad werd open voor iedereen die ze wilde bijwonen en er werd meer informatie naar de algemene vergadering doorgespeeld.

Een andere nieuwigheid die in de loop van het uitzoeken uitgeprobeerd werd, is dat de algemene vergadering in twee stukken werd gesplitst. In het begin van de week worden de kwesties of problemen gewoon ter diskussie gesteld, en op de volgende vergadering aan het einde van de week, worden de beslissingen genomen. Daardoor krijgen de leden van de school meer tijd om de problemen in-

gene gebeuren. Sex was -zeker naar buiten toe- een kwestie van kindjes maken waar eigenlijk bitter weinig plezier mocht aan beleefd worden. Alles was gericht op de ejaculatie van de man in de vrouw.
In het Hite-rapport (uit 1976!) stelde men met verbazing vast hoeveel vrouwen er nog eigenlijk waren die in hun hele leven nauwelijks genot aan het vrijen hadden beleefd. Het is verbijsterend voor hoeveel meisjes nu nog sex enkel betekent plat op de rug gaan liggen en voor jongens 'aktief' pompen.

Gelukkig komt daar meer en meer verandering in. Zedeprekers zien met tegenzin dat steeds meer mensen ook willen en kunnen genieten van sex. Stilaan dringt het besef door dat alle plekjes van het lichaam verkennen met alle zintuigen heel fijn kan zijn en niet vies is. Dat je geen geestelijke afwijking hebt als je het fijn vindt om te strelen, knuffelen, vingeren, likken of zuigen. Vrijen hoeft niet langer een klusje, een karwei te zijn, maar kan een boeiende ontdekkingstocht worden, waarbij je ook je eigen lichaam leert kennen en waarderen.
Masturbatie is ook niet langer taboe en je wordt er niet doof van. Hoeveel mensen daar vroeger niet -volstrekt onnodig- zware schuld- en angstgevoelens aan over hebben gehouden!
Om te genieten van sex is er wel één voorwaarde: wederzijds respekt. Alleen respekt kan verhinderen dat je de andere gaat gebruiken en dwingen dingen te doen tegen zijn/haar zin of dat je alleen aandacht hebt voor eigen genot zonder je er iets van aan te trekken wat de andere fijn vindt.

De vrijere beschikbaarheid van voorbehoedsmiddelen heeft ook bevorderd dat er meer genoten kan worden van sex zonder angst voor zwangerschappen. Vrijen met iemand hoeft niet altijd meer direkt verbonden te worden met ermee trouwen. Er zijn minder huwelijken. Velen gaan eerst een poosje samenwonen.
Vòòrhuwelijkssex is geen taboe meer. Het is dikwijls ook niet meer het eerste 'serieuze' liefje waarmee je uiteindelijk je leven gaat delen. Sommigen gaan geen vaste 'eeuwige' bindingen meer aan. Anderen wonen apart, maar zien elkaar geregeld. Een kleine minderheid heeft meerdere partners.

Alhoewel, al deze veranderingen moeten niet overroepen worden. Nog altijd leeft de idee heel sterk dat we alles moeten kunnen delen met één levenspartner en dat we dat liefst zo lang mogelijk volhouden.
Er zijn mensen die daar hun twijfels over hebben. Hoe kan je nu verlangen dat één partner al je wensen en behoeften zal vervullen of dat jij in staat bent om aan al zijn/haar behoeften tegemoet te komen?
We worden echter allen geweldig beïnvloed door de gewoonte en door de veelvuldige liefdesliedjes in de trant van: 'ik hou zo van jou, dat de rest de pot op kan', of, 'zonder jou heeft mijn leven geen zin, dan is er de gròòte leegte'.
Let wel: we zeggen hier niet dat iedereen met iedereen naar bed moet gaan, of dat samenleven met één partner niet meer zou mogen. We zeggen dat er een geweldige druk en beïnvloeding is om ons hele leven tot één partner te beperken. Hoeveel mannen en vooral vrouwen klagen er niet over dat, sinds ze getrouwd zijn, ze hun vroegere vriend(in)nen kwijt zijn? We beweren enkel dat er andere mogelijkheden kunnen bestaan voor wie het anders zou willen proberen.

Hoewel de individuele keuzemogelijkheden dus wat toegenomen zijn, is over het algemeen het kontakt tussen de mensen verminderd. Eenzaamheid is een geweldig probleem geworden in de jaren'80. Zolang je school loopt zal je daar misschien minder last van hebben. Je hebt immers dagelijks kontakt met leeftijdsgenoten , ook buiten en tussen de lesuren.
Eenzaamheid is niet alleen een zaak van alleenstaanden of bejaarden -niet alle alleenstaanden of bejaarden zijn trouwens eenzaam-; in feite is er ook steeds meer eenzaamheid binnen de gezinnen. De gezinnen zijn veel meer afgesloten van de buitenwereld dan vroeger. Vroeger werd er meer op straat ge-

formatief onder elkaar te bespreken en gaat de besluitvorming vlotter en rustiger op de volgende algemene vergadering.
De algemene vergaderingen zijn ook naar de vroege namiddag verschoven, want 's avonds is iedereen moe en wat gespannen en dat werkt door in de sfeer op de vergaderingen.

Ook op het vlak van het lesgeven en de leerstof probeert men veranderingen uit Zo is er meer zelfstandig groepswerk onder de leerlingen en hierin bepalen de leerlingen zelf het onderwerp en hoe ze het gaan aanpakken. De leraren zijn meer gidsen geworden die ter beschikking staan om met hun kennis te helpen, als ze daarom gevraagd worden.
Er wordt gepoogd om minder de nadruk te leggen op de intellektuele vorming.
Toch zijn er vooral inzake leerstof grote beperkingen opgelegd door de overheid, die de leraren uitbetaalt.

De school is overigens meer dan enkel een aantal klaslokalen waar les gegeven wordt. Het is ook een ontmoetings- en rustplaats. De school blijft open tot 10 uur 's avonds.
Naast de vakken die normaal moeten gegeven worden in gymnasia, zijn er ook mogelijkheden voor kursussen op aanvraag van leerlingen. Zo zijn er kursussen Drama, Vorming en Handenarbeid, en is er soms een filmgroep, kookgroep, lyriekgroep, fantastengroep of een filosofiegroep.

Het voorbeeld van het experimenteel gymnasium in Oslo vond in de kortste keren navolging in een ander experimenteel gymnasium in Baerum (Noorwegen), in een experimenteel gymnasium in Göteberg (Zweden) en in een vrije school in Kopenhagen (Denemarken). Ook deze scholen experimenteren met vormen van direkte demokratie en onderwijs, naargelang hun eigen konkrete situatie.

samengevat uit: (1) A.S.Neil: Summerhill, Bijleveld, Utrecht 1972 (oorspr. 1960)
(2) De Weide, brochure 1986
(3) Mosse Jorgensen: Van Schooloproer tot Oproerschool, Wereldvenster Baarn, 1972

22. Woon-Werkpanden

Krakers zitten niet stil.
Inmiddels is Tetterode 3 jaar geleden gekraakt en de gebruikers van het complex hebben in die tijd niet stil gezeten. Het van binnen gesloopte Tetterode-complex dat vol puin lag is sinds de kraak langzamerhand omgetoverd in de Rode Tetter, het grootste woon-werkpand dat Amsterdam sinds de ontruiming van Weijers nog kent. Op de begane grond zijn de meeste bedrijfjes gevestigd, vanwege de bereikbaarheid. Daar draait bijvoorbeeld al geruime tijd een discotheek. Met de winst die daar gemaakt wordt worden beginnende bedrijven in het pand ondersteund. Maar ook projekten buiten het pand worden financieel gesteund, zoals het Meidenwegloophuis, verschillende vrije radio's en ook de britse mijnwerkersstaking. Daarnaast worden er benefietfeesten georganiseerd voor verschillende doeleinden.

De koffieshop annex eethuis vervult een zelfde funktie. Ook kun je daar goedkoop eten en worden er filmavonden gehouden. Naast de koffieshop zit een winkel in tweede hands-kleding. Iedereen kan daar zijn of haar oude kleding te koop aanbieden. Van de opbrengst wordt wel een percentage ingehouden voor de onkosten, en kleding die uit modieuze overwegingen na een paar maanden nog niet is verkocht gaat naar Ethiopië.
Verder zijn er in Tetterode onder andere al een kapster, een galerie, een pottenbakkerij, een garage, een redaktieruimte, een zeefdrukkerij en een

leefd, de deur stond altijd open, er werd in- en uitgelopen, er was veel kontakt met de buren.
Tegenwoordig wordt het grootste deel van het leven binnen de muren, achter gesloten deuren gesleten. Elk gezinnetje heeft zijn eigen T.V., zijn eigen wasmachine, zijn eigen doe-het-zelf-boor, enz. En bij wijze van spreken moeten we enkel nog het huis uit voor boodschappen of om te gaan werken.

Vroeger was er ook veel meer burenhulp. Als er nu iemand zwaar ziek wordt naast je deur is er veel kans dat je dat niet eens merkt. Uitwisseling van gereedschap en vragen om hulp is bijna een abnormale zaak geworden, iets onbehoorlijks. Gezelschapsspelen en burenbezoeken raken uit de mode: er is immers T.V.. Het leven in appartementsblokken met zijn flinterdunne tussenmuren heeft meer aanleiding tot ruzies over burengerucht dan tot echt kontakt. Buren worden bijna als vijanden gezien, het zijn wildvreemden die je beter kunt mijden.
Omdat men zo eng opgesloten leeft zijn de spanningen binnen het gezin ook toegenomen. Men raakt immers vlugger uitgekeken op elkaar.Dat maakt de sfeer in het gezin bedrukt en geladen. Eén partner kan nooit de schakering van een rijk buurtleven vervangen. En één avondje uit voor een kursus kan daar weinig aan veranderen.

Hier en daar worden er alternatieven gezocht in één of andere vorm van samenleven met grotere groepen. Dat kunnen twee gezinnen zijn die samen één huis delen, of experimenten met gemeenschapshuizen en kommunes.
Sommige van deze experimenten zijn enkel gericht op het doorbreken van het alleen zijn of van de beslotenheid van het gezin en op een vermindering van de vaste lasten (door gedeelde huishuur bijv.). Anderen proberen ook meer bewust, in hun levensstijl en in hun omgang met elkaar, meer vrijheid en gelijkwaardigheid in te bouwen.

Gemeenschapshuizen zijn vooral in trek bij studenten. Enkele studenten huren samen een huis. Ze behouden elk een eigen studeer- en slaapruimte, maar delen de keuken en badkamer en hebben vaak ook een gemeenschappelijke zitruimte.
Kommunes kwamen vooral in de jaren '70 opnieuw in trek. Groepjes mensen trokken gezamelijk weg naar het platteland om daar een andere levensstijl uit te proberen. Dat ging soms heel ver. Letterlijk alles werd gedeeld. De lonen werden in één pot bijeengelegd, de boodschappen werden uit die pot betaald en de uitgaven werden samen bepaald. Vele kommunes mislukten. In veel gevallen waren de verwachtingen te hoog gespannen en de mogelijkheden overschat. Als je gewoon bent om op je eentje of in een klein gezin te leven, dan lukt het niet van de één op de andere dag om alles te delen.
De kommunes waar men voorzichtiger begon, blijven langer bestaan. Een gezamelijke badkamer, wc, wasplaats, klusjesruimte met gedeeld gereedschap, en een gemeenschappelijke zitruimte kunnen niet al teveel problemen opleveren. Een gezamelijke keuken kan ook wel, mits zeer behoorlijke afspraken worden gemaakt. Maar je moet elkaar al verduiveld goed kennen en kunnen verdragen om alles gemeenschappelijk te beslissen. Een gemeenschappelijk budget, in grote groep beslissen over alle aankopen, een gemeenschappelijke tv, kunnen binnen de kortste keren voor de grootste spanningen zorgen.

Overigens moet je niet in een kommune wonen om een aantal zaken gemeenschappelijk te delen: een gemeenschappelijke werkplaats met uitwisseling van gereedschap en een gemeenschappelijke wasplaats gedeeld door enkele buren bijv., zouden ook best mogelijk zijn in een 'gewone' wijk. Je zou meer dagelijks kontakt met elkaar hebben en ook sterker staan wanneer er iets gebeurt in je wijk.
Momenteel is het zo dat, als het stadsbestuur veranderingen plant in een buurt, er in allerijl een buurtkomitee wordt opgericht om dat te bespreken. Maar omdat er vroeger eigenlijk nauwelijks kontakt en samenwerking was, zal

creche, die net als alle andere projekten in het pand op vrijwilligers draait. In totaal zijn er nu 23 bedrijven, terwijl vier anderen in aanbouw zijn: een meubelwerkplaats, een orthopedische schoenmakerij, een gereedschapsuitleen en een ruimte voor de amsterdamse basisgroepen tegen kernenergie.
In de kelders oefenen in totaal 16 bands en aan de noordzijde van het complex hebben 27 kunstenaars hun atelier. Elders in het gebouw bevinden zich drie tijdelijke kamers voor mensen in acute nood en er wordt natuurlijk ook gewoond. Momenteel zijn er zo'n zestig bewoners met een gemiddeld inkomen van f.750 per maand. Uiteindelijk zal Tetterode woonruimte moeten bieden aan 75 mensen. De bewoners betalen een bedrag voor energie- en verbouwingskosten dat afhankelijk is van hun inkomen: hoe hoger je inkomen, des te hoger het percentage dat je moet betalen. Voor de bedrijfjes geldt dat ze betalen wat ze kunnen missen. Alles bij elkaar biedt Tetterode dus ruimte aan mensen en bedrijven die elders in de stad geen kansen hebben.

uit: De Vrije, nr 2 1985; pp. 5-6

Denk je echt dat we die groen jongens zo tevreden kunnen stellen chef?

dat veelal vastlopen in onderling wantrouwen en egoïsme. Elkeen probeert er voor zichzelf het grootste voordeel uit te halen, desnoods ten koste van de buren: 'Zolang dat bushokje maar niet vòòr mijn deur komt, wil ik best een opstapplaats dicht bij huis'.

Een andere vorm van samenwerking is de krakersbeweging in Nederland. Er zijn overigens vrij veel anarchisten aktief in de kraakbeweging. Omdat er in Nederland grote woningnood heerst, terwijl er toch hele blokken leeg staan vanwege de spekulatie, zijn mensen zich gaan verenigen om de leegstaande panden te kraken (= open breken) en te gaan bewonen. Tegelijk probeert men er een andere levensstijl uit: meer gemeenschappelijk wonen, meer openheid, gezamelijke akties voeren, buurtwerk, eigen werkplaatsen. Toch horen we de laatste tijd hier en daar ook negatieve geluiden. Er zijn ook krakers die, eens ze een pandje bewonen, zich afzonderen en zich van de rest niets meer aantrekken. Alleen als hun pand bedreigd wordt met ontruiming zijn ze weer te zien en doen een beroep op anderen om hun pandje te verdedigen.

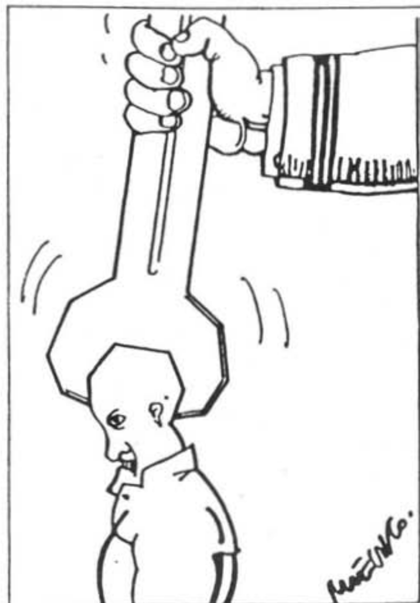
4. EKOLOGISCH ANARCHISME

De beschrijving van anarchistische tendenzen zou niet volledig zijn zonder een bespreking van het ekologisch anarchisme. Deze belangrijke stroming in de ekologische beweging biedt een kader voor en het meest konkrete uitzicht op een andere maatschappij die meer in overeenstemming zou zijn met onze wensen.

In de milieubeweging zitten niet alleen natuurliefhebbers maar ook meer maatschappijkritische personen. Deze laatsten zien de milieuvernietiging als een gevolg van de manier waarop onze samenleving in elkaar zit. Onder hen bevinden zich een groot aantal anarchisten of worden anarchistische ideeën overgenomen.

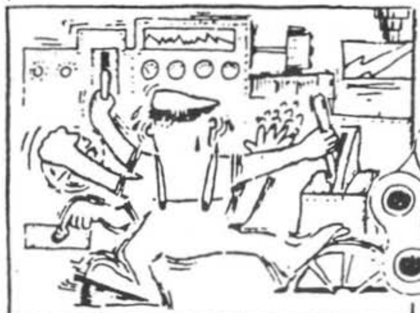
Bij veel natuurliefhebbers gaat hun eerste aandacht uit naar de bescherming van bedreigde en zeldzame dier- en plantesoorten, onder meer door aanleg van reservaten en geklasseerde natuurgebieden. Ze zien ook wel in dat uiteindelijk de hele natuur bedreigd wordt door de vervuilende en verspillende technieken van onze massaproduktie en verbruik. Ze pleiten dan ook voor zuivering van afvalwater en rook, voor beperking van de hoeveelheid schadelijke stoffen en afval en voor energiebesparingen.
Toch zijn dit maar lapmiddelen die de milieukrisis enkel wat kunnen verzachten. Ze gaan alleen de ergste gevolgen tegen (uitputting van grondstoffen, totale onleefbaarheid), maar ze stoppen de vernietiging van de natuur niet.

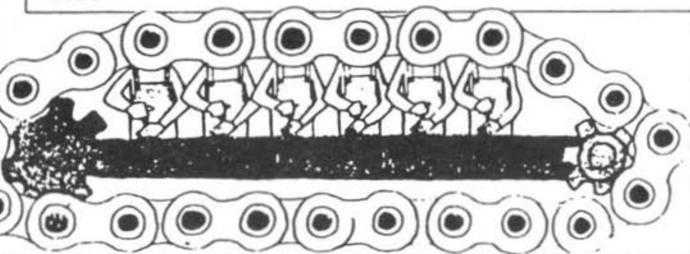
We zijn er van overtuigd dat de milieuvernietiging niet alleen een gevolg is van vervuilende en verspillende technieken en zich ook niet tot de natuur allèèn beperkt.
De voornaamste oorzaak zit in de grootschalige en centrale organisatie van de maatschappij, gepaard aan een gebrek aan respekt voor natuur èn mens. Dat brengt met zich ook grootschalige vervuiling en verspilling mee, zowel in de natuur als op het gebied van menselijke relaties en mogelijkheden. De vernietiging van het natuurlijke èn sociale milieu kan maar echt tegengegaan worden door een verregaande verandering in organisatie en mentaliteit van de maatschappij.
We pleiten dan ook voor een andere houding tegenover de natuur en de mens èn voor een gedecentraliseerde, kleinschalige menselijke organisatie. Dat moet aan ieder van ons de mogelijkheid bieden om meer zelfstandig te zijn, om terug meer greep op ons leven te krijgen.
Systemen met bandwerk, massaproduktie en centrale energievoorziening zijn ons boven het hoofd gegroeid. We werken en leven er wel in, maar we kunnen

Als Dante nu geleefd had, zou hij in zijn visioen van de hel mensen aan het werk hebben gezien in een moderne fabriek, mensen aan de lopende band, mensen die gekweld worden door een eindeloze herhaling van onbenullige handelingen, mensen die gedwongen zijn hun eigen initiatief te vernietigen en zelf de afbraak van hun geestelijke vermogens te voltrekken. In deze hel zijn miljoenen arbeiders veroordeeld het grootste deel van hun leven te slijten.

23. Wetenschap en Dressuur

'Als Amerika ooit een totalitaire staat wordt, zal de dictator een behaviorist zijn en zal het hoofd van de politie gewapend zijn met leukotomie en psychochirurgie.

Peter R.Breggin, psychiater'

Een hele meute wetenschappers (waaronder gedragspsychologen, hersenprikkelaars, biochemici, bedrijfspsychologen, hersenchirurgen, computor- en marketing deskundigen,...) houdt zich bezig met het zoeken naar methodes voor het beïnvloeden, het temmen en beheersen van de mens.

Er 'worden inderdaad drastische pogingen in het werk gesteld mensen en hun gedrag te herscheppen. Het is duidelijk dat deze pogingen vergaande gevolgen zullen hebben. En in heel wat gevallen zijn die gevolgen nogal verontrustend. Wetenschappers die zich hiermee bezighouden, zijn op een reeks van terreinen actief. Ze vergroten het vermogen van een betrekkelijk klein aantal mensen om een controlerende, aanpassende, manipulerende en herscheppende invloed uit te oefenen op het leven van een groot aantal andere mensen.(...)

Deze nieuwe technologen maken vooral gebruik van ontdekkingen op het gebied van de gedrags-, de bio- en de computer wetenschappen. Ze oefenen daarmee invloed uit op menselijke gedragingen, stemmingen, wensen en gedachten. 'Nooit is dit in de geschiedenis van de mensheid voorgekomen, behalve in de fantasie,' zegt de psycholoog Perry London.'

'De moleculair bioloog en ethicus Leon Kass noemt het een onbeschaamde arrogantie dat wetenschappers zich wijs genoeg achten om de mens te herscheppen. Sommige projecten voor het herscheppen of controleren van de mens zijn alleen maar intrigerend. Vele zijn verontrustend. Sommige bezorgen ons kippevel.'

* * *

ze nauwelijks nog beïnvloeden.
In de ekologische beweging zijn er verschillende experimenten aan de gang om ander (produktie)technieken en andere vormen van organisatie te ontwikkelen op meer menselijke schaal. Ze worden aangeduid met de algemene naam: zachte techniek. Ze bieden op dit ogenblik het meest konkrete model in welke richting een betere samenleving zich zou kunnen ontwikkelen.

Grootschaligheid: verspilling en vervuiling

Onze kultuur kan het best omschreven worden als de kultuur van de grootschaligheid. Op alle terreinen, zowel in de natuur als in de maatschappij, wordt op grote schaal massaal ingegrepen.

Onze produktiewijze verbruikt grote hoeveelheden grondstoffen die daarna als afval terug in het milieu terechtkomen. Voor de massaproduktie van wegwerpgoederen is steeds meer energie nodig: energie voor de ontginning van grondstoffen, het transport naar de fabrieken, de verwerking, het transport naar verkooppunten over heel de wereld, en tenslotte nog eens energie voor het ophalen en storten en -eventueel- gedeeltelijk bewerken van het afval. Dat alles veroorzaakt een grote belasting op het milieu.
Ook in de landbouw worden er steeds meer energie en chemische stoffen verbruikt en krijgt men te kampen met afval en bodemverontreiniging.
Ook in de landbouw worden de bedrijven steeds groter. Dat wordt bevorderd door het EEG-landbouwbeleid. In akkerbouwgebieden wordt op hele hektares enkel één gewas gekweekt (bijv. graan, maïs of suikerbieten). Het land wordt bewerkt met steeds zwaardere machines, die veel energie verbruiken en bovendien nog eens de grond kapotrijden ook. Er wordt gebruik gemaakt van grote hoeveelheden kunstmeststoffen en pesticiden. Door op uitgestrekte gronden één gewas te telen wordt de teelt immers kwetsbaarder voor ziektes en raakt de grond vlugger uitgeput. En daar nog bovenop blijven een deel van die pesticides en kunstmeststoffen lange tijd in de grond zitten en vervuilen en vergiftigen de bodem en het grondwater.
In andere streken wordt vooral aan veeteelt gedaan, en staan de dieren als het ware opeengepakt in stallen en kooien.
Kippenrennen van 10.000den kippen bijv., die elk in een zeer kleine kooi opgesloten zijn, zijn geen uitzondering meer. Door veel dieren op een kleine oppervlakte te kweken ontstaan er problemen met mestoverschotten. Vroeger had men minder dieren en kon men de uitwerpselen gemakkelijk op het land uitstrooien (natuurlijke bemesting). Nu moet die mest vervoerd worden naar akkerbouwgebieden waar er weinig veeteelt is (extra transportkosten en energieverbruik!)of moet ze als afval in putten gestort worden.

Vervuiling en verspilling door grootschaligheid komen we ook tegen in de organisatie van de samenleving. Hoe meer gecentraliseerd en grootschaliger een samenleving wordt, hoe meer kontrole en beperkingen er komen. In plaats van de maatschappij aan te passen aan de mogelijkheden en de wensen van de individuen, probeert men de mens aan te passen aan een centraal georganiseerde maatschappij. Zo'n systeem getuigt van weinig respekt voor de mensen. Net zoals de natuur gezien wordt als iets dat willekeurig gebruikt, veranderd en geplunderd kan worden, worden de mensen ook enkel als gebruiksvoorwerp gezien.
Iedereen die al eens als een arbeider in een grote fabriek gewerkt heeft, of die een grote fabriek bezocht heeft, kan vaststellen hoeveel respekt er voor een arbeider in de industrie opgebracht wordt. Hij/zij staat daar om dag in, dag uit dezelfde monotone, eenvoudige handeling uit te voeren en hij/zij wordt bovendien tot het uiterste opgejaagd om dat zo snel als fysisch mogelijk is te doen. Hij/zij wordt gebruikt, gedwongen om gedachtenloos steeds hetzelfde (band)werk te doen en daar is weinig bevrediging in te vinden. En ook de kantoorbediende die steeds weer dezelfde kontrolepapieren moet invul-

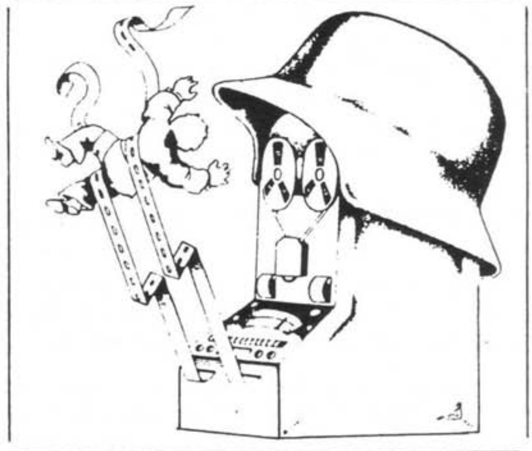
Methodes.

Er zijn talloze technieken in ontwikkeling om het gedrag te onderzoeken en te beheersen.

Zoals elektrische prikkelingen, waarbij men met een naald door een gat in de schedel de hersenen aftast en prikkelt, ingeplante elektroden in de hersenen, stroomstootjes, naast tal van chemische middelen. ...'De laatste 20 jaar zijn er honderden drugs beschikbaar gekomen die kunnen worden gebruikt voor het veranderen van stemmingen of gedrag, en er zullen in de toekomst nog talloze drugs bijkomen. Deze 'psychotrope' middelen kunnen u opwinden of kalmeren, u somber maken en opgewekt, u laten huilen, u aan één stuk door laten praten, u volgzaam maken, uw geslachtsdrift verhogen, u benevelen of bewegingloos maken; ze kunnen u het idee geven dat u door razend verkeer heen kunt lopen zonder gewond te raken.'

Het snijden en branden in de hersenen (psychochirurgie) wordt ook weer populair: 'De hersenstructuur en de persoonlijkheid worden tegenwoordig veranderd met het weg- of doorsnijden van hersendelen, met het verbranden van hersencellen via de punt van geïmplanteerde instrumenten, door het injecteren van olijfolie, door het inplanten van radioactieve zaden, met ultrasone stralen, met het bevriezen van hersengebieden, en met protonstralen die hun lading op een specifieke afstand tot ontploffing laten brengen. Ook onderzoekt men hoe de hersenstructuur kan worden veranderd door laserstralen en celvernietiging door middel van chemiecaliën.'

Op technologisch gebied zijn de kontroletechnieken van het verzamelen en bijeenbrengen van gegevens over personen per computor, afluisterapparaten, filmen van iedereen die een stad binnenkomt (gebeurt al jaren in de amerikaanse grootsteden!), vrijwel ingeburgerd. Maar ook hier staan de ontwikkelingen niet stil. Er zijn plannen om mensen met een zendertje uit te rusten, zodat men hen nog beter kan volgen. Het zou tegen de wet zijn om ze te verwijderen. 'Vergezocht? Iets uit het jaar 2500? Nee.

de technologie bestaat al. En heel wat nuchtere mensen hebben zich in de mogelijkheden ervan verdiept.'

J.A. Meyer, een computorspecialist die voor het uiterst geheime National Security Agency in de V.S. heeft gewerkt, ziet grote mogelijkheden: iedereen die vervroegd wil vrijkomen uit de gevangenis, of ontslagen wordt uit een instelling zou zo'n apparaatje moeten dragen, en verder ook alle arrestanten (en dat kan voor een verkeersovertreding zijn of deelname aan een verboden betoging). 'Als Meyer al zijn kandidaten bij elkaar optelt komt hij -alleen al in de V.S.- tot een getal van 25 miljoen mensen. Met een soort logica die de schrijver van dit boek ontgaat, noemt hij z'n kandidaten potentiële 'abonnees'. De belastingbetaler hoeft zich geen zorgen te maken. Elke abonnee zou de kosten voor het dragen van een antwoordzendertje op zijn lichaam zelf moeten betalen -pakweg vijf dollar per week.'

Ook de psychologen zijn altijd al aktief geweest op het terrein van gedrags beinvloeding. Kinderpsychologen zien heil in de oprichting van een nieuw be-

len komt maar weinig aan zijn trekken.
De mens is meer dan een machine en toch worden we verplicht om ons een groot deel van de tijd als een robot te gedragen.

Maar ook buiten de arbeid om, komen we nog nauwelijks als volwaardig en volledig mens aan ons trekken. We worden ook hier beperkt in onze mogelijkheden en zijn nauwelijks of niet meer betrokken bij belangrijke beslissingen die ons eigen leven medebepalen en beînvloeden. Tegelijkertijd worden we zoet gehouden als kinderen. We zijn in ons leven herleid tot hoofdzakelijk passieve verbruikers. Telkens weer wordt ons voorgehouden welk een enorme keuze we hebben uit een pakket kant- en klare aangeboden goederen en ontspanningsmiddelen. Dat wordt opgehemeld als het enige dat een normaal mens zich kan wensen. Zo zeer zelfs dat we ons nauwelijks nog kunnen voorstellen wat het betekent om samen met andere mensen <u>zelf</u> ons leven in te richten. En voldoet het aangeboden pakket niet, dan kunnen we nog altijd aan ons <u>laten</u> prutsen door psychologen en psychiaters.

Intussen wordt door wetenschapslui driftig gezocht naar psychologische truken en chemische stoffen die onze stemmingen en ons gedrag beter kunnen beinvloeden en aanpassen. De bedoeling hiervan is om ons te herleiden tot een gemakkelijk te kontroleren standaardtype met voorspelbare reakties.
Om een maatschappij centraal te kunnen beheersen, moet er veel kontrole over de afzonderlijke leden uitgeoefend worden. Die kontrole en beheersing wordt een stuk eenvoudiger als we tam kunnen gemaakt worden en als we als massamensen allemaal op éénzelfde voorspelbare manier zouden reageren.
En daar gaat het om bij de genoemde onderzoeken (voor voorbeelden zie leestekst nr.23). De onderzoeken worden als een succes beschouwd als ze tot methodes leiden die ons beter 'handelbaar' maken; vooral als we rustiger worden, niet lastig doen en de voorschriften zonder weerstand opvolgen. Met andere woorden: er wordt gezocht naar methodes die van ons makke schaapjes maken voor de plannenmakers, bewindslui en industriëlen.

Eigenlijk zijn die onderzoeken maar de meest recente uitwas van een houding die de hele maatschappij doordrongen heeft. Die houding, dat mensen er zijn om gebruikt en aangepast te worden, heeft de hele samenleving verziekt en vergiftigd. Samen met de kontrole en beperkingen, brengt het niet alleen een verspilling van menselijke mogelijkheden teweeg, maar ook een toenemende vervuiling in de menselijke relaties: achterdocht, stijfheid, agressie en frustraties.
Omdat we voelen dat we gebruikt worden zijn we wantrouwig en achterdochtig.
Omdat we beperkt worden in onze mogelijkheden en op bijna geen enkel terrein nog als volwaardig en volledig mens aan onze trekken kunnen komen, zijn we gefrustreerd en onbevredigd. En omdat we ons daar machteloos tegenover voelen, moeten we dat opkroppen en dat veroorzaakt tegelijk berusting en onderhuidse spanningen en agressie. En dat alles samen maakt dat we als het ware in een korset zitten waardoor we ons houterig en stijf gaan gedragen, zonder veel bewegingsvrijheid, openheid en spontaniteit. En dat doet dan natuurlijk denken aan robotgedrag.

Grootschaligheid: kwetsbaar en afhankelijk

Maar behalve verspilling van mogelijkheden en grondstoffen en behalve vervuiling heeft grootschaligheid ook nog andere gevolgen. Het maakt ons <u>kwetsbaar</u> en <u>afhankelijk</u>.
Door die grootschalige aanpak groeien de problemen ons boven het hoofd. We verliezen het zicht op wat er gebeurt. We dragen er wel de gevolgen van maar het zit zo ingewikkeld in elkaar dat we er nog weinig meer van begrijpen.
We worden zeer kwetsbaar: een centrale energievoorziening maakt dat als er een paar belangrijke knooppunten uitvallen, een hele stad of zelfs een heel

roep: de inprenter-deskundige. Het is namelijk gebleken dat 'gewenste' eigenschappen het best kunnen ingebracht worden in de persoonlijkheid bij zeer jonge kinderen.
Duizenden gedragstechnologen werken aan de uitvoering en verdere verfijning van gedragstechnieken op basis van straf en beloning.

* * *

De meeste technieken getuigen bepaald niet van menslievendheid of respekt voor de mens. Twee voorbeelden:
'Enkele pas ontwikkelde drugs kunnen een afschrikwekkender effect hebben, zo is gebleken, dan een wekenlang durende eenzame opsluiting. Het middel apomorfine kan een uur lang onbeheerst braken tot gevolg hebben. Nog motiverender is een injectie met Anectine. In de gevangenissen van Vacaville en Atascadero in Californië, hebben onderzoekers zich intensief van dit middel bediend als een 'aversieve therapie'. Het middel is ontleend aan het Zuidamerikaanse pijlgif curare.
Anectine brengt de zich misdragende gedetineerde op de rand van de dood. Het middel verlamt zijn ademhalingsspieren. Hij is bezig te stikken, maar is volledig bij bewustzijn. In deze verstikkingsfase wijst de therapeut hem op zijn ongepaste gedrag en zegt hem dat deze ervaring hem wel zal helpen zich in de toekomst gepaster te gedragen. Wanneer de boodschap tot de doodsbange gevangene lijkt te zijn doorgedrongen, wordt het effect van de injectie teniet gedaan.'

Het tweede voorbeeld komt uit de reklamewereld. Daar maakt men soms gebruik van verborgen boodschappen. 'Men noemde de techniek subliminal stimulation (onderbewuste prikkeling). De methode was

gebaseerd op een ontdekking van psychologen dat ons brein in staat is snel opflitsende beelden en gefluisterde geluiden te registreren zonder dat we ons dat bewust zijn.'
'In de weken voor Kerstmis 1973 lanceerde een producent van een gezinsspel, Husker Du, een nationale tv.-campagne (in de V.S.) waarbij gebruik werd gemaakt van onderbewuste prikkeling. De 1 minuut durende spots werden door honderden televisiestations uitgezonden, vaak in de uren dat veel kinderen naar de tv. zaten te kijken. Tijdens de spots flitste onderbewust vier keer het bevel 'Kopen!' op.
Er zijn overigens berichten dat het plotseling onderbewust laten flitsen van boodschappen inmiddels achterhaald is door een nieuwe techniek. Tijdens de hele film of tv.-show blijft de boodschap op het scherm geprojecteerd, maar zo vaag dat je je er niet van bewust bent.'
Het grootste gevaar van deze techniek schuilt erin dat het kan gebruikt wor-

landsgedeelte, soms voor uren, zonder stroom valt. De laatste jaren zijn dergelijke elektriciteitspannes al een paar keer voorgevallen in ons land.
Bovendien hebben wij het niet meer in de hand om zelf te kiezen. Beslissingen voor een nieuwe kerncentrale of een alternatieve kolencentrale of wat dan ook, worden ver boven ons hoofd genomen door specialisten, financiers en overheid. Zij beoordelen de voor- en nadelen, en dan nog vooral op basis van het geld dat ze er kunnen uitslaan.

En ook voor inlichtingen over de ernst van bestraling bij een kerncentrale-ongeval bijv., zijn we volledig aangewezen op hun informatie. Dat leidt tot merkwaardige situaties. Bij het eerste grote kernongeluk in Europa (Tshernobyl, april '86) hadden specialisten en overheden in de verschillende landen nogal verschillende maatstaven: wat gevaarlijk was in Duitsland, was het even over de grens in Frankrijk ineens niet meer. In Holland werd de spinazie vernietigd. In België, nochtans niet op zo'n grote afstand, was er niets aan het handje: de spinazie goed spoelen zoals gewoonlijk zou het wel doen.

Duidelijk is wel dat als er iets serieus misgaat in grootschalige mastodontprojekten, zoals kerncentrales, het ook op een massale ramp uitdraait. In dit geval was evakuatie van 100.000den mensen nodig en de besmette gebieden, tot kilometers in de omtrek van de centrale, werden onbewoonbaar verklaard. De radioaktieve neerslag maakte dat men, duizenden kilometers verderop voorzichtig moest zijn met het eten van bepaalde voedingsprodukten. Tenminste als de overheid zo vriendelijk was om ons in te lichten. Want ook hier hangt het weer af van een beoordeling door anderen, door specialisten; wijzelf weten op geen stukken na nog, wat gevaarlijk is of niet.

Aan alle technieken kleven gevaren, altijd kunnen en zullen er 'ongelukjes' gebeuren. Maar hoe grootschaliger de opzet, hoe groter de gevolgen zijn. Elk menselijk ingrijpen in de natuur, maar ook in de samenleving, heeft gevolgen waarvan we, als we eraan beginnen, nauwelijks een vermoeden hebben of die we niet kunnen voorzien.

We kunnen hier het voorbeeld aanhalen van het massaal gebruik van kunstmeststoffen. Na de tweede wereldoorlog is men overgeschakeld op het gebruik van grote hoeveelheden kunstmeststoffen. Op het eerste zicht zowat één van de beste vindingen van de wetenschap. De produktie ging met sprongen omhoog. Maar nu, ruim 40 jaar later, zitten we ook met de gevolgen. Kunstmeststoffen doden ook de bakteriën in de grond die voor de natuurlijke vruchtbaarheid zorgden, zodat na enige tijd er steeds meer meststoffen moesten toegediend worden om dezelfde produktie te behouden. En een deel van de kunstmeststoffen lekt bovendien weg in het grondwater en in de rivieren waar ze voor een grote belasting en vervuiling zorgen.

Wetenschap en maatschappij

In al deze ontwikkelingen gaat de centralisatie van de samenleving hand in hand met de vorderingen in de wetenschap.
Zonder de grootschalige technieken voor massaproduktie en sociale kontrole, ontwikkeld in de wetenschappen, zou de maatschappij nooit op zo'n enorme schaal door een kleine groep beleidsmensen (in industrie en politiek) kunnen beheersd worden. En ook omgekeerd, gaan die beleidsmensen een verdere ontwikkeling van grootschalige technieken in de wetenschap stimuleren met allerhande beurzen, subsidies en onderzoeksopdrachten.
De twee meest in het oog springende grootschalige technieken die na de tweede wereldoorlog zijn ontwikkeld, zijn de kernenergie en de komputor.
Met behulp van de komputor kan zoveel gedetailleerde informatie en kennis centraal (op één plaats) verzameld worden, dat het voor een steeds kleinere groep beleidsmensen mogelijk wordt om alle belangrijke beslissingen te nemen

den door autoritaire regimes om ongemerkt hun mening op te dringen.

* * *

Bedoeling en gebruik.

En wat is de bedoeling van al deze technieken? Reklameadviseurs en behavioristen (gedragstechnologen) zeggen het onverbloemd.

Ernest Dichter, een psychologisch adviseur in de reklamewereld, 'wijst zijn klanten erop dat het tegenwoordig niet genoeg meer is een produkt aan te prijzen. Allereerst moet het gevoel van de consument dat hij het produkt niet nodig heeft, teniet worden gedaan'.

In de psychologie zijn het vooral de behaviouristen die 'duidelijk gefascineerd zijn door het idee mensen te controleren, manipuleren en te programmeren. Soms zijn het psychiaters, soms ook niet.'

'Wat zij denken, is wellicht het best verwoord door de behaviorist James McConnell, een vriend van Skinner. Sprekend over de behandeling van gevangenen verklaarde hij ronduit: 'Ik geloof dat de dag is aangebroken waarop we een absolute controle kunnen krijgen over het gedrag van een individu wanneer we sensorische deprivatie combineren met hypnose, drugs en een uitgekiende manipulatie met beloning en straf.' '

* * *

Veel leraren zien wel iets in gedragstechnieken. 'De behavioristen Susan O' Leary en Daniel O'Leary ontdekten in 1976 dat tussen de 10 en 20% van alle onderwijzers aan de oostkust van de VS. gedragvormingstechnieken op hun leerlingen toepasten. Het zijn allemaal projecten die erop gericht zijn de leerlingen -zonder dat zij zich daarvan bewust zijn- door middel van stelselmatig gebruik van beloningen en straf te manipuleren tot keurig, gehoorzaam gedrag. (...) Over het conditioneren op school ontstond in het begin van de jaren '70 in het eigen blad van de behavioristen, het Journal of Behavior Analysis, een felle diskussie. R.A.Winett en R.C.Winkler, toen verbonden aan de State University of New York in Stony Brook, hadden een overzicht gemaakt van alle verslagen over operante conditioneringsprojecten op school die het 'Journal' in de loop van drie jaar had gepubliceerd. Ze kwamen tot de conclusie dat de behavioristen er bijna uitsluitend op gespitst waren de leerlingen een rustig, kalm en volgzaam gedrag op te leggen. Tot de 'ongepaste' gedragingen die men had geprobeerd te veranderen, behoorden: rondlopen, lachen, praten met iemand anders dan de leraar, een ander kind voorwerpen laten zien en iets anders doen dan waartoe opdracht was gegeven. Bij geen van de projecten, zo beweerden zij, had men zich afgevraagd of zwijgen en stilzitten wel noodzakelijk waren voor het leerproces en of behavioristen zich wel bezig zouden moeten houden met het 'maken' van passieve. gehoorzame en volgzame mensen. Ze betwijfelden of het 'model'kind wel de hele dag op zijn stoel zou moeten blijven zitten, voortdurend naar zijn leraar of zijn werk zou moeten kijken, niet zou mogen lachen en zwijgend op de gang zou moeten lopen.'

kompleet over het hoofd van alle anderen heen.
Ook de sociale kontrole kan op een nooit geziene schaal opgevoerd worden. Met behulp van de komputor kunnen de gangen van elk van ons nagegaan worden en kunnen we veel gemakkelijker gevolgd en opgespoord worden.
Op het materiële vlak is kernenergie een voorbeeld van een wel zeer centrale energievoorziening. Ruim 60% van alle elektriciteit die in België verbruikt wordt, wordt geproduceerd op enkel twee plaatsen (Doel en Tihange).Dat geeft een grote macht aan de elektriciteitsproducenten. Wie de kerncentrales bezit heeft meteen ook een grote vinger in de beleidspap in ons land. Want als de kerncentrales stilgelegd worden, wordt meteen een groot gedeelte van de aktiviteit in ons land lamgelegd.

Maar de zware en massale ingrepen zijn niet het enige kenmerk van de huidige wetenschappelijke toepassingen. Elke wetenschapper begint met het afzonderen van een bepaald, beperkt probleem. Daarvoor zoekt hij dan een oplossing en pas daarna wordt er gekeken of er geen opvallende, direkte neveneffekten zijn.
Daar zijn een aantal verbijsterende voorbeelden van, waaronder de kalvervoeding. Wetenschappelijke voorlichters hebben hun best gedaan om de boeren voeding van hun kalveren met melkpoeder aan te praten. Dat is koemelk die eerst gedroogd en verwerkt is geweest in de melkerij en daarna op de boerderij terug aangelengd en verwarmd wordt. Behalve dat het pure verspilling is van grote hoevelheden energie, veroorzaakte het ook nogal veel spijsverteringsmoeilijkheden en ziektes bij kalveren. In plaats van een veeteeltsysteem op te zetten waarbij men de kalveren opnieuw laat zogen onder de koe, gaat men nu allerlei geneesmiddelen en vitamines in het voer verwerken.
Dezelfde praktijken zien we ook bij het onderzoek rond kunstmeststoffen: in plaats van maximaal gebruik te maken van de natuurlijke vruchtbaarheid van de bodem gaat men door met de verwoesting door kunstmeststoffen. Men bestudeert nu systemen met nieuwe en nauwkeurig afgewogen hoeveelheden kunstmeststoffen en zelfs met injektie van bakteriën in de bodem, die dan wel eerst in aparte kulturen in fabrieken worden gekweekt.

Ook in de sociale wetenschappen is dezelfde trend gaande: centrale organisatie- en managementstechnieken worden steeds verder uitgewerkt, terwijl de mogelijkheden die de mensen in zich dragen om zichzelf te organiseren worden verwaarloosd en zelfs tegengewerkt. Het wetenschappelijke onderzoek is voor het allergrootste deel gericht op nieuwe doeltreffender systemen voor verdere kontrole en beheersing, zowel van natuurprocessen als in de maatschappij.

Ekologisch model

Het ekologisch denken vertrekt van andere ideeën en methodes. De nadruk komt te liggen op het feit dat er geen geïsoleerde problemen bestaan, maar dat alles samenhangt in een delikaat evenwicht. Daarom moet men voorzichtig zijn als men ingrijpt. Best is om zo weinig mogelijk in te grijpen. De natuur en de mens bezitten mogelijkheden tot zelfregulering, maar die komen in gevaar als er lomp en massaal wordt ingegrepen.
Inzake landbouw hebben we reeds de voorbeelden gegeven van kunstmeststoffen die de natuurlijke vruchtbaarheid vernietigen en de monokulturen (slechts één gewas op uitgestrekte oppervlaktes), waardoor de weerbaarheid tegen ziektes en plagen wordt afgebroken.
In de maatschappij verliest de mens door massaal overheidsingrijpen en de grootschalige organisatie van de produktie, de mogelijkheid om zelf zijn problemen op te lossen. Een voorbeeld: de stadsplanning door middel van blokkenbouw, doorsneden met grote straten en de burokratie hebben geleid tot een verarming van het kontakt tussen de mensen onderling en hebben waardevolle samenwerkings- en hulpverleningsbanden vernietigd.

Ook medicijnen beginnen hun weg naar de scholen te vinden. Van leerlingen die niet rustig zijn of niet stil kunnen zitten wordt beweerd dat ze 'licht ziek' zijn (hyperbeweeglijk) en dat medicijnen hun prestaties zouden verbeteren. In een poging om ze kalm te houden, 'voor de bestwil van de leerling', worden ze door onderwijzers min of meer verplicht om pillen te slikken. De schattingen lopen uiteen van 500.000 tot 2.000.000 middelbare scholieren in de VS. die pillen slikken, met alle mogelijke nevengevolgen vandien.

* * *

Nieuwe chemische middelen, gedrags- en andere technieken zijn niet alleen interessant voor onderwijzers. Alle hogere instanties zien er wel mogelijkheden in, of het nu een gevangenisdirektie of een overheid is. Ook wetenschappers stellen dat trouwens voor.
'Het verlangen naar een kalme,zich conformerende bevolking lijkt in de VS. zeer groot te zijn. Vele leiders van instellingen die onvermijdelijkerwijs te maken hebben met lastige mensen,lijken hun succes af te meten aan de mate van orde en rust die ze weten te bereiken. Ik doel hier met name op leiders van scholen, gevangenissen, bedrijven, bejaardentehuizen en zwakzinnigeninrichtingen. Seymour Halleck, een psychiater van de universiteit van North Carolina, zegt dat velen van zijn collega's het succes van de behandeling van emotioneel gestoorde mensen slechts aan één criterium afmeten: of de behandeling de patiënt rustiger maakt.
En de psychiater H.L.Newbold lijkt te vinden dat een belangrijke doelstelling van psychiaters het temmen van de mens hoort te zijn, door hem te programmeren op handelbaarheid. Hij zegt dat het toedienen van psychochemicaliën 'de patiënt handelbaarder maakt en dat het herprogrammeren door de therapeut daarmee makkelijker wordt'. 'Handelbaarheid' noemt hij van groot belang. De mens haalt zich een hoop moeilijkheden op de hals, zegt hij, omdat hij biologisch geprogrammeerd is zich expansief (agressief) te gedragen. Het zou aanbeveling verdienen al te expansieve kinderen tranquillizers toe te dienen terwijl ze voor het leven geprogrammeerd worden. Dit maakt het hun makkelijker zich aan te passen aan de sociale normen.'

'Heinz E.Lehmann, een psychiater van het Royal College of Physicians and Surgeons in Montreal, heeft gespeculeerd over de vraag of men wellicht anti-agressiepillen zou moeten ontwikkelen die de agressie zouden indammen zonder de prestatiedrift te verzwakken. En de psycholoog Perry London heeft gespeculeerd over situaties waarin massale drugtoediening gebruikt zou kunnen worden om agressie af te remmen.Een onderworpen bevolking zou rustig kunnen gehouden worden door een tranquillizer in het drinkwater te doen.
Autoriteiten zouden het daarentegen ook belangrijk kunnen vinden een massale agressiviteit op te wekken, in een oorlogssituatie bijv.. De Amerikaanse marine en luchtmacht hebben dan ook geld beschikbaar gesteld voor onderzoek naar het beheersen van gemoedsstemmingen door middel van hersenprikkeling.'

Sociale onlusten tegengaan zonder iets aan de sociale mistoestanden te moeten veranderen lijkt ook een favoriete truc uit de wetenschappelijke toverhoed te worden.
'In de VS. was 1967 het jaar van de onlusten in de getto's. De hersenchirurg Vernon H.Mark, de psychiater Frank R. Ervin en de hersenchirurg William H. Sweet schreven naar aanleiding daarvan een brief aan het 'Journal of the American Medical Association'. Ze wezen er op dat de sociale omstandigheden ongetwijfeld een belangrijke factor waren in het ontstaan van de onlusten, maar dat het toch tijd was eens te kijken naar die individuen die zich opvallend gewelddadig gedroegen. Ze zouden klinisch onderzocht moeten worden. Het doel van dergelijke studies zou zijn, zo schreven ze, om mensen met een 'lage gewelddadigheidsdrempel' op te sporen,

Onderlinge burenhulp is bijna helemaal uit de mode en het kontakt tussen de buren is verschraald. Alleenstaande bejaarden die niet goed ter been meer zijn, moeten een beroep doen op betaalde krachten voor hun boodschappen, als ze al niet worden afgevoerd naar door de overheid gesubsidieerde gestichten. De volksgeneeskunde is bijna totaal verdwenen en voor het minste kwaaltje moeten we naar een gediplomeerde dokter.

Uitgangspunt voor het ekologisch denken is dat wat door een kleine groep op redelijke wijze zelf kan gedaan worden de voorkeur verdient boven een geleid optreden van bovenaf.
Het ekologisch denken benadert de natuur en de mens vanuit een houding van respekt en vertrouwen. Mens en natuur zijn hierin geen voorwerpen die bijna willekeurig kunnen (of moeten) verschoven, veranderd en verwrongen worden. Mens en natuur dragen in zichzelf de mogelijkheden voor een evenwichtige ontwikkeling, op voorwaarde dat ze niet kompleet verstoord of onder druk gezet worden door zware, van bovenaf opgelegde ingrepen.
Mens en natuur zijn in de ekologische visie geen pionnen op een schaakbord. Er is een terughoudendheid om van bovenaf of massaal in te grijpen. Er wordt eerder gestreefd naar samenwerking in en met de natuur, en tussen en met de mensen.
Dat kan uiteraard niet met de huidige organisatie- en produktietechnieken en met het huidige wetenschappelijke onderzoek. Deze gaan nog altijd in de richting van beheers- en kontroletechnieken en van massaal verstorend ingrijpen. In plaats daarvan moet er gestreefd worden naar het ontwikkelen van produktietechnieken en organisatievormen op mensenmaat, die de onafhankelijkheid bevorderen.
Het is duidelijk dat een systeem met bandwerk, massaproduktie, centrale energievoorziening, enz., niet leidt tot onafhankelijkheid van de leden van die samenleving. Deze systemen worden harde technieken genoemd. De ekologische tecnieken die worden ontwikkeld worden met de naam zachte techniek aangeduid.

Op het vlak van de technologie wordt gekozen voor de ontwikkeling van eenvoudig gereedschap en kleine machines die weinig energie verbruiken. Het is kleinschalig gereedschap, dat eenvoudig te begrijpen is en gemakkelijk te repareren. Daardoor zijn er ook meer waarborgen dat het gereedschap niet tegen mens en natuur kan misbruikt worden.
Dat staat in tegenstelling tot de steeds grotere, energieverslindende en ingewikkelde machines van nu, die enkel door specialisten kunnen gemaakt en hersteld worden, en die de mens afhankelijk en machteloos maken. Bovendien worden de mensen bij grote machines een verlengstuk van de machine en moeten ze zich aanpassen aan het monotone, vervelende ritme van de machine. Gebruik van grote machines en bandwerk maken de mens tot een onbeduidend radertje in de produktie. En in de landbouw vraagt het gebruik van zware landbouwmachines het omverhalen van alle ekologische evenwichten in de natuur.

De produktie zou moeten in kleinere eenheden plaatsvinden (wat ook gemakkelijker kan met kleinschalig, eenvoudig gereedschap) en dichter bij de onmiddellijke omgeving van de mens. Daarbij wordt gezocht om zoveel mogelijk gebruik te maken van plaatselijke grondstoffen. Dat schakelt transportkosten uit en maakt ons ook minder afhankelijk.
Door de produktie en de volledige verwerking dichter bij huis te houden is er meer zicht op het energie- en grondstofverbruik en kan verspilling en vorming van afval gemakkelijker tegengegaan worden. Alles wordt zoveel mogelijk geproduceerd in een kringloopsysteem.
Alternatieve landbouw is een voorbeeld van zo'n kringloopsysteem. Er wordt gestreefd naar zo weinig mogelijk gebruik van energie en naar een ekologisch gezonde produktiewijze. Er wordt maximaal gebruik gemaakt van de natuurlijke vruchtbaarheid en de afval (loof,uitwerpselen) komt in de vorm van kompost terug nuttig in het milieu terecht als meststof. Door teeltkombinaties wordt er gebruik gemaakt van de natuurlijke weerstand tegen ziektes en plagen.

te diagnostiseren en te behandelen'voor ze mee kunnen doen aan volgende tragedies'.'

Onder het mom slechts de desbetreffende persoon te willen helpen, worden technieken die bovendien meestal eerst uitgetest zijn op gevangenen en zwakzinnigen, gebruikt om mensen te temmen. En niets is voor de wetenschap makkelijker dan iemand die op één of andere manier in het systeem niet past ziek te verklaren.

* * *

Wie nu nog denkt dat deze ontwikkelingen toevallige uitzonderingen of afwijkingen in de wetenschap zijn en de toepassingen enkele spijtige misbruiken bevatten kan zich beter de woorden van de operante conditioneerder Roger Mc. Intire in het hoofd houden: 'De geschiedenis leert ons dat wanneer we een techniek ontwikkelen, wij die ook onvermijdelijkerwijs gaan gebruiken.'
Alleen al de budgetten die uitgegeven worden om ons te doen kopen of op een bepaalde kandidaat te doen stemmen, en de miljoenen mensen in de wereld die hiervoor tewerkgsteld worden, zouden ons tot nadenken moeten stemmen.

De genoemde technieken en toepassingen zijn trouwens maar een greep uit de massa onderzoeken. We hebben het nog niet eens over de genentechnologie gehad.
Dat zal het mogelijk maken aan onze erfelijke eigenschappen te prutsen. En hoewel er nog geen duidelijk verband is gevonden tussen gedrag en erfelijkheid, is men driftig aan het zoeken naar genen die verband zouden houden met bijv. homoseksualiteit of 'misdadigheid'. En wie zal bepalen welke eigenschappen wenselijk zijn? ...Juist: zij die er groot geld kunnen tegen aan gooien: de overheid en de financiële instellingen.

'Mensen die macht nastreven en willen behouden, hebben in de technologie een waardevolle bondgenoot gevonden.
Stephan L.Chorover, fysiologisch psycholoog'

bron: Vance Packard: De mensenmakers; Elsevier, A'dam Brussel 1978 (oorspr. 1977)
citaten: p. 92 p. 8; p. 9; p. 42; pp. 60-61; p. 69; p. 112; pp. 113-114; p. 107; p. 22; p. 26; pp. 31-32; p. 63; pp. 44-45; p. 64; p. 259; p. 63;

24. Vrijheid moet men nemen

En daarbij moeten we wel bedenken dat de beste manier om de vrijheid te veroveren is deze te nemen, ondanks dreigende risico's; heel vaak gaat vrijheid verloren door eigen schuld, hetzij door dat men er geen gebruik van maakt, hetzij doordat men zich laat intimideren, doordat men de indruk geeft geen recht te hebben op die vrijheid.

* * *

Wij anarchisten echter willen het volk niet bevrijden, wij willen dat het volk zichzelf bevrijdt. Wij geloven niet in het goede van bovenaf, dat met geweld wordt opgelegd.

Malatesta in Richards Vernon: Errico Malatesta; p. 133; p. 68

25. Anarchisme is niet alleen een individuele zaak

(Anarchisme is niet alleen een individuele zaak, maar ook een maatschappelijke.)
Bij wijze van illustratie noem ik het geval van een fabrieksarbeider uit Glasgow die tijdens de laatste wereldoorlog anarchist werd en zich ontwikkelde tot een briljant spreker in het openbaar. Op een gegeven moment besefte hij dat de fabriek niets voor hem was en hij trok eropuit met een woonwagen om een vrij bestaan te leiden, waarbij hij z'n brood verdiende met het maken van wasknijpers. Hij had de theorie toegepast op de praktijk, was de conclusie van zijn anarchistische kameraden. Sindsdien heeft niemand in de anarchistische beweging van hem gehoord -en dat bete-

De produktie is bovendien gericht op zelfvoorziening en verkoop op plaatselijke markten.

Het organisatie principe is reeds eerder vermeld: wat een kleine groep mensen redelijkerwijs zelf kunnen doen, moeten zij niet uit handen geven, maar ook zelf doen. In eigen beheer, in kleine, zoveel mogelijk zelfvoorzienende eenheden.
Omdat er met kleine, eenvoudige gereedschappen wordt gewerkt en met een overzichtelijke produktiewijze is er maar weinig specialisatie nodig. Dat bevordert de samenwerking omdat men gemakkelijker elkaars 'beroep' kan leren en omdat taken ook gemakkelijker kunnen omgewisseld worden.
Samenwerking komt ook tot uiting in het gemeenschappelijk bezitten of gebruiken van gereedschap en apparaten. Niet iedereen moet zich een eigen hobbyboor en wasmachine aanschaffen. Ook in de steden zou de samenwerking en het kontakt zo bevorderd kunnen worden.
Elke kleine eenheid kan zelf experimenteren en zijn problemen op eigen wijze oplossen. Bij elke groep zullen de oplossingen enigzins verschillend zijn, aangepast aan de plaatselijke omstandigheden en de eigen wensen en behoeften van de groepen. Daardoor zal er ook een grotere verscheidenheid (diversiteit) komen in de produktiewijze.
Ook belangrijk is het solidariteitsprincipe: zachte techniek moet in beginsel ook bruikbaar zijn in ontwikkelingslanden, mits een aanpassing aan de plaatselijke omstandigheden daar.

Voorgaande opsomming is geen hersenspinsel, tot stand gekomen achter een bureau, maar het komt voort uit talrijke experimenten uit de praktijk. Experimenten met vervangbare, gedecentraliseerde energieopwekking (windmolens,zonneënergie, methaangisting), ekologische landbouw, werken en leven in kommunes, ontwikkeling van eenvoudig gereedschap dat weinig energie verbruikt, oprichting van macrobiotische en andere koöperatieven voor plaatselijke verkoop, gemeenschappelijk gebruik van apparaten, enz. . (*)
In Nederland is er een vereniging, MEMO (Mens En Milieuvriendelijk Ondernemen) om dergelijke alternatieve ondernemingen te ondersteunen en te stimuleren. In België werd enkele jaren geleden Netwerk-Zelfhulp opgericht als een soort alternatieve bank die geld renteloos uitleent. Naast steun aan kleine organisaties in zelfbeheer, wordt ook steun verleend aan sociale projekten (zoals een jeugdhuis voor vreemdelingen,...).

Wie zich in de literatuur verdiept, kan zien dat er vrij veel experimenten aan de gang zijn. Er is reeds veel gepubliceerd over dergelijke initiatieven en zij verdienen meer aandacht. Toch moet niet verwacht worden dat deze experimenten op korte termijn ineens voor een drastische ommekeer in onze samenleving zullen zorgen.
Maar deze experimenten, tesamen met de bewegingen in de sociaal-kulturele sektor, vormen de modellen en de kiemen voor een echte maatschappijverandering. En het is daar dat we onze hoop in stellen. Zulke veranderingen kunnen nooit tot stand komen vanuit de leiding van een vakbond of partij of vanuit overheidsoptreden.

(*) Deze experimenten draaien vooral rond meer zelfvoorziening en onafhankelijkheid voor direkte basisbehoeften (onderdak, kleding, voeding, verwarming). Voor grotere projekten, zoals de bouw van bussen en treinen voor het openbaar vervoer, zal het wellicht voordeliger zijn om in grotere eenheden samen te werken, hoewel deze niet persé zo groot hoeven te zijn als sommige gecentraliseerde, mastodontbedrijven nu.
Het is de bedoeling dat er gestreefd wordt naar zoveel mogelijk decentralisatie en autonome produktie, zeker voor de basisbehoeften, maar dat wil nog niet zeggen dat iedereen alles zelf moet kunnen produceren.

kent meer dan 20 jaar stilzwijgen. Mensen die beweren dat deze man -aangenomen dat hij nog steeds knijpers vervaardigt en ze verkoopt vanuit zijn door een paard getrokken woonwagen- de beste anarchist van ons allemaal is, hebben in één opzicht gelijk: hij heeft kennelijk zijn persoonlijke materiële behoeften tot een minimum gereduceerd en kan daarin voorzien door knijpers te maken en hij houdt veel vrije tijd over om van zijn leven te genieten. Ze hebben echter ook ongelijk, want zij zien over het hoofd, en dat is even belangrijk, dat deze wasknijperanarchist afhankelijk is van andere mensen die zijn knijpers kopen en het voedsel produceren dat hij en zijn paard nodig hebben; en het allerbelangrijkste is dat heel weinig andere mensen besloten hebben zijn levenswijze te volgen. Als iedereen immers besloot langs 's heren wegen te trekken en zijn brood te verdienen met het maken van knijpers, zouden allen, paarden en anarchisten, sterven van honger; en het monument voor hun naïviteit zou bestaan uit een berg nutteloze knijpers!

uit: Richards Vernon: Errico Malatesta; p. 239

26. Leiderschap

Dit tijdperk is het kunstmatig leiderschap zodanig gewoon...dat het moeilijk is zich te realiseren dat leiders in werkelijkheid geen opleiding of aanstelling nodig hebben, maar spontaan naar voren treden als de situatie het vereist. Telkens medewerkers aan het Peckham experiment de leden observeerden tijdens de algemene vergaderingen kwamen zij tot de vaststelling dat één van de deelnemers, instinctief, de leider werd en door iedereen instinctief maar niet officieel als dusdanig erkend werd om tegemoet te komen aan de noden van een bepaald ogenblik. Zulke leiders verschenen en verdwenen weer naargelang de gang van zaken in het centrum. Omdat ze niet bewust aangesteld werden, werden ze evenmin (als hun taak volbracht was) bewust afgedankt. De leden waren een leider ook niet speciaal dankbaar, noch terwijl hij zijn diensten ter beschikking stelde, noch daarna voor bewezen diensten. Ze volgden zijn richtlijnen zolang de richtlijnen nuttig waren en van pas kwamen. Ze maakten zich zonder spijt van hem los als nieuwe ervaringen hen naar een nieuw avontuur lokten, dat dan op zijn beurt een spontane leider naar voren deed treden, of als ze zoveel zelfvertrouwen hadden dat ze elke vorm van leiderschap als een beperking zouden ervaren.

John Comerford ; geciteerd in Colin Ward: Anarchie in aktie; p. 43

27. De Staat en de Demokratie

Naast de strijd tegen ekonomische uitbuiting en sociale ongelijkheid, is de afkeer van de staat één van de belangrijkste thema's in het anarchisme.

Marxisten, socialisten en andere linkse partijen beweren dat, als zij de staatsmacht maar eenmaal in handen hebben, ze de wereld zullen omtoveren tot een paradijs van broederlijkheid en gelijkheid. Anarchisten geloven daar geen sikkepit van: een staat houdt altijd meer ongelijkheid in stand, dan dat het gelijkheid kan bevorderen.

'De regering verplicht je bijv. om belastingen te betalen en zo de regering te steunen, of je nu wil of niet. Ze doet je een uniform aan en steekt je in het leger. Ze dringt binnen in je persoonlijke leven, beveelt jou, bedwingt jou, schrijft je gedrag voor en behandelt je in het algemeen zoals het haar uitkomt. Ze vertelt je wat te geloven en straft je als je anders denkt en handelt. Ze bepaalt wat je eet en drinkt, en zet je gevangen of schiet je neer als je niet gehoorzaamt. Ze beveelt en domineert elke stap die je zet. Ze behandelt je als een slechte jongen, als een onverantwoordelijk kind, maar als

4. ANARCHISTISCHE AKTIE en ORGANISATIE

Ons doel is een maatschappij waarin iedereen zoveel mogelijk zelf zijn leven kan inrichten zonder inmenging of hinder van bovenaf. Een maatschapij waarin niemand boven of onder een ander staat, waarin de mensen zich niet gedwee, maar ook niet overheersend gedragen.
Om dat te bereiken moeten de middelen in overeenstemming zijn met de mogelijkheden van het ogenblik, èn met het doel. Als je de verkeerde middelen gebruikt, of middelen die tegengesteld zijn aan je doel, kom je er natuurlijk niet. De middelen die we gebruiken moeten in zich de kiem van het gestelde ideaal dragen.

1. DIREKTE AKTIE

Zo willen anarchisten geen eigen partij stichten, want dat betekent dat we zouden zeggen: 'mensen, heb vertrouwen in ons, wij zullen het allemaal oplossen voor jullie'. Terwijl we juist willen dat de mensen terug vertrouwen in zichzelf krijgen. Bovendien willen we ons niet laten vertegenwoordigen door vaste afgevaardigden die boven ons hoofd wat aan politiek doen, zelfs als die afgevaardigden uit onze eigen beweging zouden komen. We verkiezen ons te organiseren op basis van autonomie, decentralisme en federalisme.

Anarchisten zijn altijd voorstander geweest van direkte aktie. Daarmee bedoelen we: daar waar er mogelijkheden zijn, ze aangrijpen om zelf veranderingen aan te brengen. Indirekte akties daarentegen zijn akties gericht op het beïnvloeden van anderen opdat zij het voor ons zouden oplossen.
Een voorbeeld van beide kan het verschil duidelijk maken. Een buurtgroep die zelf hindernissen opwerpt om het snelrijdend verkeer in hun buurt af te remmen, is bezig met direkte aktie. Als daarentegen, in een andere buurt, een buurtgroep gevormd wordt om de deuren van de politici plat te lopen om hen te vragen het probleem van het snelrijdend verkeer op te lossen, dan is dat indirekte aktie. Een vermoeiende bezigheid die lang kan aanslepen en bovendien veelal niet tot het gewenste resultaat leidt. Weten wat je wil is één zaak, maar het is nog een ander paar mouwen om de politici duidelijk te maken dat het dàt is wat je wil en niets anders.
Het is duidelijk voor welke aktie wij kiezen: in de direkte aktie leren mensen op zichzelf vertrouwen, wat wij heel belangrijk vinden. In de indirekte akties wordt het vertrouwen nog maar eens in anderen gesteld, en hun macht over ons erkend en bevestigd.

Een ander voorbeeld van een slechte aktie is de jongerenmars voor werk, zoals die de laatste jaren al een paar keer georganiseerd is in België.
Een betoging tegen de werkloosheid kan dan wel goed zijn om aan te tonen dat de regering en de partijen niet moeten afkomen met verkiezingspropaganda in de trant van: 'zie je wel, hoe goed wij het allemaal oplossen voor jullie'.(*)

(*) Maar het is beter om niet al teveel van betogingen te verwachten. Met betogingen alleen dwing je nog geen veranderingen af. De macht op straat behoort al lang aan de politie en de rijkswacht (eventueel bijgestaan door het leger). Betogen lijkt verdacht veel op geleucht worden tussen politiekordons.
Het nut van betogingen ligt vooral in de zichtbare onderlinge steun en sympatiebetuigingen. Je voelt dat je niet alleen staat. Verder heeft een betoging zijn nut naar de publieke opinie toe.

je niet gehoorzaamt, houdt ze je niettemin toch verantwoordelijk.' (1)

'De staat is een vorm van sociale organisatie die in twee opzichten verschilt van alle andere: ten eerste omdat de staat trouw eist van de hele bevolking en niet slechts van degenen die uit eigen beweging lid zijn geworden, en ten tweede, omdat de staat de macht heeft om de mensen tot die trouw te dwingen.'(2)

'De meeste mensen zijn tegen een ondemokratische regering, de anarchisten ook tegen een demokratische. (...)

Echte demokratie is alleen mogelijk in een kleine gemeenschap, omdat iedereen daarin aan iedere beslissing kan meedoen.(...)

Geregeerd worden door bestuurders die we zelf gekozen hebben is iets anders en over het algemeen ook beter dan geregeerd worden door bestuurders die zichzelf gekozen hebben maar het blijft regeren van de ene mens over de andere. Ook het meest demokratische regeringsstelsel komt erop neer dat bepaalde mensen andere mensen dingen laten doen of verhinderen te doen.(...)

Praktisch iedereen vindt tegenwoordig wel dat degenen die met de één of andere verandering te maken hebben, geraadpleegd moeten worden voordat er een beslissing genomen wordt. De anarchisten zeggen dat die mensen zelf de beslissing moeten nemen en de zeggenschap moeten hebben over de uitvoering. (...)

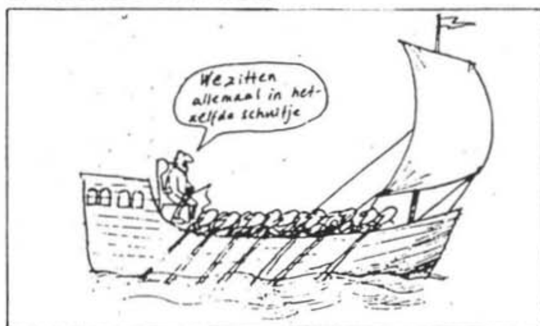
Zich laten vertegenwoordigen is misschien makkelijk maar meer ook niet. De enige echte vertegenwoordiger is de afgevaardigde die opdrachten uitvoert voor degenen die hem afvaardigen en die ieder ogenblik door hen kan worden afgezet.' (3)

* * *

Onze demokratie is trouwens meer schone schijn dan werkelijkheid.

'Volgens Bakoenin 'schept en garandeert de representatieve democratie geen garanties voor het volk, maar wordt integendeel het voortbestaan van een regeringsaristocratie tegen het volk gegarandeerd'. Het algemeen stemrecht is een goocheltruc, een lokaas, een veiligheidsklep, een masker waarachter 'de werkelijke despotische macht van de Staat zich verschuilt, een macht die gefundeerd is op de banken, de politie en het leger; een uitnemend middel om een volk te onderdrukken en te ruïneren uit naam en onder het mom van een zogenaamde volkswil'.' (4)

Niet alleen in verkiezingen, maar ook in de regelmatige T.V.optredens van ministers, in hun 'boodschappen aan de bevolking', wordt meer en meer gebruik gemaakt van public-relation-specialisten. Niet om een beleid te verantwoorden en voor te stellen, maar om een imago te 'verkopen', te 'slijten' aan het publiek. Het is een circusshow zonder inhoud geworden, drijvend op allerlei open en verborgen -onder de gordeltechnieken. Het is de glitter van opgepoetste blazoenen van de almachtige kasteelheren van weleer. En de hofhouding bestaat uit kruiperige deskundigen die het een hele eer vinden om de bevolking om de tuin te leiden en te verleiden om te stemmen op politici, die een politiek voeren die regelrecht tegen de belangen van de meerderheid van de kiezers indruist.

Hoe is het anders te verklaren dat werklozen op partijen stemmen die belastingsvermindering beloven, terwijl ze zelf geen belastingen moeten betalen omdat hun uitkeringen te laag zijn, en terwijl ze nota bene van deze belastingen afhankelijk zijn om uitkeringen te ontvangen.

Hoe is het anders te verklaren dat arbeiders op partijen stemmen die de grote vermogens van de kapitaalbezitters bevorderen, die tot stand komen op de rug en ten koste van de arbeiders.

Het is werkelijk verbazingwekkend wat allemaal onder het mom van demokratie en de wil van de meerderheid kan.

'De economie van het land verbetert', wordt triomfantelijk rondgebazuind, 'leve onze regering'. En dan betekent het dat in 1985 in België de inkomens uit grote vermogens (voor een heel kleine elite) met 15% zijn toegenomen, met zowaar 0,5% voor de arbeiders (als ze ten minste de pech niet hadden om werkloos te worden) en daarentegen voor al wie al moest schrapen om rond te komen achteruit zijn gegaan.

Maar, onder de stoere taal van 'eisen' zijn de jongeren in Brussel eigenlijk om werk gaan smeken. Sommige ACV-jongeren (kristelijke vakbond) legden daarbij een stuk van het trajekt letterlijk op hun knieën af. Hun idee van een leuke aktie wellicht. Ik vind het in elk geval niet alleen vernederend, maar zo haal je ook alleen onheil op je nek. Als er genoeg mensen zijn die zo dringend werk willen krijgen, dan kunnen de 'gulle' gevers van werk bijna alle voorwaarden opleggen die zij willen, ook al zinnen die jou niet.

Het is best niet al teveel vertrouwen in de industrie en de overheid te hebben. Als de industriëlen geen winst meer kunnen maken uit jouw arbeid, dan zetten ze je gewoon opzij. Dan maar aankloppen bij de overheid? Helaas is een groot deel van de 'akties' gericht op publiciteit en voorstellen voor projekten waarbij dan aan de overheid gevraagd wordt om het financieel te steunen. Een financieel steuntje is nooit weg natuurlijk, zolang je er maar niet afhankelijk van wordt. We erkennen dat veel nuttige projekten momenteel in onze maatschappij niet mogelijk zouden zijn of niet dezelfde omvang zouden kennen zonder een voortdurende vorm van financiële steun. Maar dat maakt de projekten natuurlijk wel kwetsbaar. In een tijd dat de overheid overal besnoeit, is het wel een naïef vertrouwen dat diezelfde overheid het allemaal voor ons zou regelen.
Anarchisten zijn dan ook niet zo erg te vinden voor akties waarbij altijd maar weer beroep wordt gedaan op anderen, maar meer voor akties die het vertrouwen in wat je zelf doet kunnen steunen. Vrijheid wordt uiteindelijk niet gegeven, maar moet je stap voor stap zelf nemen.

2. ORGANISATIE

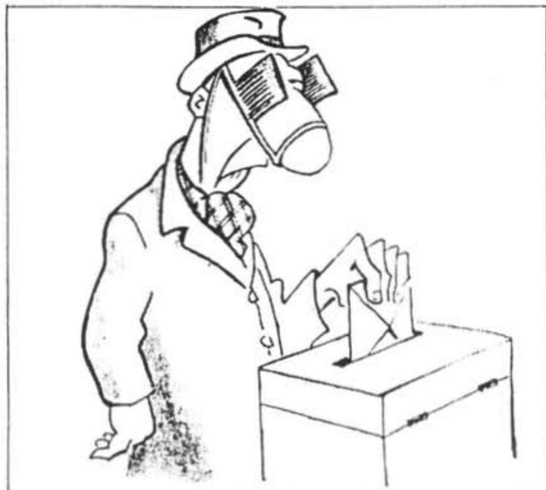
Alleen kan je weinig beginnen in onze maatschappij. Dat is één reden waarom mensen zich aansluiten in groepen als ze voor hun rechten opkomen. Alleen sta je machteloos tegenover een grote overmacht. Alleen en geïsoleerd is het ook moeilijk om idealen te behouden. In een groep kan je de kracht en steun vinden om daadwerkelijk iets te ondernemen, omdat je dan niet meer alleen staat met je mening en je wensen.
Mensen komen echter niet alleen tesamen in groepen om politieke akties te voeren, maar ook voor gezelligheid en algemeen menselijk kontakt. Elke groep en groepsvorming is ook gedeeltlijk een protest tegen de steriele afzondering en tegen een leven als zombies in onze huiskamers. Het is een protest tegen isolatie en vereenzaming, de ziekte van onze tijd. Als er buiten de politieke vergaderingen om geen informeel kontakt is tussen de afzonderlijke leden van een groep, zit het gevaar erin dat de groep vlug gaat doodbloeden. Dat wordt in politieke aktiegroepen helaas vaak vergeten.

Evenals de konkrete akties naar buiten toe, zou ook de werking binnen een groep in overeenstemming met het doel moeten zijn. We kunnen niet genoeg benadrukken hoe belangrijk alleen al de manier is waarop wij met elkaar omgaan. Het minste dat we kunnen proberen is om binnen de groep zoveel mogelijk in overeenstemming met onze ideeën te handelen. Dat zal niet altijd direkt, of volledig lukken, want vrijheid is een gewoonte, en een gewoonte kan pas door ervaring geleerd worden.

Hieronder volgt en voorbeeld hoe een niet-hiërarchische groep, op basis van gelijkwaardigheid, tewerk kan gaan. Het is niet meer dan een voorbeeld, het zijn geen dwingende regels. In de praktijk proberen de verschillende groepen in hun werking eigen variaties uit.

In een anarchistische organisatie zijn er geen postjes te verdelen en zijn er geen benoemde leiders. Er zijn geen vaste woordvoerders naar buiten toe, maar iedereen is zo een beetje woordvoerder voor de organisatie.
De vrees dat de samenkomsten te rommelig zullen verlopen zonder een aangestelde voorzitter is ongegrond. Aan het begin van elke samenkomst kan er een

En als klap op de vuurpijl: terwijl er over belastingsvermindering gesproken wordt, wordt er terzelfdertijd een verdoken, sluipende administratieve maatregel ingevoerd waardoor automatisch nog eens 10% van de laagste vervangingsinkomens wordt afgehouden in de vorm van belastingsvoorheffingen!

Zolang we in het verkiezingscircus geloven zullen we ons laten bedriegen, bestelen, voor schut laten zetten en hopeloos belachelijk maken, en dat alles onder het oog van grinnikende, cynische en korrupte politici.
Teveel macht maakt onweerstaanbaar cynisch en korrupt.We zouden ze die macht nooit mogen geven!
'De anarchisten zeggen dat er geen regeringen mogen zijn omdat geen mens te vertrouwen is als het erom gaat op een ander te passen.Als de mensen zo slecht zijn dat anderen hen moeten regeren, hoe kan er dan iemand zo goed zijn dat hij anderen kan regeren? Macht maakt korrupt en absolute macht maakt absoluut korrupt.' (5)

'Als we de machteloosheid van het individu en de kleine face-to-face group in de wereld van vandaag bekijken en onszelf afvragen waarom ze machteloos zijn moeten we niet enkel antwoorden dat ze zwak zijn omwille van de uitgebreide centrale machtsconcentraties in de moderne militair-industriële staat, maar dat ze zwak zijn omdat ze hun macht aan de staat hebben afgestaan. Het is alsof elk individu een bepaalde hoeveelheid macht heeft gehad, maar door verzuim, slordigheid of ondoordachte en fantazie loze gewoontes of conditionering, heeft hij zijn macht laten afnemen in plaats van ze voor eigen doeleinden te gebruiken.' (6)
'De staat is niet iets wat door een revolutie kan vernietigd worden, maar de staat is een toestand, een bepaalde relatie tussen mensen, een manier van zich gedragen; we kunnen die vernietigen door andere relaties te leggen, door ons anders te gedragen.' (7)

Anarchisten willen dan ook geen partij oprichten om de macht in handen te krijgen.
'Het is niet onze taak om de macht in handen te krijgen, maar om ze te eroderen, ze te onttrekken aan de staat.(...) Het moet meer een zelfbestuur worden. Anders gezegd, we moeten netwerken bouwen in plaats van pyramiden. Alle autoritaire instellingen zijn georganiseerd als pyramiden: de staat, de private of publieke onderneming, het leger, de kerk, de universiteiten, de ziekenhuizen: het zijn allemaal pyramidestructuren met bovenaan een klein groepje mensen die de beslissingen nemen en beneden een brede basis van mensen voor wie de beslissingen worden genomen. Anarchisme vraagt niet om de etiketjes op de verschillende lagen te veranderen, het wil geen andere mensen aan de top, het wil dat wij omhoog klauteren. Het is voorstander van een uitgebreid netwerk van individuën en groepen, die hun eigen beslissingen nemen en hun eigen lot in handen hebben. (...)
De autonome direkte aktie, de gedecentraliseerde besluitvorming en de vrije federatie zijn altijd al de karakteristieken geweest van elke echte volksopstand.' (8)

(Voline, naar aanleiding van zijn ervaringen in de Russische revolutie:)
'Elke politieke macht schept onvermijdelijk een bevoorrechte positie voor de mannen die de macht uitoefenen; (...) Na zich meester gemaakt te hebben van de Revolutie, haar te hebben beteugeld en bedwongen, is het gezag verplicht zijn bureaucratische en dwingende apparaat te scheppen, dat onontbeerlijk is voor elke autoriteit die zich wil handhaven, commanderen, bevelen, in één woord: 'regeren'. (...) Elk eigenhandig initiatief schijnt dadelijk verdacht, bedreigend, want het wil het roer in handen houden en het wil het allèèn in handen houden. Elk ander initiatief

lijstje worden opgesteld met de punten die zouden moeten besproken worden. Iedereen kan daarbij punten voorstellen. Als een diskussie te lang aansleept of als er teveel naast de kwestie wordt gesproken, zal er wel altijd iemand zijn die spontaan zal reageren en tijdelijk de vergadering zal leiden. Dat leiderschap wisselt spontaan en de volgende keer kan het een ander zijn.
De taakverdeling hoeft niet vast te zijn, maar de taken kunnen per samenkomst onderling verdeeld en afgesproken worden op vrijwillige basis. Zo moeten niet altijd dezelfden hetzelfde werk doen (bv. verslagen opmaken).
Er zijn geen verschillen tussen de leden: iedereen heeft het recht evenveel in te brengen of te zeggen. Langer in de groep meewerken is geen argument of geeft geen recht om meer te mogen beslissen. Iedereen is volwaardig lid en mag op alle vergaderingen aanwezig zijn.

Zo'n systeem werkt natuurlijk het gemakkelijkst in kleine groepen. Vergaderen en diskussiëren met grotere groepen wordt moeilijker. Een getal is daar niet op te zetten. Maar wanneer men vindt dat te groep te groot geworden is, kan men splitsen in kleinere groepen. Tussen de groepen kan onderling kontakt gehouden worden door middel van verslagen en algemene vergaderingen.Als er een systeem van vertegenwoordiging komt, is het beter dat er geen 'vaste' vertegenwoordigers zijn, maar dat ze regelmatig worden afgewisseld. Ze mogen ook. geen belangrijke beslissingen nemen zonder overleg met en goedkeuring van de groep.
Voor praktische taken kunnen er ook werkgroepen gevormd worden, zodat niet iedereen altijd met alle taken bezig moet zijn.

Als je aktief bent in zo'n groep zul je al vlug merken dat er ondanks de organisatie van de gelijkheid, toch nog belangrijke verschillen kunnen bestaan binnen je groep.
Zo is het zeer waarschijnlijk dat er in je groep mensen zijn die zichzelf graag horen praten en anderen die zich nogal vlug laten overpraten. Er wordt dan vaak gezegd dat de 'stillen' dan maar hun mond meer moeten opendoen. Al even vaak echter laten de veelpraters de anderen niet uitspreken. Dat wordt dikwijls nog erger als de veelpraters voor alles een mooie theorie in hun hoofd hebben.
Om in een anarchistische groep te kunnen werken moet er eerst en vooral <u>luisterbereidheid</u> onder de leden zijn. En echt luisteren is wel wat meer dan de ander te laten uitspreken. Als je denkt dat je het toch beter weet, luister je niet echt, maar zoek je alleen de zwakke plekken op in hetgeen de ander zegt, om zijn ideeën daarna af te breken. Dat kan wel een leuk dovemansgesprek worden, maar veel schiet je er niet mee op. Dan begint het verdacht veel te lijken op een spelletje dat in onze maatschappij zo vaak wordt gespeeld. Een voorbeeld: je komt bij een gemeenteambtenaar en maakt hem je eis of klacht duidelijk. Als je uitgesproken bent overdondert die man je met een opsomming van bezwaren waarom het volgens hem niet kan en besluit dat hij geen rekening kan houden met je klacht.
Natuurlijk stel je vragen bij wat een ander zegt, maar het is even belangrijk om je ook af te vragen of jou idee wel de enige waarheid is. Niemand heeft alle wijsheid in pacht.

Met luisterbereidheid hangt ook <u>verdraagzaamheid</u> samen: je zult merken dat je vlugger bereid bent om in te stemmen met wat je goede vriend in de groep voorstelt, dan met wat iemand zegt die je niet zo sympatiek vindt. Dat is een menselijke reaktie, maar als je dat in je achterhoofd houdt, kan er al veel verbeterd worden. Dan ga je daar op letten en vermijden dat je iemand bevoordeligt of benadeelt. Als dat niet gebeurt zit het gevaar erin dat er kliekjesvorming ontstaat: jij en een paar vrienden tegen een ander kliekje. Kleine verschillen, die er soms zelfs geen zijn, worden dan opgeblazen en van samenwerking komt niets meer in huis. Er komt geen eind aan het vergaderen en diskussiëren. Het gevolg is dat er niets meer gedaan wordt en dat na een tijdje iedereen het kotsbeu is.

schijnt een inmenging op zijn terrein en zijn voorrechten. Dat is onverdraaglijk.' (9)

(1) Alexander Berckman: ABC of Anarchism, p. 12
(2) Colin Ward: Anarchie in aktie; p. 131
(3) Nicolas Walter: Wat is een Anarchist ?; pp. 6-7
(4) Daniel Guérin: Het Anarchisme; p. 18
(5) Nicolas Walter: id.; p. 4
(6) Colin Ward: id.; p. 21
(7) Gustav Landauer, geciteerd in Colin Ward: id.; p. 21
(8) Colin Ward: id.; p. 25; p. 28
(9) Voline, geciteerd in Daniel Guérin: id.; p. 26

28. Meerderheden en Minderheden

Wij erkennen niet het recht van de meerderheid om wetten op te leggen aan de minderheid, zelfs als de wil van de meerderheid in enigszins gecompliceerde kwesties met zekerheid zou kunnen vastgesteld worden. Het feit dat men de meerderheid aan zijn zijde heeft, bewijst helemaal niet dat men gelijk heeft. De mensheid is altijd verder voortgeschreden door het initiatief en de inspanningen van individuele personen en minderheden, terwijl de meerderheid van nature traag is, behoudend,gehoorzaam aan sterkeren, aan personen die zich in bevoorrechte posities bevinden.
Al erkennen wij dan niet het recht van de meerderheid tot overheersing van minderheden, wij verzetten ons nog sterker tegen de overheersing van de meerderheid door een minderheid. Het zou absurd zijn te beweren dat men gelijk heeft omdat men tot een minderheid behoort. Er zijn altijd vooruitstrevende, verlichte minderheden geweest, maar ook achterlijke en reactionaire minderheden; er zijn geniale mensen die hun tijd ver vooruit zijn, maar er zijn ook gekken en imbecielen en vooral apathische mensen, die zich onbewust laten meedrijven met de stroom.
Het gaat niet om gelijk of ongelijk; het gaat om vrijheid, vrijheid voor allen, vrijheid voor iedereen zolang hij ...de gelijke vrijheid van anderen geen geweld aandoet. Niemand kan met zekerheid beoordelen wie gelijk heeft of ongelijk, wie het dichtst de waarheid benadert en wat de beste weg is om het grootste welzijn voor allen te garanderen. Vrijheid is, samen met de ervaring het enige middel om te ontdekken wat waarheid, wat het beste is, en vrijheid kan niet bestaan als er ook niet de vrijheid van de dwaling is.
Het is dus nodig een vreedzaam en nuttig samenleven van meerderheid en minderheid te bereiken door middel van vrije harmonie, wederzijds compromis, door inzicht in de practische vereisten van het collectieve bestaan en in het nut van concessies waartoe de omstandigheden nopen.

Malatesta in Richards Vernon: Errico Malatesta; pp. 54-55

29. Geweld en Geweldloosheid

De algemene houding die door de publieke opinie en in de pers wordt aangenomen tegenover geweld is, op zijn zachtst uitgedrukt, dubbelzinnig. Het hangt af van welke kant het geweld komt.Er wordt met twee maten en twee gewichten gemeten.
Rellen tijdens betogingen -en vooral het beeld van een betoger die met een steen gooit- doet de burger bijna verontwaardigd opspringen uit zijn stoel bij de T.V.. Van het zoveelste 'ongelukkige' schot, afgevuurd door een politieman ligt hij echter niet wakker.
Wanneer de palestijnen een aanslag uitvoeren in Israël, veert heel de wereld recht: afschuwelijke terreur. Wanneer Israël komplete vluchtelingenkampen bombardeert en tot ver over zijn grenzen op een hele bevolking jaagt, is dat gewoon een onvermijdelijke, gewettigde oorlogsdaad.

De algemene opinie heeft een blinde vlek voor het geweld dat komt van de kant van de overheid. Het valt blijkbaar gemakkelijker om over de komplete oorlogsuitrusting en machtsontplooing van politie en rijkswacht heen te zien,

Een ander mogelijk gevaar zit in de vorming van een kerngroep. Anarchistische groeperingen, maar ook de meeste andere groepen in het linkse alternatieve wereldje, zijn open groepen. Dat wil zeggen dat er geregeld mensen kunnen bijkomen of weggaan. Als zo'n open groep een tijdje bestaat is het zeer waarschijnlijk dat er een kerngroep ontstaat. Dat zijn mensen die al langer in de groep zitten en/of er veel voor gedaan hebben en die dichter bij elkaar aaneensluiten dan de nieuwelingen in de groep. Ze kennen elkaar al langer, komen buiten de groep ook meer in kontakt met elkaar en zullen het vlugger voor elkaar opnemen. Bovendien hebben ze de neiging om als groep de nieuwelingen te beoordelen en ze al of niet echt te aanvaarden. Zo kan zich gemakkelijk een kleine, niet uitgesproken machtskern in de groep vormen. Dat kan tot gevolg hebben dat nieuwelingen vlug ontgoocheld worden, omdat ze zich buitengesloten en niet-begrepen voelen, en na een tijdje weer opstappen. Maar ook hier kan er met wat aandacht en oplettendheid hiervoor al veel verholpen worden.

Een ander moment waarop groepen soms in een pijnlijke situatie komen is als er beslist moet worden wat ze willen doen. De één wil het zo doen, de ander op een andere wijze. Nu is het zo dat er vaak verschillende mogelijkheden zijn en dat ze daarbij allemaal even goed kunnen zijn. Dat wordt helaas al te vaak vergeten. Het komt er dan enkel nog op aan om gelijk te krijgen. Maar waarom zou iedereen altijd aan hetzelfde moeten bezig zijn? Vooral in grotere groepen is het zeer wel mogelijk dat er op verschillende manieren gewerkt wordt, zolang je maar niet het tegenovergestelde van elkaar doet en zo elkaar niet tegenwerkt. Niet iedereen moet ook aan alles meewerken. Voor verschillende aktiviteiten kunnen verschillende werkgroepen gevormd worden.

Als je het voorgaande leest, kan je de indruk krijgen dat het allemaal te moeilijk is. Zo moeilijk is het nu echter ook weer niet. Maar ook hier geldt dat slechts door het zelf en nu te proberen je ervaringen kan opdoen. Samenwerking leer je niet uit boeken, vrijheid krijg je niet door er alleen maar aan te denken of erom te vragen. Alleen de praktijk is leerschool voor de vrijheid. Nogmaals: vrijheid wordt niet gegeven, maar moet stap voor stap genomen worden.

zie ook leesteksten **nr.25: Anarchisme is niet alleen een individuele zaak** en **nr.26: Leiderschap.**

3. WAT DOEN ANARCHISTEN?

Veel anarchisten en mensen met sympatie voor de anarchistische ideeën werken individueel mee in de socio-politieke basisbewegingen, zoals de vredesbeweging, de anti-kernenergiebeweging of de kraakbeweging. Sommigen werken ook mee in buurthuizen, jeugdclubs, migrantenverenigingen,... .

Daarnaast groeperen een aantal anarchisten zich ook in eigen groepen. Ze groeperen zich om de anarchistische idee verder te verspreiden en uit te werken. Politiek gezien hebben we als beweging weinig betekenis. We zijn geen partij met betalende leden en een groot apparaat achter ons.
De anarchistische beweging bestaat uit kleine groepjes die her en der opgericht worden. Sommige groepen bestaan al vrij lang (15 jaar of meer). Vele andere hebben een relatief kort bestaan (rond de 2 jaar), maar telkens duiken nieuwe groepjes op, vooral in de grotere steden.
Toch is dit geen handikap voor de verspreiding van onze ideeën. Bepaalde ideeën zoals anti-autoriteit, anti-hiërarchie hebben, ook buiten de anarchistische beweging, een relatief ruime weerklank gevonden.

Het anarchisme spreekt ook veel non-conformistische en rebellerende jongeren aan. Met name veel (maar niet alléén) punkers lopen rond met het Ⓐ-teken, en in veel punktijdschriften (fanzines) zijn verwijzingen naar 'anarchie' te vinden.

dan over een betoger met een helm en een sjaal voor zijn gezicht.
Als er in een stakingspiket een duw wordt gegeven door een staker, dan heet dat zwaar misbruik van macht en geweld. Als de politie er even later met getrokken matrakken duchtig op in slaat, dan heeft de burger plots geen last meer van verontwaardiging of van zijn geweten.

Het is duidelijk dat niet alle geweld wordt afgekeurd, of zelfs maar op dezelfde manier afgewogen.
Geweld dat van de overheid komt wordt bijna 'gezegend'. Alleen als het zo onevenredig of overduidelijk grof is, dat men er niet meer naast kan kijken, kan er de bedenking komen: had het niet wat zachter gekund?
Maar het recht op gebruik van geweld voor de overheid wordt nooit in vraag gesteld. Voor gewelddadig optreden van overheid en politie zijn plots allerlei aanvaardbare redenen en verontschuldigingen te vinden. Van 'het is noodzakelijk', over 'de ongelukjes daarbij (onschuldige doden zelfs!) zijn onvermijdelijk', tot 'laat de politie er maar eens duchtig op los kloppen bij stakingen en betogingen: dat ze het de relschoppers maar eens goed laten voelen'.

De overheid krijgt als het ware een brevet, een vergunning om geweld te gebruiken. We kunnen zelfs van een geweldsmonopolie spreken. De overheid is blijkbaar de enige die geweld mag gebruiken, en ze maakt er dan ook gretig gebruik van. Omgekeerd kan, wie zich met geweld, hoe miniem ook, tegen de overheid verzet, nauwelijks op sympatie of begrip bij het brede publiek rekenen.

Anarchisten zeggen dat het niet opgaat om tegelijkertijd voor het geweld van de overheid een stevig oogje dicht te knijpen, en het geweld dat van een andere kant komt met een vergrootglas te bezien.
We pleiten er natuurlijk niet voor om dan maar alle geweld te aanvaarden als de normaalste zaak van de wereld. Om alle misverstanden te vermijden: we willen tot een geweldloze maatschappij komen. Dat willen alle anarchisten zonder uitzondering. We zijn ervan overtuigd dat we de mensen niet met geweld kunnen verplichten om anarchistisch te denken of handelen. En we zijn het er ook over eens dat je met geweld geen geweldloze of anarchistische maatschappij kan opbouwen.

Maar wat doe je als, ondanks massale, geweldloze protesten de regering lustig doorgaat met bv. het neerpoten van kerncentrales of het installeren van kruisraketten?
En wat doe je als er geweld tegen jou wordt gebruikt?
Geweldloosheid is een mooie zaak, maar het gaat maar op als alle partijen zich daaraan houden. En geweldloosheid houdt ook in dat niemand de macht heeft om een ander in een hoekje te drummen, of om belangrijke beslissingen boven jou hoofd door te drukken.

Als anarchisten worden we ook gekonfronteerd met dat geweld. In onze akties, of tijdens betogingen, komen we op een bepaald moment ook voor de keuze al of niet enig (tegen)geweld te gebruiken. Dat het niet zo'n eenvoudige zaak is, kunnen we het best aantonen aan de hand van de ervaringen in de kraakbeweging in Nederland.

Veel jongeren die in onvrede leven met de huidige maatschappij voelen zich aangetrokken door het anarchisme, voornamelijk omdat de anarchisten zich ook duidelijk afzetten tegen de huidige maatschappij met haar normen.
Hopelijk hebben we met deze brochure kunnen aantonen dat dat maar één zijde van het anarchisme is. Daarnaast zoeken anarchisten ook naar (haalbare) alternatieven. Natuurlijk zetten wij ons af tegen het bestaande systeem en willen het afgebroken zien. Maar om een systeem echt af te kunnen breken, moeten er terzelfdertijd alternatieven zijn. Naast afbreken is het zoeken naar alternatieven even belangrijk.

Studie en publikaties

Anarchisten steken een groot deel van hun tijd in het voeren van propaganda en publiciteit rond anarchistische ideeën: in het uitgeven van tijdschriften, het verspreiden van pamfletten, het inrichten van een dag van de anarchie, een anarchistisch filmfestival, debatten, enz. .
Soms wordt er ook vrij veel studiewerk verricht rond het anarchisme. Dat is zelfs de voornaamste bedoeling van groepen als de libertaire studiegroep in Vlaanderen (Gent) en de As in Nederland. Ze geven beiden een driemaandelijks tijdschrift met themanummers uit (resp. Perspektief en De As.). Voorbeelden van enkele thema's: anarchisme en ecologie, anarcha-feminisme, anarchisme en organisatie, anarchistische staatsopvattingen,... .
De Vrije in Nederland en Alternative Libertaire in Wallonië zijn maandelijkse tijdschriften met vooral achtergrondsartikels rond de aktualiteit.
Andere tijdschriften spelen vooral in op de gebeurtenissen van het moment, zoals o.a. Bluf (wekelijks) in Nederland, Macht van de Onmacht (3-maandelijks) en Het Volksgebit (maandelijks) in Vlaanderen.
De Raaf/ASSW (anarchistisch stencil stapelwerk, maandelijks) in Nederland publiceert regelmatig berichten over de internationale anarchistische bewegingen, studiecentra en federaties, naast diskussieteksten.

Tussen de verschillende groepjes is het kontakt meestal zeer los: uitwisseling van tijdschriften, soms korrespondentie en enkele persoonlijke kontakten. In Nederland is er onlangs terug een poging ondernomen om meer regelmatig kontakten tussen de groepen te onderhouden door middel van maandelijkse bijeenkomsten in het kader van een Landelijk Anarchistisch Overleg in Utrecht.
Telken jare zijn er ook internationale ontmoetingsdagen op een 'vrije kamping' in Noord-Holland (aangekocht door de vrij-socialisten in de jaren '30 zoals de anarchisten zich toen bij voorkeur noemden).
Ook in andere landen worden regelmatig internationale ontmoetingen, kongressen en studieweekends ingericht.(o.a. in Venetië en Parijs).

Vroeger was er in Europa ook een belangrijke anarcho-syndikalistische stroming. Dat waren anarchisten die in de arbeidersbeweging werkzaam waren en probeerden om een vakbond op te richten op basis van anarchistische principes. Alleen in Spanje is er momenteel nog een sterke anarcho-syndikalistische vakbond: de CNT.
Stilaan komen er groepen op die zich meer gaan toeleggen op het ekologisch anarchisme, zoals de Green Anarchist in Engeland. Hier en daar zijn er ook anarcha-feministische groepen werkzaam (o.a. in Nedereland, maar nog niet in België).

Aktiegroepen

Al naar gelang de omstandigheden schieten ook 'aktiegroepen' uit de grond. In zo'n anarchistische groep probeert men op zijn minst om de interne werking volgens anarchistische principes te laten verlopen. Sommige groepen

In Nederland is er een grote woningnood Dat komt niet alleen omdat er in Nederland minder gebouwd is als in België, maar ook omdat spekulanten-eigenaars woningen en hele appartementsblokken laten leegstaan en verkrotten. Ze vragen onbetaalbare huurprijzen zodat niemand er kan intrekken. Omdat er zo een kunstmatig tekort aan beschikbare woningen ontstaat, kan de huur van andere woningen ook opgeschroefd worden. Iedereen heeft immers een dak boven zijn hoofd nodig.
Velen wonen dan ook in piepkleine kamertjes. Voor het huren van een meer 'geschikte' woning bestaan lange wachtlijsten. En wie zo'n geschikte woning vindt betaalt zich blauw. Deze situatie sleept al tientallen jaren aan.

In dat kader is het logisch dat steeds meer mensen op het idee kwamen om de leegstaande gebouwen eigenhandig te kraken, d.w.z.: ze forceerden de deur en gingen er wonen.

Aanvankelijk kon de kraakbeweging op de sympatie van een groot deel van de Nederlandse bevolking rekenen, omdat bijna iedereen in Nederland wel op de één of andere manier de gevolgen ondervindt van het woonprobleem en de spekulatie.
Rond de gekraakte panden (woningen) ontstond er ook een grote aktiviteit. Er kwamen buurtinitiatieven en buurthulpverlening. In de grotere panden probeerden sommigen ook hun eigen werkgelegenheid te scheppen: een reparatiewerkplaats, een zeefdrukkerij, een restaurantje,... (**Woon- Werkpanden** zie ook leestekst nr. 22). In het algemeen was er veel solidariteit en onderlinge hulp. In de verte gloorde het idee van een nieuwe maatschappijorganisatie, gebaseerd op eigen initiatief en samenwerking.

De spekulanten-eigenaars ('huisjesmelkers' in de volksmond) met gehuurde

knokploegen, en de gemeentebesturen met inzet van hun oproerpolitie (M.E.-ers) zijn die mooie dromen echter met bruut geweld gaan verstoren. Vanaf de tweede helft van de jaren '70 werden steeds meer krakers zonder pardon op straat gezet of hun kraakpand uitgeslagen. Inboedel en huisraad werden gewoon door de ramen kapotgegooid.
Logisch dat de bewoners zich begonnen te verdedigen tegen die knokploegen en uitdrijvingen. En dat leidde tot de eerste gewelddadige botsingen. De ontruiming van een aantal panden in de Kinkerbuurt in Amsterdam in nov.'78, waar 300 M.E.-ers ontzettend hard insloegen op zich passief verzettende krakers wordt algemeen gezien als het moment dat doorslaggevend is geweest voor de beslissing van krakerszijde om terug te gaan slaan. In die fase stond een groot deel van de publieke opinie nog aan de kant van de krakers. Het is normaal dat iemand zich niet zomaar met bruut geweld op straat laat zetten of zijn inboedel kort en klein laat slaan.

De uitzettingen bleven echter doorgaan en de konfrontaties werden steeds harder. De M.E. werd hiervoor overigens steeds beter uitgerust en geoefend.
Bij de kroning van de nieuwe koningin in Nederland op 30 april '80 kwamen krakers en sympatisanten gezamelijk op

zijn helaas zo ongeveer blijven steken waar ze begonnen waren: bij het opstellen van een platform en een organisatieregeling.

De akties naar buiten toe zijn vooral symbolische akties gericht op informatie naar het grote publiek toe.
Twee thema's die doorheen de jaren sterk naar voren gebracht worden zijn het anti-militarisme en de verkiezingen.
In verkiezingsperiodes proberen anarchisten met symbolische prikakties de mythe van de demokratie te doorprikken. Onze demokratie is geen echte demokratie, maar een schijnvertoning (zie ook leestekst nr 27). 'Wie je ook kiest verliezen doe je toch.' Meestal roepen anarchisten op om niet te gaan stemmen.
In Gent hebben anarchisten bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen een lijst ingediend onder de naam 'Te Gek'. Met als voornaamste programmapunt: stem niet. Deze originele aktie vond veel weerklank in de pers. Voor nogal wat kiezers kon de lol blijkbaar niet op, want er werden nog meer dan 1000 stemmen uitgebracht op de lijst die opriep om niet te stemmen.

zie ook leesteksten **nr.27: De Staat en de Demokratie** en **nr.28: Meerderheden en Minderheden.**

Ook anti-militarisme is een thema dat steeds terugkeert in akties.
Het militarisme is meer dan het leger of bewapeningsinspanningen alleen. In het militarisme komt de ongezonde mentaliteit en opbouw van onze maatschappij het best tot uitdrukking. Het is gebaseerd op dwang, ongelijkheid en onderdrukking en kan uiteindelijk alleen tot massale vernieting en dood leiden. Het staat lijnrecht tegenover onze opvatting over vrijheid en gelijkwaardigheid, die volgens ons het leven aangenamer en meer levenswaard zouden maken. Vandaar dat anarchisten altijd anti-militaristen zijn geweest.

AMOK (anti-militaristisch onderzoekskollektief) in Nederland is een dokumentatiecentrum op het terrein van vrede en anti-militarisme en geeft ook een -gelijknamig- tijdschrift uit.
Een belangrijk deel van de anti-militaristische akties worden tegenwoordig rond totaalweigeren gevoerd. Totaalweigeraars zijn personen die elke vorm van dienstplicht weigeren: zij willen niet alleen niet naar het leger, maar weigeren ook om vervangende burgerdienst te doen. Daarmee willen ze het systeem van het militarisme dat op dwang berust, aanklagen.
Voor hun weigeringsdaad moeten ze voor de rechtbank komen, en de processen worden aangegrepen om publiciteit te maken rond het anti-militarisme.
Diverse groepen steunen deze totaalweigeraars door informatie en publiciteit rond hun zaak te helpen verspreiden, door prikakties en door manifestaties en benefiets of fuiven in te richten voor de betaling van de proceskosten.

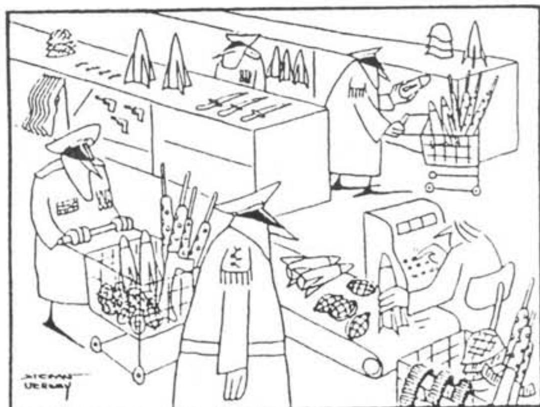
straat om tegen deze gang van zaken te protesteren. 'Geen woning, geen kroning' luidde het. Intussen was een deel van de krakers het beu om steeds maar in het defensief te zitten en op hun kop te krijgen. De M.E. van haar kant was vastbesloten om geen verstoring van de feestelijkheden toe te laten. Wat algemeen verwacht werd gebeurde dan ook. De dag van de kroning werd een dag van hevige rellen en botsingen. Overigens waren niet alleen krakers bij de rellen betrokken. Veel buitenstaanders die in sterke mate ontevreden waren met hun leven in de maatschappij, kwamen ook opzetten om zich in de -verwachte- rellen af te reageren.

Door die eskalatie van geweld verloor de kraakbeweging heel wat sympatie van de bevolking. Dat was meteen het sein voor de overheid om nog harder op te treden en om nieuwe wetten voor te bereiden die het kraken zouden bemoeilijken. Die wetten zijn er in de loop van '85 en '86 gekomen. Krakers kunnen nu wettelijk gemakkelijker uit hun kraakpand gezet worden en de spekulanten krijgen meer vrij baan.
De kraakbeweging geraakt verdeeld. Een aantal van de moegetergde krakers ziet het niet meer zitten in brave en geweldloze akties en pleiten nu voor ongenuanceerd tegengeweld: hard tegen hard, 'er is anders toch niets aan te doen'. Met de dood van een kraker, Hans Kok, in een amsterdamse politiecel in okt'85 is de verbittering nog toegenomen.

Intussen dreigt de verdere eskalatie de hele kraakbeweging in diskrediet te brengen. De klemtoon ligt niet meer op het idee dat iedereen toch wel recht heeft op een betaalbare woning, en dat spekulatie asociaal is en moet tegengegan worden, maar de klemtoon is verschoven naar het geweld.
Dat is een strijd die de krakers wel moeten verliezen. De 'brave' burger ziet niets anders meer dan het geweld en wordt kopschuw gemaakt van de kraakbeweging. De bange burger is zowieso al vlug geneigd om in te stemmen met een steeds harder optreden van de politie om voorgoed af te rekenen met de 'onruststokers'.
Samen met de eskalatie van het geweld worden de ideeën van de kraakbeweging de grond ingeboord.

Op het terrein van het geweld zijn de (rijks)politie, eventueel aangevuld met het leger, en gesteund door de overheid overigens de sterkste. Ze zijn ervoor uitgerust en geoefend. Zwaar bewapend kunnen ze een heel arsenaal aan middelen inzetten, waarbij het zwaarste materieel noch min noch meer oorlogsmaterieel is (tanks tegen relletjes, machinegeweren, traangas en braakgassen,..). In het televisienieuws worden de schijnwerpers altijd gericht op de demonstrant met zijn sjaal voor zijn gezicht, een stok in de ene hand en een steen of molotov-cocktail (fles gevuld met benzine) in de andere hand. Maar wat betekent een gewone stok tegen de lange wapenstokken van de politie, die bovendien nog speciaal verzwaard zijn met lood in de kop. Welk wapen is geschikter om iemand het ziekenhuis in te slaan?
En, voor zover ik weet, zijn het niet de betogers die beschikken over traangasgranaten, geweren met gummikogels, waterkanonnen of pantsers. Maar ja, een betoger is al verdacht als hij een helm draagt.

De politie wint bovendien nog op een tweede manier. De rellen worden aangegrepen om steeds meer bewapening te bestellen en om steeds harder te kunnen optreden.

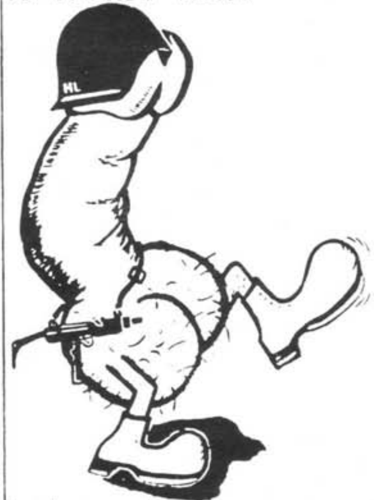

Diezelfde eskalatie van geweld hebben we ook zien gebeuren bij de oorspronkelijk geweldloze bezetting van terreinen waar kerncentrales of een startbaan voor vliegtuigen zouden komen. Zoals in Dodewaard in Nederland, en vooral rond de omstreden opwekkingsfabriek in Wack-

Groepen die al enige tijd rond anti-militarisme en totaalweigeren werken zijn o.a. KNAL (Kollektief Neen Aan het Leger) in Gent en Onkruit (verschillende groepen in Vlaanderen en Nederland).
Voorbeelden van anti-militaristische akties zijn het verstoren van legermanifestaties en parades, het bekladden van legeraffiches en het aanklagen van wapenfabrikanten. Zo werd bijv. in een korte aktie, door middel van het dichtspijkeren en afzetten van een deur van een wapenfabrikant met prikkeldraad, de aandacht van pers en publiek erop gevestigd dat deze stoffen voor chemische wapens produceerde.

Anarchisten werken vaak ook , in het kader van de vredesbeweging, mee aan het vertragen van munitietransporten per trein (door het stoken van vuurtjes en door menselijke blokkades op de sporen), aan het doorknippen van de prikkeldraad en het binnendringen op het legerterrein van Florennes (waar de belgische kernraketten opgesteld staan) en het massaal bezetten van het legerterrein in Woensdrecht (waar de nederlandse kernraketten komen), aan het versperren en blokkeren van de toegang tot legerdomeinen en kazernes, enz...

Verder zijn er, vooral door Onkruit-Nederland, enkele spektakulaire akties uitgevoerd. Bij verscheidene inbraken in legerkazernes en lokalen van de geheime dienst werden verontrustende 'geheime' papieren buitgemaakt, waarvan ze de inhoud naderhand gepubliceerd hebben.
Uit deze papieren konden ze opmaken dat het leger in het geheim oefent om in een binnenlandse oorlog het eigen land te bezetten. Er waren kompleet uitgewerkte plannen bij in welke openbare gebouwen en vooral scholen legereenheden zouden intrekken en hoe het openbare leven zou lamgelegd worden (o.a. door afsluiting van bijna alle telefoons,...).
In ander geheime rapporten zat vooral materiaal over geheime en onwettige afluisterpraktijken en over de manier waarop de CID (contra-inlichtingen dienst, de nederlandse BOB) infiltreert in politieke groepen en 'informatie' verzamelt.
Het moet gezegd worden dat deze spektakulaire akties degelijk voorbereid waren; het zijn geen akties die je zomaar op een goede dag besluit te doen en overal rondbazuint. De overheid kan er namelijk niet mee lachen. Het spreekt dus vanzelf dat het bij zulke akties het belangrijk is om niet opgepakt of herkend te worden. Wie de held wil uithangen houdt beter zijn handen af van zulke akties.

In Nederland hebben veel anarchisten ook entoesiast in en rond de kraakbeweging gewerkt. De kraakbeweging dreigt nu echter ten onder te gaan in een spiraal van geweld. Om overlappingen en herhalingen te vermijden beschrijven we de kraakbeweging in leestekst **nr.29: Geweld en Geweldloosheid**.

ersdorf en de aanleg van een landingsbaan in een bos rond Frankfurt in Duitsland.
Door het hardhandig optreden van de politie zijn die na verloop van tijd uitgelopen op gewelddadige konfrontaties en kleine 'veldslagen'.
Jarenlang werd massaal en vreedzaam gedemonstreerd, maar de overheid werkt doodgemoedereerd verder aan haar programma. De bouwterreinen werden afgezet door de politie zodat betogers de werken niet konden tegenhouden. Bovendien is de politie, zoals in alle landen trouwens, nogal vlug met het uitdelen van rake klappen. Toen de betogers toch probeerden door te dringen op de bouwterreinen escaleerde de situatie in een mum van tijd. Het is een gewelddadige strijd geworden die de betogers uiteindelijk toch altijd verliezen. Het is immers de overheid met de politie en het leger die het oorlogsmaterieel aan hun zijde hebben.
Bovendien gaat op den duur de inzet van de aktie verloren. Pers en televisie berichten enkel nog over het geweld. De burger thuis staart zich blind op dat geweld, waarvoor, volgens hem, alleen de betogers verantwoordelijk zijn.

We kunnen niet genoeg benadrukken dat geweld een zeer onhandelbaar en gevaarlijk middel is. Het zou altijd op de laatste plaats moeten komen als er echt niets anders meer is dat zou kunnen helpen. Dan nog is er gevaar voor blind en doelloos geweld dat alleen maar tegengeweld oproept (spiraal van geweld).
Overigens kan je met geweld geen stap dichter komen bij een anarchistische maatschappij. En het is zeer de vraag of je met geweld bepaalde negatieve ontwikkelingen (zoals de bouw van kerncentrales of de installatie van kernraketten) kan tegenhouden.
Helemaal niets doen en werkeloos toekijken lost natuurlijk ook niets op. Massaal en geweldloos demonstreren helpt ook niet altijd en bewustmaking van het publiek is een trage zaak. Het is begrijpelijk dat de onwil van de overheid en de manipulatie en het geweld waarmee ze haar plannen doordrijft, desnoods tegen de wil van de bevolking in, aanleiding geven tot frustraties en tegengeweld.
Maar geweld gebruiken kan maken dat je in een uitzichtloze spiraal van geweld terecht komt, waarbij het geweld de oorspronkelijke ideeën en bedoelingen overschaduwt en naar de achtergrond dringt.
Bovendien profiteren overheid en politie ervan om steeds meer kredieten voor bewapening uit te trekken, om afluister praktijken en andere ondemokratische middelen te rechtvaardigen en om steeds harder op te treden.
We hebben geen pasklare oplossing hiervoor, we kunnen enkel op het gevaar wijzen en vragen om het hoofd koel te houden en bij elke aktie het uiteindelijke doel in de gaten te blijven houden.
Als anarchisten kunnen we zeker niet tot geweld oproepen. Bovendien lok je dan ook mensen aan die zich gewoon in relletjes willen afreageren. Begrijpelijk, maar zeker niet om aan te moedigen.
Het is ook beter om zeer voorzichtig te zijn met sabotage-akties die groepen 'autonomen' de laatste tijd voorstellen en uitvoeren. Zo werden er door een groep 'Nachtschade' in Nederland, onder de slogan 'burn down apartheid', benzineslangen doorgesneden en pompstations in brand gestoken. Daarmee willen ze bekomen dat Shell zich terugtrekt uit Zuid-Afrika. Als Shell zich terugtrekt uit Zuid-Afrika zal dat wel om andere redenen gebeuren, en het valt zeer te betwijfelen of het doorsnijden van enkele benzineslangen daar wel enige rol in zal spelen.

4. MORAAL

Moraal is het geheel van gedrags- en omgangsvormen en normen waar iedereen zich behoort aan te houden. Wie dat niet doet is 'anders' en wordt buitengesloten.
Moraal is een gedragskode die het leven in groepsverband en ook individueel regelt. Die gedragskode bepaalt de houding die je aanneemt tegenover de verschillende aspekten van het leven: je houding tegenover werk, seksualiteit, godsdienst, omgang met andere mensen, enz...
Moraal verschilt van kultuur tot kultuur en van tijdperk tot tijdperk. Ook binnen één kultuur is de moraal lang niet altijd éénvormig, zoals we bijv. zien in de verschillende houdingen die mensen in onze kultuur tegenover relaties & sex innemen (één partner of meerdere, homosexualiteit al of niet toelaten). De overheersende morele regel is nog altijd het heterosexuele huwelijk, waarin de partners elkaar eeuwige trouw beloven, maar het is een norm die in onze samenleving in vraag kan gesteld worden. Op andere gebieden overheersen bepaalde normen veel sterker en kunnen moeilijk doorbroken worden of zelfs maar in vraag gesteld, zoals de norm dat werken moet al, is het nog zo zwaar en oervervelend.

Moraal zou een set zeer algemene leefregels moeten zijn, gericht op het samen-leven, die ons helpen om ons prettig te voelen in ons leven en die ons in staat stellen om met volle teugen van het leven te genieten, eerder dan ons in ons leven af te remmen. Het zou ons in staat moeten stellen om open, onbezorgd de wereld tegemoet te kunnen treden, zodat we ons in de wereld kunnen bewegen als een vis in het water. Zo'n moraal noemen we een weerbaarheidsmoraal.
Helaas is de overheersende moraal nu meestal levensvijandig. Moraal en opvoeding maken ons bang en wantrouwig. Onze moraal is vaak een kwestie van geboden en verboden, van bang maken en kleineren (slecht maken), waardoor de wereld er slecht en grimmig gaat uitzien en waarbij niemand nog echt op zijn gemak is. Moraal en levenshouding hangen nauw samen. Een sombere, beperkende moraal heeft een sombere kijk op het leven als gevolg. Zo'n moraal die vooral beperkt en verbiedt noemen we een onderdrukkingsmoraal.

Een onderdrukkingsmoraal wordt altijd opgedrongen van buitenaf. Een weerbaarheidsmoraal daarentegen komt voort uit de levenskracht die in elke mens sluimert, ondanks de druk die op hem uitgeoefend wordt om zich passief te laten leiden en beperken. Een weerbaarheidmoraal kan dan ook nooit en door niemand opgelegd worden.

1. ONDERDRUKKINGSMORAAL

Moraal, in de strikte zin van een set van geboden en verboden, staat niet op zichzelf. Zomaar een gebod of verbod afkondigen is op zich immers lachwekkend en idioot. Vele ge(ver)boden zijn trouwens ronduit onzinnig. Stel dat de minister van hygiëne en sociale gezondheid plots een verbod op masturbatie zou instellen. De eerste reaktie van velen zal zijn: ze zijn getikt, dat ze op hun kop gaan staan, ze kunnen de pot op.
Maar in de huidige maatschappij heb je geleerd om te zwichten voor overmacht en voor straffen. Als ze je betrappen en zwaar straffen, dan zal je dat verbod wel gaan aanvaarden.
De opgelegde moraal heeft pas effekt als ze je eerst op je plaats gezet, gedwongen hebben. Daartoe moeten ze je eerst kleineren, een gevoel van onmacht bezorgen, je in je zelfrespekt aantasten, je minderwaardig doen voelen (daar kan ik niet tegenop, dat kan ik niet). Dat gebeurt in de opvoeding. Eerst thuis, en de afwerking volgt op school.

De investeerders beginnen zich terug te trekken uit Zuid-Afrika, enkel en alleen omdat ze vrezen dat door de instabiele situatie aldaar, ze teveel kapitaal zouden verliezen. Door hun bedrijven tijdig te verkopen aan blanke Zuid-Afrikanen, vooraleer de toestand explodeert, kunnen ze er nog altijd een kapitaaltje uitslepen.

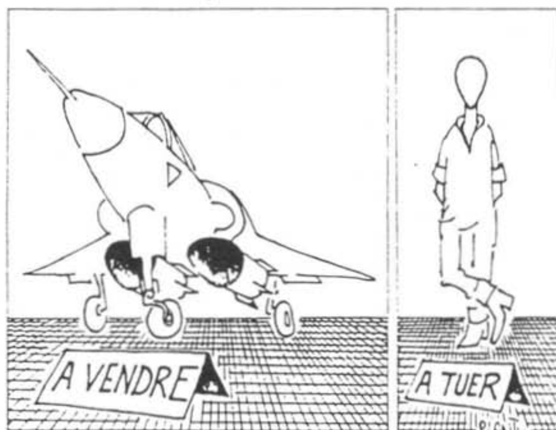
* * *

Naast geweld bij betogingen en naast de kleine sabotages, is er ook het brute geweld van bomaanslagen en aanslagen op personen. Daar kunnen we kort over zijn Het is zinloos geweld. Het is een vorm van verzet die in oorlogstijd of bij bezetting of hevige onderdrukking (repressie onder een diktatuur bijv.) misschien kan gerechtvaardigd worden. Voor een land als Zuid-Afrika waar de meerderheid van de bevolking in pure ellende wordt gedreven en vervolgd, kan het begrijpelijk overkomen dat een deel van het verzet op zulke drastische methodes terugvalt. Maar in vredestijd in de huidige westerse wereld is het zinloos.

Telkens als er een bomaanslag gepleegd werd door de CCC in België, de RAF in Duitsland, de Action Directe in Frankrijk of de Rode Brigades in Italië, heeft men van anarchisten/terroristen gesproken. Geen van deze groepen is echter anarchistisch of noemt zich anarchsitisch. Zelfs als de CCC bijv., haar opeising van een bomaanslag ondertekent met strijdende kommunistische cellen, slaagt een deel van de pers er nog altijd in om over anarchisten te spreken. We kunnen dit alleen zien als een moedwillige verdraaiing van de feiten. De verwarring anarchisten/terroristen ligt misschien goed in de mond en in de markt, maar is een beroepsjoernalist onwaardig.

Het is waar dat in het verleden, rond de eeuwwisseling, enkele 'anarchisten' naam gemaakt hebben met enkele spektakulaire bom- en moordaanslagen. In die tijd waren ze lang niet de enigen: ook royalisten (koningsgezinden) en liberalen pleegden aanslagen. En ook van de kant van de staat en industrie kwam er overigens meer dan genoeg bruut geweld. Het was in de tijd dat de grote massa, het proletariaat, in een bodemloze ellende leefde, en dat er zonder pardon op hen geschoten werd tijdens stakingen met overigens heel wat meer doden, dan er beroemde of beruchte personen onder aanslagen gevallen zijn.
De aanslagen waren trouwens aanleiding tot grote meningsverschillen tussen de anarchisten van die tijd. Overheid en pers wisten van de aanslagen wel handig gebruik te maken om heel het anarchisme een slechte faam te bezorgen. De laatste aanslagen door anarchisten dateren echter van meer dan 60 jaar terug.
De anarchisten zijn sindsdien tot de conclusie gekomen dat je de strukturen niet met bom- of moordaanslagen kan veranderen.

De recente, spektakulaire bomaanslagen mogen ons niet uit het oog doen verliezen dat de Staten nog altijd de grootste terroristen zijn. Wat betekent de individuele terreur tegenover de oorlogen die de Staten voeren en de atoomwapens die ze aanleggen waarmee ze de hele wereld kunnen vernietigen? De grootste geweldplegers zijn steeds de gezaghandhavers geweest, niet zij die het gezag aanvallen. Geen enkel terroristisch groepje kan wedijveren met de Staten. Wat betekent een dynamietlading bij de bommenwerpers en de uitroeiingskampen waarover de Staten kunnen beschikken?

De zekerste manier om iemand in de pas te laten lopen is hem bang maken en hem overtuigen van zijn eigen nietigheid. In onze maatschappij wordt angst sterk uitgebuit. We krijgen al met de paplepel ingegoten dat de buitenwereld niet te vertrouwen is, dat de wereld zeer onveilig is en dat we zeer voorzichtig en op onze hoede moeten zijn: iedereen wil ons misbruiken. Met dezelfde paplepel krijgen we ook de idee ingegoten dat we zelf niet te vertrouwen zijn: slecht langs de ene kant, en zwak en nietig langs de andere kant. Dat we geen vertrouwen verdienen, dat we wel gestraft 'moeten' worden, tenzij we, op onze tenen, heimelijk en behoedzaam, ongezien en ongehoord, door het bos van alle geboden en verboden sluipen. 'Wie denk je wel dat je bent? Dat kan (mag) je niet doen!'. 'Je hebt te luisteren, koppige ezel!'. 'Wie niet horen wil, moet voelen!'. Opvoeding bestaat helaas nog altijd voor een groot stuk uit vitten, bang maken, straffen en kleineren. Het is zo noodlottig gemakkelijk om kinderen te doen geloven dat ze dom, onaantrekkelijk, lastig en slecht zijn. Dat ze niets beter verdienen dan beknot te worden, afgeblaft en afgestraft.

De gevolgen zijn er dan ook naar, en we hebben er allen in meerdere of mindere mate onder te lijden.

Wie zich klein, bang en onzeker voelt zal argwanend worden en terughoudend zijn. Hij zal niet voluit durven te leven en gesloten zijn tegenover de 'vijandige' buitenwereld. Een stuk onzekerheid en voorzichtigheid is normaal. Maar we lopen allemaal met meer twijfels en bangelijker rond dan nodig en goed kan zijn om zware ontgoochelingen te vermijden.
We zijn gehandikapt door onze onderschatting van onze eigen waarde, door ons gevoel van eigen zwakheid, door ons gebrek aan zelfvertrouwen. Daardoor voelen we ons zeer vlug gekwetst, en zijn er een heleboel dingen die we niet aandurven. We zouden wel dingen willen veranderen, maar we durven het niet aan. We zijn bang voor de reaktie en de gevolgen: 'als we dàt doen, wat zal er dan niet gebeuren?'. In onze verbeelding krijgen de gevolgen de afmetingen van een groot onheil.
Een voorbeeld: een tijdelijk assistent aan de jeugdrechtbank werkt een voorstel uit voor de jeugdrechter. Zijn vastbenoemde kollega's zien wel iets in het voorstel, maar ze waarschuwen voor de reaktie van de jeugdrechter. Volgens hen kon hij met dat voorstel niet bij de jeugdrechter aankomen omdat het veel te gewaagd was, hij zou er geweldige moeilijkheden door krijgen. Het voorstel wordt toch ingediend en, tot verbazing van zijn kollega's, is de jeugdrechter niet alleen onmiddellijk akkoord met hem, maar waardeert bovendien nog het initiatief. Hun eigen angst had hen dus weerhouden om meer verregaande voorstellen te doen. Ze censureerden zichzelf en beperkten hun eigen mogelijkheden meer dan eigenlijk nodig was.
Onze angst belemmert ons soms meer dan een heel regiment oversten, leraren of politieagenten zouden kunnen doen.

* * *

Maar er is meer. Hoe meer je iets zelf niet mocht of durft te doen, hoe meer je geneigd bent om dat ook aan anderen te verbieden. Dat heeft met twee dingen te maken: valse zekerheid enerzijds, en anderzijds voelen we ons niet graag benadeeld. We hebben het moeilijk om ons aan alle regels en voorschriften te houden, voorschriften die we vaak door onze eigen angst nog strakker en beperkender gemaakt hebben.
We hebben dikwijls grote moeite om ons aan te passen aan de sleur van ons werk. We voelen er ons eigenlijk niet goed bij: de strakke regelmaat, het eentonige, opgejaagde werk. Wanneer we dan een flierefluiter tegenkomen die zich van die strakke regelmaat niets aantrekt, die zich niet laat opjagen, dan reageren we daar sterk afkeurend op. Eigenlijk, diep in ons hart, zouden we zelf zo willen zijn, maar we durven het niet.
De brave leerlingen die altijd stil en nauwgezet de schoolregels volgen, zullen goedkeurend knikken wanneer een rumoerige leerling die zich niet veel aantrekt van de bevelen, gestraft wordt.

De V.S. regering heeft met zijn militaire steun aan de Contra's in nicaragua alleen al vele malen meer moorden georganiseerd dan veroorzaakt door alle aanslagen in de hele wereld van de laatste 15 jaar samen.

30. Levensvijandigheid

Ik ben van mening dat het leven als doel heeft geluk te vinden,wat betekent geïnteresseerd te zijn in het leven. Opvoeding moet een voorbereiding zijn op het leven. Onze cultuur is tot nu toe niet erg succesvol geweest.

* * *

We moeten ons een paar onaangename vragen stellen. Waarom heeft de mens meer ziekten dan het dier? Waarom haten de mensen elkaar en doden ze elkaar in oorlogen? Waarom neemt de kanker toe? Waarom zijn er zoveel zelfmoorden, zoveel sexuele misdrijven? Waarom antisemitisme, negerhaat? Waarom zoveel laster en boosaardigheid? Waarom is seks vies en worden er zoveel grappen over gemaakt? Waarom wordt een buitenechtelijk kind niet geaccepteerd? Waarom bestaan al die godsdiensten nog die allang hun hoop en liefde en barmhartigheid verloren hebben? Waarom? Duizenden vragen over onze veel geprezen beschaving!

* * *

(Vraag: U beweert dat de mens levensvijandig is. Wat bedoelt u daarmee? Ik ben niet levensvijandig gezind en mijn vrienden evenmin.)

Ik heb twee verschrikkelijke wereldoorlogen meegemaakt en misschien maak ik de derde ook nog wel mee. Miljoenen jonge mensen zijn in die twee oorlogen gesneuveld. Toen ik nog een jongen was, stierven in Zuid-Afrika mensen voor het behoud van ons Imperium. Van 1914 tot 1918 stierven ze in de oorlog die aan alle oorlogen een eind moest maken. Van 1939 tot 1945 stierven ze om het fascisme uit te roeien. Morgen sterven ze misschien om het communisme te vernietigen of om het te verbreiden. Dat betekent dat de massa's der volkeren willoos bereid zijn op 'hoger bevel' hun leven en dat van hun kinderen te offeren voor een zaak waar elk individu persoonlijk soms nauwelijks door geraakt wordt. -We zijn levensvijandig zolang we naar de pijpen van de politici, de financiële machthebbers en de uitbuiters dansen. We zijn pionnen omdat we getraind zijn het leven negatief te benaderen, omdat we ons onderdanig voegen in een autoritair geleide maatschappij en bereid zijn te sterven voor de belangen der heersers. Alleen in liefdesromans sterven de mensen uit liefde - in de werkelijkheid sterven ze uit haat.

Dat geldt voor de massa, maar ook voor het individu. Zijn liefdesleven is meestal onbevredigend, zijn genoegens zijn meestal goedkoop zelfbedrog en een vlucht voor de werkelijkheid. Hij heeft strenge morele opvattingen dat wil zeggen, hij vindt een vrij en ongedwongen leven slecht of op zijn minst onjuist en hij voedt zijn kinderen dienovereenkomstig op. Geen vrij opgevoed, levenslustig kind zal ooit een slecht geweten hebben over seks, God of goede manieren. Geen ouder of leraar die voor een vrije ontplooiing van de mens is, zou zijn kinderen ooit slaan. Geen burger die positief tegenover het leven staat, zou onze barbaarse doodstraf en ons gevangenissysteem, of onze discriminatie van homoseksuelen, ongehuwde moeders en onwettige kinderen, accepteren. Geen gezond mens die van het leven houdt,heeft er behoefte aan om naar de kerk te gaan en daar te belijden dat hij een erbarmelijk zondaar is. -Ik wil hier duidelijk nog eens zeggen, dat ik geen libertinisme of hedonisme propageer. Men moet zich altijd afvragen : Is wat meneer Y doet schadelijk voor een ander? Als het antwoord neen is, zijn de mensen die zich ergeren aan het gedrag van meneer Y, levensvijandig.
Men kan dit probleem ook van een andere kant benaderen en wijzen op de fundamentele levensliefde, de vreugde en vitaliteit van de jongeren, als ze dansen,

Veel vrouwen die zich alle moeite getroosten om aan de bestaande rolpatronen te voldoen, hebben zo weinig zelfrespekt dat ze zich altijd meer gekwetst voelen dan de mannen wanneer een andere vrouw de rolpatronen wel doorbreekt.

Wat ik niet kan (durf), mag een ander zeker niet. Alleen als de ander het ook niet mag, kan ik mijn zekerheid behouden. Die zekerheid, dat het zo moet en hoort omdat anderen het ook zo doen, is vals. Eigenlijk zijn we er uit onszelf allerminst van overtuigd, en vaak voelen we er ons ook ongemakkelijk bij. Maar liever nog reageren we razend en blind, dan dat we eerlijk tegenover onszelf durven te zijn. Uit angst zijn we zelfs niet open en eerlijk tegenover onszelf, geven we onszelf geen kansen. Hoe kunnen we dan open en eerlijk zijn tegenover anderen en hen kansen geven?

Dat razend reageren wordt ook wel verontwaardigingsmoraal genoemd. Meestal zijn we niet sterk geschokt of verontrust door onrecht, het meest schokkende is datgene waar we zelf geen blijf mee weten. Morele verontwaardiging is een dekmantel voor eigen onzekerheid.

Zedeprekers weten zelf geen weg met bloot en sex en hebben nog nooit veel plezier aan sex kunnen (mogen) beleven. Zij reageren verontwaardigd als er bloot op T.V. getoond wordt, of als er open over sex gepraat wordt. Steevast zeggen ze: 'ik kan daar wel tegen, maar het is niet goed voor de morele gezondheid van anderen, van de kinderen'. In feite bedoelen ze dat ze alleen gerust en meer overtuigd van hun eigen geboden en verboden kunnen zijn, als anderen niet open en bloot het tegenovergestelde aantonen.
Ander voorbeeld: veel werk is saai, het is niet echt plezant om elke dag te gaan werken en om daarvoor vroeg uit je bed te moeten. Maar we hebben geleerd dat luiheid het oorkussen des duivels is, en dat, de godganse dag, het grootste deel van je leven werken, normaal is en zo hoort. Wanneer er nu werklozen naast onze deur wonen die wel van het leven kunnen genieten zonder te werken, zijn we sterk verontwaardigd. We gaan onze onvrede afreageren op de werklozen, liever dan de vraag te stellen wat we zelf aan het doen zijn.
En omdat wij ons altijd aan de regels gehouden hebben en ons met de grootste moeite aan de verplichtingen onderworpen hebben, voelen we ons benadeeld. We zoeken (valse) waardering in schouderklopjes van een maatschappij die ons voortdurend zegt hoe goed en nodig het is dat we ons afbeulen en onszelf genoegens ontzeggen. Wanneer dan blijkt dat dat niet juist is, voelen we ons verraden en diep gekwetst.
Verontwaardigingsmoraal is vooral een kwestie van niet eerlijk tegenover jezelf te zijn. De bangsten schreeuwen daarbij het hardst. Het is voor hen het enige middel om de eigen onrust te sussen en te negeren.

Nauw aansluitend hierbij is onze gewoonte om mensen op het eerste zicht te beoordelen en veroordelen. Omdat we onze waardering bijna uitsluitend buiten onszelf, bij anderen zoeken, veroordelen we ook anderen en zijn tegelijkertijd zelf bang om slecht beoordeeld te worden.
In onze omgeving 'beoordelen' we iemand van zodra we hem/haar zien. 'Dat is een raren, die is geschift, die is raar gekleed, enz...'. En intussen doen we van alles om zelf zeker niet zo beoordeeld te worden.
Beoordelen en veroordelen zijn een flauwe bevestiging van bange mensen. Door ons oordelen, veroordelen en klasseren beknotten we de leefruimte van een ander. Oordelen is eigenlijk denken dat we over anderen mogen beschikken.

(vervolg op p.92)

kamperen, spelen en samen uitgaan naar film, theater of concert. Er is ook iets te zeggen voor dit argument, want de jeugd is zo levenslustig en optimistisch dat ze ook dan nog vrolijk kan zijn als ze door autoritair gezag onderdrukt wordt. Deze drang, dit verlangen naar vreugde blijft ook later bestaan en hier ligt de oorzaak van die typische ambivalentie in de mens, dat hij enerzijds vrijheid en vreugde zoekt en er anderzijds bang voor is.
Wanneer ik over levensvijandigheid spreek, bedoel ik daarmee niet dat men naar de dood verlangt. Ik bedoel dat men meer angst voor het leven dan voor de dood heeft. Een anti-leven instelling behoeft niet direct te betekenen een pro-dood instelling. Tegen het leven zijn betekent: voor autoritair gezag, voor het moralisme en formalisme van de kerk, voor verdringen, bedwingen en onderdrukken zijn.
Laat ik het als volgt samenvatten. Voor het leven zijn betekent: vreugde, spel, liefde, interessant werk, hobbies, dansen, muziek, lachen, respect voor en vertrouwen in andere mensen. Tegen het leven zijn betekent: plicht, discipline, winst en macht. Gedurende de hele geschiedenis heeft de levensvijandige houding het gewonnen en zal zij het blijven winnen zolang de jeugd wordt afgericht om zich aan de negatieve levensconceptie van de volwassenen te onderwerpen.

uit: A.S. Neill: Summerhill; p. 32; p. 33; pp. 258-259

(vervolg van p.91)

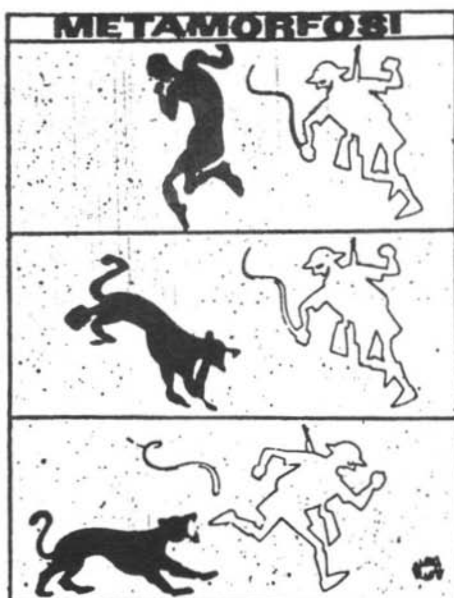
Omdat we zo weinig zelfrespekt hebben, zoeken we onze waardigheid in het veroordelen en buitensluiten van anderen. Alleen daardoor voelen we ons zeker en beter. 'Dat is een raren, die is immoreel,...' houdt ook altijd in: gelukkig dat ik niet zo ben, gelukkig ben ik beter. We voelen ons pas goed ten koste van anderen. We veroordelen mensen op het eerste zicht en geven ze gewoon geen kansen meer.
Om mensen te veroordelen is het vaak al voldoende dat ze op de één of andere manier anders zijn (anders gekleed, een ander ras, een andere godsdienst,... alles is goed). Mensen met zelfrespekt hebben er geen behoefte aan om anderen te veroordelen: zij veroordelen geen mensen, alleen onrecht. Mensen zonder zelfrespekt veroordelen bijna nooit het onrecht, alleen personen en dan nog vooral de zwakkeren, de eenlingen, de marginalen.

Een moraal die steunt op bedreigingen en angst leert ons trouwens om geniepig en laf te zijn. We koelen onze wraak altijd op zwakkeren.
In school is het altijd de zwakste van de klas die het meest gepest wordt. Veel ouders, die zelf heel streng zijn opgevoed, reageren zich af op hun kinderen. In het leger zijn de 'groentjes', de pasaangekomen lichting, altijd het slachtoffer van de spot en gemene streekjes van hun voorgangers.
Onze moraal leert ons om op te letten en te buigen voor de sterkeren (gehoorzaam je meerderen), maar ook dat het normaal is dat de zwakkere de slagen krijgt (of je wordt gestraft). Wij kunnen zonder zware gevolgen voor onszelf ons het best afreageren op zij die zwakker en anders zijn dan ons.
Zo komt het dat de zwakste in de klas gepest wordt, en zo komt het ook dat gastarbeiders en politieke vluchtelingen (kleurlingen), een groot deel van de haat- en wraakgevoelens die we door onze 'eigen mensen' hebben opgedaan, te verduren krijgen.
We hebben geleerd dat we best mogen meehuilen met de wolven en dat, als we maar de kant van de sterkste kiezen en meedoen om de zwakkeren te sarren en te bespuwen, we veilig zijn. We mogen onze wraak botvieren op het gebrandmerkte, gemeenschappelijke zwarte schaap. Dat is de reden waarom zoveel onderdrukten de kant van de onderdrukkers kiezen. Ze hopen dat, zolang ze meehuilen, ze de aandacht niet op zich trekken en dat ze zo meer onheil van boven hun kop kunnen weghouden.

De ergste gevolgen van een levensvijandige moraal, die alleen kan werken door angst aan te jagen en uit te buiten, zijn de haat- en wraakgevoelens.

Haat en wraak zijn altijd de keerzijde van angst en onderdrukking. Voor één keer wil ik hier een citaat aanhalen. Het komt van Kahlil Gibral: 'Vaak heb ik uit zelfverdediging gehaat, indien ik sterker was zou ik zo'n wapen niet gebruikt hebben'.
Het zou te eenvoudig zijn om te zeggen dat we allemaal verduiveld goed weten dat we onze leraar, baas, ouders soms zouden kunnen vermoorden als ze hun wetten zo lomp aan ons opleggen en ons kleineren. Het is maar al te waar, maar het is een pijnlijke zaak om dat te erkennen. Hoeveel autoritaire ouders bijv., die zelf ook autoritair zijn opgevoed, zullen niet verontwaardigd roepen dat zij hun ouders nooit gehaat hebben.

Met haatgevoelens leven is misschien wel het moeilijkste dat er bestaat.
Vaak kan je op het moment zelf weinig doen aan de situatie van onderdrukking en kleinering, waardoor je haat wordt opgewekt. Als je je diploma wil halen, dan moet je die stomme idioot van een leraar wel verdragen die je blijft krenken met zijn opmerkingen dat je een domkop bent. Haat slaat dan ook vlug om in zelfhaat: je haat jezelf omdat je zo machteloos bent.

Bovendien zijn het vaak dezelfde mensen die onze haat opwekken, die ons bedreigen en bezweren om vooral eerbied en liefde voor hen te blijven tonen. Want we zijn slechte, innerlijk verdorven jongens/meisjes als we haten.
Dat laatste is echter een grote leugen. Het is niet omdat we van nature slecht zouden zijn, dat we beginnen te haten. Haat ontstaat zo niet. Het zou natuurlijk veel gemakkelijker en beter zijn om zonder haatgevoelens te kunnen leven. Maar haat ontstaat nu eenmaal niet uit het niets. Geen enkel kind wordt met de haat geboren. Haat ontstaat waar onrecht heerst, waar mensen gedwongen en gekleineerd worden en er niets kunnen tegen doen.

Hoe je het ook draait of keert, of je wil of niet, of je de haat nu erkent of niet, je zal ermee moeten leven. Het gevaarlijke zit hem er juist in om de haat niet te (h)erkennen. Onbewust ga je je toch wreken. Dat is precies wat zoveel rondom ons gebeurt. Als je thuis of op school op je kop gekregen hebt, ga je dat afreageren op je broertje of zusje, of op je klasgenoten. Je loopt dan kwaad en agressief rond en je klasgenoten, broertje of zusje weten meestal wel dat ze je op zo'n moment het best uit de weg kunnen gaan.
Ouders die zelf, onder druk van hun opvoeding, nooit eerlijk met hun gevoelens konden omgaan, zullen vaak hun eigen kind treiteren en straffen. Ze wreken zich, zonder dat ze het zelf willen weten. Het is niet toevallig dat hun kind juist het 'slechtste' kind is, dat ze 'uit liefde' wel moeten straffen. Of moeten we de vele gevallen van kindermishandeling en nog meer gevallen van psychologische terreur als echte liefde beschouwen?

Vaak zijn het onschuldige mensen, de zwakkeren die jou eigenlijk niets misdaan hebben, die door jou haat getroffen worden. Een vreemdeling die naar ons land komt kan, al voor zijn aankomst hier, rekenen op de vijandigheid van de mensen.
Nu zal alle wraak van de wereld niet genoeg zijn om je gelukkig te laten voelen. Je zal met je wraak nieuwe spanningen, wrevel en haat opwekken rondom jou, wat je eigen gevoel van onvrede nog zal doen toenemen. Zo kan het alleen maar erger worden. En bovendien, omdat je de haat niet herkent, kan je de echte oorzaak ervan niet vinden en dus ook niet verwerken.

Toch bestaan er mogelijkheden om de haat te verlichten en voor jezelf en je omgeving draaglijker te maken. Voorwaarde is wel dat je eerlijk tegenover jezelf kunt zijn en je haat kunt herkennen. Dan kan je ook achter de oorzaak komen. Als je weet dat haat voortkomt uit onrechtvaardige situaties, kan je je haat richten tegen dat onrecht. Als iedereen zijn haat zou richten tegen het onrecht, in plaats van het min of meer doelloos af te reageren tegen zijn direkte omgeving en op zwakkere personen, zou al heel wat onrecht kunnen verminderd en uitgeschakeld worden.

In veel gevallen zal je, zoals reeds gezegd, in een situatie zitten waaruit je je niet direkt kunt losmaken. Als je je diploma wil halen moet je wel die stomvervelende, treiterende leraar verdragen; als je ouders thuis enorm vitten, kan je enkel proberen om je er zo weinig mogelijk van aan te trekken. Op je werk kan je weinig beginnen tegen je baas, als je alleen staat.
Maar geen enkele situatie is eeuwig. Zelfs al kan je er op het moment weinig aan doen, je kan, omdat je weet wat je haat opwekt, toch in de toekomst proberen om onderdrukkende situaties te vermijden, waarin je haat verder aangewakkerd zou worden.
Je kan de haat ook ombuigen: als je weet wat je haat heeft veroorzaakt, kan je dat zo haten, dat je zelf probeert om het op een andere manier te doen. Leraren bijv., die zelf als kind het stilzitten in de schoolbanken gehaat hebben, kunnen, door zelf een andere wijze van onderwijs uit te proberen, zich wreken op het oude systeem. Met hun nieuwe wijze van onderwijs verslaan ze het oude systeem en er is tegelijk veel kans dat er bij de nieuwe leerlingen minder haat zal opgewekt worden. Wreken is hier proberen te verhinderen dat wat jij zo gehaat hebt nog een kans zou maken of via jou doorgegeven en verdergezet zou worden.

Deze aanwijzingen over hoe je met je haat zou kunnen leven en die verwerken, zonder je af te reageren op onschuldigen en zwakkeren, zijn niet bedoeld om door betweters misbruikt te worden. Ze zijn bedoeld als voorstellen, in de hoop dat ze helpen om in vrede met jezelf te kunnen leven, wat de eerste voorwaarde is om echt van het leven te kunnen genieten.
Deze voorstellen zijn geen nieuw argument waarmee je anderen moet plagen, zo als jij geplaagd bent met het gebod dat je liefde moest tonen, vooral in situaties die volstrekt liefdeloos waren.
Elke morele regel kan misbruikt worden om je schuldgevoelens aan te smeren. Eens je een morele regel aanvaard hebt, zullen er altijd wel mensen te vinden zijn, die je er al te graag met je neus zullen willen opduwen dat je niet volgens je eigen regels handelt. Eigenlijk willen ze zeggen: 'zie eens welk een smerige ellendeling je bent, een miserabel ventje/meisje'.
Laat je dus vooral geen schuldgevoelens aansmeren. Ook als je het rechtvaardig vindt dat je je niet zou afreageren op zwakkeren, zal je dat wanneer je onder druk en spanningen staat, toch nog wel doen. Je kan dat enkel aanvaarden en telkens opnieuw proberen om dat te vermijden. Schuldgevoelens helpen hier niet bij. Schuldgevoelens zijn louter negatief. Met een schuldgevoel kun je niets aanvangen: wat er gebeurd is valt niet meer te veranderen, maar schuldgevoelens zorgen er wel voor dat je jezelf ellendig gaat voelen, jezelf gaat bejammeren of zelfs haten. Zelfhaat is een slechte raadgever. Hoe kan iemand die zichzelf haat op een gezonde en vriendelijke wijze met anderen omgaan?

Wel kan je spijt hebben, dat er iets gebeurd is op de verkeerde manier; dat is normaal. Spijtgevoelens werken helemaal niet zo verlammend en belemmerend als schuldgevoelens. Ze zijn eerder een aansporing om situaties te zoeken en te scheppen waarbij je wel je beste kanten kan tonen.

zie ook leesteksten **nr.30: Levensvijandigheid,** en **nr.9: Verband Opvoeding en Maatschappij.**

2. WEERBAARHEIDSMORAAL

En hiermee komen we volop op het terrein van de weerbaarheidsmoraal. De bedoeling van een weerbaarheidsmoraal is om ruimte en openheid te scheppen, om kansen en mogelijkheden te bevorderen en om aan te sporen tot een vollediger leven zonder overdreven remmingen of angst. Zodat iedereen ten volle van het leven zou kunnen genieten.

Een eerste voorwaarde is dat je open voor jezelf kunt zijn. Slechts als je open en eerlijk tegen jezelf bent, kan je jezelf te vriend houden en slechts dan kan je ook open voor anderen staan. Als je jezelf nog niet eens begrijpt kan je anderen ook niet begrijpen. Om anderen ruimte te kunnen geven en te aanvaarden, moet je eerst jezelf ruimte geven en aanvaarden. Je kan pas echt vertouwen in anderen hebben, als je zelfvertrouwen hebt. Om verdraagzaam te zijn tegenover anderen, moet je eerst jezelf kunnen uitstaan. Je kan anderen maar respekteren als je ook jezelf respekteert.
We pleiten hier voor een gezond egoïsme. Een veel voorkomende regel in onze gebruikelijke moraal is dat we niets mogen doen zonder aan de anderen te denken. Als iedereen aan de ander zou denken, in plaats van aan zichzelf, zou alles vanzelf in de goede plooi moeten vallen. Nu ben ik voor de 'anderen' ook de 'andere', en toch gebeurt niet alles zoals ik het wens. Dat komt niet alleen omdat degenen die mij deze stelregel willen opdringen zich zelf niet aan deze stelregel houden. Maar hoe kan je anderen iets bieden, wat je niet eens aan jezelf kan bieden?

Open en eerlijk zijn tegenover jezelf en jezelf aanvaarden is helaas niet altijd gemakkelijk. Hoe meer we doordrongen zijn van een levensvijandige moraal en opvoeding, hoe moeilijker het wordt om onszelf te respekteren. Wanneer we onszelf bekijken door de bril van een levensvijandige moraal, met zijn normen en 'waarden', is er veel kans dat we onszelf als een stuk vuil gaan zien. Niemand kan er echt mooi uitkomen in een moraal die ervan uitgaat dat mensen slecht zijn en moeten beteugeld en onderdrukt worden. Jezelf door de bril van opgelegde normen van goed en kwaad bekijken is zoveel als jezelf veroordelen.
Langs de ene kant proberen we dan 'slechte' of niet-toegestane gedachten te verdringen, langs de andere kant begrijpen we ook onze echte wensen en dromen niet meer.

We leven niet alleen op deze wereld. Een groot deel van wat we doen en laten bestaat uit reakties op onze omgeving. Wanneer onze omgeving levensvijandig is zullen we ons in alle bochten wringen om toch zo goed mogelijk te kunnen overleven. Als onze wensen/behoeften niet aan bod kunnen komen, zullen we proberen om onze dromen en wensen te verdringen in een poging om tevreden te zijn met wat we kunnen krijgen. Dat lukt meestal vrij goed, maar ten koste van welke prijs! Geen kind dat ervan droomt om voor de rest van zijn leven altijd hetzelfde saaie werk te doen. Maar eens we van de schoolbanken afgeleverd worden, weten we allang niet meer wat ons werkelijk interesseert. Als we dan aan geen werk geraken, of aan een man om het huishouden voor te doen, gaan we daar wanhopig op zoek naar. We weten allang niet meer wat we anders zouden kunnen willen.

Maar onze werkelijke wensen blijven verborgen bestaan. Of we nu een saaie job hebben of helemaal geen job, we voelen ons onbegrepen en tekortgedaan.

Dat is ook zo en omdat we onszelf niet eens begrijpen, kunnen we de oorzaak ervan niet vinden om er iets aan te doen. Daardoor zijn we onbestemd ontevreden en die onvrede gaan we afreageren waar we kunnen.
In tijden van krisis of onder grote druk lopen we agressiever rond, zoals in tijden van algemene, ekonomische krisis ook het racisme weer sterker de kop opsteekt. En we vergeten ons af te vragen of we daar gelukkiger zullen door worden. Zolang we ons vastbijten in vergelding, leiden we onze aandacht af van onze echte wensen. Maar uiteindelijk brengt dat afreageren de vervulling van onze wensen/behoeften geen stap dichterbij.

Een levensvijandige moraal versterkt dit proces nog. We worden geleerd dat er geen plaats mag zijn voor onze wensen; dat we zelfzuchtig en slecht zijn als we er alleen al maar aan denken. En om niet voortdurend in botsing te komen met onze omgeving proberen we te doen alsof de opgelegde waarden onze eigen waarden zijn. Om waardering te krijgen en aanvaard te worden zijn we bereid om discipline te verdedigen, te doden op bevel, zelf zedepreker te worden, onze interesses te beperken tot wat toegelaten is, en om bijna alles te doen wat tegen ons diepste levensgevoel indruist.
Waardering die echte voldoening schenkt kan echter maar tot stand komen tussen vrije mensen die zichzelf en hun echte wensen respekteren en aanvaarden, en van daaruit de ander vrijelijk en op voet van gelijkheid kunnen aanvaarden.

Het is daarom van het grootste belang dat we het gesprek met onszelf aan de gang houden, dat we kunnen luisteren naar onszelf. Dat moet open, niet-veroordelend kunnen gebeuren. In de eerste plaats gaat het erom te begrijpen waarom we iets al of niet doen, waarom we zò denken en niet anders.
Het is van groot belang te begrijpen waarom je zo angstvallig als de anderen probeert te zijn, waarom je je afreageert op iemand die je geen strobreed in de weg heeft gelegd, waarom je wantrouwig bent, waarom je zo angstig bent, waarom je je zo vlug gekwetst voelt, waarom je je slecht voelt.
Zijn de wensen die je hebt je eigen wensen, of is het een weerspiegeling van opgelegde wensen, normen en waarden? Een waarde is pas echt een waarde als je eerst eraan hebt getwijfeld en als je de mogelijkheid had om het al dan niet te verwerpen.
Maar begrijpen alleen is niet voldoende. Zelfs als je begrijpt waarom je ontevereden bent, dan heb je daarmee het leven nog niet draaglijker gemaakt. Begrijpen waarom je iets doet geeft natuurlijk nog geen aanwijzingen hoe je er het beste kunt van maken.
De enige regel voor ons hierbij is dat je probeert om niet te doen wat je zelf niet graag zou aangedaan worden. Alleen dan kan je oprecht verlangen dat hetzelfde ook niet met jou gebeurt.
Als je niet graag hebt dat er gevit wordt op jou, probeer dan zelf niet te vitten. Niemand voelt zich graag misbruikt, misbruik dan ook geen anderen om er zelf beter van te worden. Je zou niet graag in een land komen waar je bij voorbaat vijandig wordt bekeken, probeer dan ook niet bevooroordeeld te zijn tegenover vreemdelingen.

Let wel: verdraagzaamheid tegenover personen moet niet verward worden met aanvaarding van onrecht. Open staan betekent <u>niet</u> onderdrukking aanvaarden of verdraagzaam zijn tegenover onrecht.
Onverdraagzame personen, die zelf anderen misbruiken en/of onderdrukken zullen de eersten zijn om je erop te wijzen dat je niet konsekwent zou zijn, als je niet verdraagzaam bent tegenover wat zij doen. Hun truuk is dat ze onverdraagzaamheid tegenover onrecht opzettelijk verwarren met onverdraagzaamheid tegenover personen. Ze denken er zelf niet aan om volgens principes van verdraagzaamheid te leven, maar ze proberen wel andermans verdraagzaamheid te misbruiken en uit te buiten, om zelf hun praktijken lustig verder te kunnen zetten. Laat je niet beetnemen. Verdraagzaamheid betekent niet dat je altijd met iedereen moet kunnen overeenkomen. Dat is onmogelijk. Met onverdraagzame personen valt nu eenmaal moeilijk samen te leven. Als het onmoge-

lijk is, is het beter om hen de rug toe te keren en te laten stikken.

Een ander gevaar bestaat erin dat je jezelf overschat. Je leeft niet op een eiland. Tussen wat je wil en wat je kan, ligt de druk van je omgeving. Tegen iemand die altijd vit bijv., is het moeilijk om geduldig te blijven en om niet op jou beurt terug te vitten. Tegenover vrienden is het gemakkelijker om je van je beste kant te tonen. Of je al dan niet volgens je eigen maatstaven kan leven, zal ook voor een groot deel afhangen van de omgeving waarin je leeft. Je kan je omgeving nooit volledig zelf bepalen. Het heeft dan ook geen zin je zelf te verachten, als je niet de 'perfekte' persoon bent waar je van droomt. Zolang je probeert wat mogelijk is , is er geen reden voor schuldgevoelens.

En zo komen we meteen op de tweede voorwaarde: de keuze van je omgeving. Probeer een omgeving te vinden of te scheppen waar je je prettig bij voelt. Openheid en vrijheid kunnen moeilijk in een gesloten of vijandige omgeving. Natuurlijk heb je dat maar zeer gedeeltelijk in de hand. Als je nog thuis bent, moet je nu eenmaal leven met de ouders die je hebt. En vooral met autoritaire ouders valt nauwelijks te onderhandelen. Op school kies je je leraren ook niet zelf. En het gebeurt maar zelden dat een leraar rekening wil houden met de verzuchtingen en wensen van de leerlingen. Als je werkt kan je slechts zelden de inhoud en de duur van je werk bepalen. Overschakelen naar een ander werk is niet zo gemakkelijk in deze tijden van krisis. Zonder werk vallen of parttime werk betekent in veel gevallen een te groot verlies aan inkomen.
Toch zijn je ouders, baas of leraren niet de enige mensen in je leven. En geen enkele situatie is eeuwig. Hoe minder mensen je kent en hoe geslotener je omgeving is, hoe minder kans er echter op verandering is. De sterkste is steeds degene die het minst alleen staat; de onafhankelijkste degene met de meeste kontakten en vrienden, waardoor hij meer keuzemogelijkheden heeft.

We zoeken allemaal waardering en steun. Spijtig genoeg zoeken we onze waardering veelal op de verkeerde plaats, en bijna altijd volledig buiten onszelf.
Het is beter om je waardering niet te zoeken bij mensen die het toch niet zullen geven. Het is nergens goed voor om je waardering te laten afhangen van een leraar, ouder of zelfs lief, die geen begrip voor jou kan opbrengen. Er lopen heus wel meer mensen rond op de wereld, en er zijn er zeker bij die je wel meer kansen willen geven en je wel zullen waarderen.
We hebben allemaal veel te veel de neiging om onze waardering juist te laten afhangen van deze mensen die het vlugst klaar staan om ons te vernederen. Hoe afhankelijker je bent van enkele mensen, hoe minder kans je hebt om gerespekteerd en gelijkwaardig behandeld te worden. De meeste kans op waardering en respekt heb je bij mensen die van jou het minst verlangen of eisen.

We zoeken onze zelfbevestiging ook veel te veel buiten onszelf.De aangeleerde normen en waarden spelen ons hierbij parten. We hebben allen geleerd om op te kijken naar de sterkste, de rijkste, de machtigste of degene met de grootste bek.
Op onze beurt gaan we onze identiteit zoeken in rijkdom, prestige, status, in ons vermogen om anderen schrik aan te jagen of ontzag af te dwingen en in schijndeugdzaamheid. Dat leidt tot konkurrentie, naijver en vijandigheid. We willen elkaar de loef afsteken om te bewijzen dat we de beste zijn. We voelen ons pas goed als we beter zijn dan anderen. Eigenlijk gebruiken en verbruiken we elkaar om er zelf beter uit te komen.

Neem het belang dat aan rijkdom en bezit wordt gehecht. Voor sommigen is het najagen van luxe en bezit, zoniet het enige, dan toch het grootste doel in hun leven geworden. Ze kunnen zich nog nauwelijks voorstellen om te leven zonder een tweede auto voor de deur. Zonder het prestige van deze tweede au-

to zou hun eigenwaarde een flinke deuk krijgen en ze zullen zich desnoods uit de naad werken voor het behoud van deze luxe.
De overdreven waarde die aan geld en bezit wordt gehecht in onze maatschappij leidt bovendien tot grove onrechtvaardigheden: zoals in andere landen bezitten een paar honderd families in België grote fortuinen, die steeds verder aangroeien, en dat ten koste van een grote groep die met weinig geld moet zien te overleven of in echte armoede leeft.

Let wel: we zijn niet tegen enig persoonlijk bezit. Maar als ons gevoel van eigenwaarde afhangt van luxe en de hoogte van ons spaarboekje, dan worden we daar de slaaf van. Om onze eigen waarde te behouden en te bevestigen zullen we er voortdurend en nietsontziend, zelfs ten koste van anderen, naar streven om ons bezit te laten aangroeien. We zullen ons bezit of onze karrière angstvallig bewaken en afschermen, terwijl we er tegelijkertijd weinig vreugde aan zullen beleven.

Echte zelfbevestiging daarentegen leidt niet tot konkurrentie, maar tot elkaar aanvaarden. Als we overtuigd zijn van onze eigen waarde en onze eigen mogelijkheden,als we ons een eigen mening kunnen vormen over wat we wensen en hoe we willen handelen, hebben we geen foefjes nodig als rijkdom, status en konformisme om ons goed te voelen. We zullen het dan niet nodig vinden om anderen bang te maken en bijv. de zwakste in de klas of groep te pesten.
Dan zal het ook mogelijk zijn om meer respekt voor anderen op te brengen en om de nodige leefruimte te scheppen om anderen te aanvaarden zoals ze zijn. Dan zullen we ons ook niet laten beetnemen aan de schijn van goede manieren of aan ogenschijnlijke, maar eigenlijk vijandige, beleefdheid. Omdat we onszelf begrijpen, zullen we ook betere kontakten en vrienden hebben. We zullen beter in staat zijn om echtheid van uiterlijkheden te onderscheiden.
Zelfvertrouwen zal ons ook meer innerlijke rust bezorgen en we zullen ons spontaner en minder verkrampt kunnen bewegen in de wereld. We zullen immers minder vlug geschokt zijn door een tegenslag of een kwetsend woord. We zullen ons minder vlug bedreigd voelen en minder wantrouwig zijn en minder eisen stellen aan anderen.
Een voorbeeld: als je een lief hebt, en je meent het 'serieus', maar je bent onzeker van jezelf en je eigen waarde, zal je geen vetrouwen hebben in zijn of haar liefde voor jou. Je zal hem/haar niet vrij durven laten, je zal alle aandacht opeisen en telkens als je deze aandacht niet onmiddellijk krijgt, zal je je tekortgedaan voelen. Je zal hem of haar onder druk zetten. En dat is meteen de zekerste manier om hem of haar te verliezen, want liefde kan alleen bloeien in wederzijds vertrouwen. Als je genoeg zelfvertrouwen hebt, zal je lief niet elk moment beschikbaar moeten zijn om je te verzekeren van zijn/haar liefde voor jou. Omdat je overtuigd bent dat je de moeite waard bent, zal je er ook niet aan twijfelen dat je liefde kunt krijgen.
Ook vriendschap kan maar in een ongedwongen,spontane sfeer en in wederzijds vertrouwen ontstaan. Vriendschap kan niet afgedwongen worden. En zelfs als echte vrienden elkaar voor langere tijd niet meer gezien hebben, dan doet dat nog geen afbreuk aan de vriendschap. Je maakt nooit vrienden door angst aan te jagen of wanneer je zelf bang bent. Slechts in een sfeer zonder angst en naijver en zonder gebruik van geweld of dreiging kunnen mensen vreugde beleven aan elkaar en openbloeien.

Nu is het zo dat zelfvertrouwen niet op een goeie dag naar je toe komt gewandeld. Dat moet groeien. Zelfs als je weet dat angst of een minderwaardigheidskomplex je is aangepraat door een levensvijandige moraal en opvoeding, dan kan je dat niet zomaar wegredeneren. Al zeg je duizendmaal: 'ik wil geen minderwaardigheidskomplex', daarmee heb je het nog niet over boord gegooid.
Je kan pas je zelfrespekt terugwinnen als je telkens opnieuw kansen zoekt om de grenzen van je mogelijkheden uit te proberen en te verleggen.

5. tot BESLUIT

3. INDIVIDU en MAATSCHAPPIJ

Anarchisten hebben altijd al gewezen op het belang van èn individuele inspanningen èn veranderingen in de maatschappij (maatschappelijke strukturen).
We geloven niet, zoals godsdiensten en sekten ons voorhouden, dat, als ieder mens maar op zichzelf 'goed' probeert te zijn, de wereld dan ook automatisch 'goed' zal worden. Daarom pleiten we voor een andere maatschappijstruktuur, een andere organisatie: netwerken en federaties in plaats van een trapsorganisatie; gespreide macht en kleinere, relatief onafhankelijke eenheden in plaats van machtscentralisatie; afspraken op basis van gelijkwaardigheid in plaats van dreiging, onderdrukking en onderdanigheid.
Langs de andere kant moeten we ook niet afwachten tot die verandering van de maatschappij uit de hemel komt vallen. Dat zal niet gebeuren. We geloven ook niet, zoals de meeste politieke theorieèn verkondigen, dat, als de ekonomie en de maatschappelijke strukturen van bovenaf aangepast worden, alle problemen automatisch opgelost zullen zijn. Bovendien zal geen enkele partijpiet, als we maar op hem stemmen, ons alles wat we zouden willen in de schoot werpen. We zullen zelf naar de veranderingen moeten streven, zowel voor onszelf als in onze direkte omgeving als op breder maatschappelijk vlak.

Anarchisten hebben een groot vertrouwen in de mens en zijn mogelijkheden. We dragen in ons de mogelijkheid om ons eigen leven uit te bouwen en ervan te genieten. Zelfs in een levensvijandige omgeving behouden we toch altijd iets van de oorspronkelijke levensdrift en kracht. Er moet al heel zware druk op ons uitgeoefend worden om dat teniet te doen.
En we zijn wel degelijk in staat om enige invloed op onze omgeving uit te oefenen door onze houding en ons gedrag. We zijn nooit volledig speelbal van onze omgeving.
Mensen zijn niet goed of slecht, mensen willen in de eerste plaats ten volle leven. Nu is het wel zo dat de organisatie en het klimaat van een maatschappij wel degelijk invloed heeft op de mate waarin we van het leven kunnen genieten. Elke soort maatschappij zal bepaalde eigenschappen bevorderen en andere afremmen.
Onze maatschappij nu is gebaseerd op angst, onderwerping en afschrikking, en dat bevordert naijver, wantrouwen, eenzaamheid, vijandigheid,... .
We zijn er stellig van overtuigd dat in een vrije omgeving waarin ieder vrij zijn mogelijkheden kan ontplooien, in een open, vrije maatschappij eigenschappen als samenwerking, respekt, verdraagzaamheid, vertrouwen, genieten, enz., gemakkelijker aan bod zullen kunnen komen.

Om een open vrije maatschappij te bereiken zullen we enerzijds onze angst moeten zien kwijt te spelen die ons verhindert om ons vermogen tot scheppen, nieuwe vormen uitproberen en genieten ten volle te benutten. Tegelijkertijd zullen we moeten proberen om meer ruimte te scheppen in onze direkte omgeving. Dat kan door een groeiend zelfvertrouwen te ontwikkelen en door andere omgangsvormen uit te proberen op basis van gelijkwaardigheid en samenwerking, met speciale aandacht voor de zwakkeren. Tenslotte zullen we onze verspreide inspanningen, op een federatieve manier, enigzins moeten kunnen bundelen om de verstarde maatschappelijke strukturen open te wrikken en aan te passen aan onze noden en wensen.
Veranderingen zijn, zoals het leven zelf, het resultaat van een wisselwerking tussen individu, zijn direkte omgeving en de overkoepelende maatschappelijke strukturen (sociaal en ekonomisch).
Open en vrije individuen kunnen bijdragen tot een meer open en vrije maatschappij, en een open en vrije maatschappij stimuleert open en vrije individuen.

LITERATUURLIJST

Anarchisme algemeen

Colin Ward, Anarchie in actie, De Nederlandsche Boekhandel A'pen/A'dam, 1975

Alexander Berckman, ABC of Anarchism, Anarchist Classics, Freedom 1977 (1929)

Daniel Guérin, Het Anarchisme, Kritische Bibliotheek Van Gennep, 5e druk, 1981

Nicolas Walter, Wat is een anarchist, 6e druk, mei 1978, Wageningen

Richards Vernon, Errico Malatesta, Leven en Ideeën van een Italiaanse anarchist, Het Wereldvenster, Baarn, 1980

ORA, Anarchisme, scholingsteksten, 1982

Tom Holterman, Andere staatsopvatting, een an. syndroom, Kluwer, Deventer 1975

Ehrlich et alter, Reinventing Anarchy, Londen 1979

George Woodcock, Anarchism, Penguin 1977

Anton Constandse, Anarchisme van de daad, Pamflet 1980 (6e druk)

Luc Van Heerentals, Leven in de anarchie, Leuven, 1981

F.Domela Nieuwenhuis, Van christen tot anarchist, Het Wereldvenster Bussum, 1982

Murray Bookchin: theoretisch werk over ekologisch anarchisme, o.a. Post-Scarcity Anarchism, 1972 en Ecology of Freedom, 1982

Anarchistische tijdschriften

Perspektief, (3-maandelijks), Libertaire Studiegroep Gent

De As, (3-maandelijks), pb.43, 2750 AA Moerkapelle; abon. fl.22/jaar op giro-nr. 4460315 van Stg.De AS, Moerkapelle

De Vrije, (maandelijks) postbus 5412, 1007 AK Amsterdam; abon. fl.35 op gironr. 869125 t.n.v. De Vrije, Amsterdam

Het volksgebit, (maandelijks), Schermerstraat 14, 2000 Antwerpen

De Raaf, (maandelijks), Spuigroep postbus 51217 Amsterdam; abon; fl.25/10 nrs., giro 5122434 t.n.v. Spuigroep/Raaf, Amsterdam

Bluf, (wekelijks) Van Ostadestr.233d, 1073 TN Amsterdam; fl.25 per kwartaalabon.

Macht van de Onmacht, (3-maandelijks): H.De Keersmaekerlaan 20, 1810 Wemmel,

Alternative Libertaire, (maandelijks), éditions asbl 22 mars, 2 rue de l'Inquisition. 1040 Bruxelles; 600 f./an rek.001-0536851-32

Green Anarchist, (2-maandelijks), 19, Magdalen Road Oxford OX4 1RP; £.5/ 10 nrs

Freedom, 84b Whitechapel Highstr. London E17QX

Onderwijs

A.S.Neill, Summerhill, Theorie en praktijk van de anti-autoritaire opvoeding, Bijleveld Utrecht 1972 (oorspr. 1960)

Bjorne Sjegeford: Summerhill-school, Wereldvenster Baarn, 1971

Mosse Jørgensen, Van Schooloproer tot Oproerschool, Wereldvenster Baarn, 1972

De weide, brochure, Aalst 1986

Zelfbeheer

IOC (Internationaal Ontmoetingscentrum), Anders Werken, een leesboek over zelfbeherende arbeidsvormen in West-Europa, Hasselt, mei 1983

Collectif des Editions du 22 mars, La scène alternative- radioscopie des nouvelles coopératives en Belgique francophone

Kleinschaligheid en ekologie

Hugo Brouwers en Jitze Miedema, Zachte techniek, Een onderzoek naar nieuwe vormen van samenlevingseconomie, wet. Uitgeverij B.V., Amsterdam 1975

Erik Van den Abbeele, Naar een kleinschalige maatschappij, brochure 1980

Erik Van den Abbeele, Ontmanteling van de economie, leesboek over een andere economie, Nijmegen, Markant 1985

De Aarde, je Leven, Boxtel- De Kleine Aarde 1978 2e druk

Eind 1985 werden we benaderd door een leraar, die op aanvraag van de leerlingen, op zoek was naar een leesbare tekst over het anarchisme. Dat was voor ons meteen de aanleiding om zelf een kleine tekst samen te stellen. Oorspronkelijk was het de bedoeling het hedendaagse anarchisme in een korte inleiding samen te vatten. Dat is echter wat uit de hand gelopen, en het resultaat is een klein boekje geworden.

We hebben bewust geprobeerd om de politieke slogans en slagwoorden te vermijden. Qua taalgebruik is de brochure geschreven naar de leeftijdsgroep van 16- tot 19- jarigen. Enkele van de voorbeelden, vooral in het eerste deel, zijn ook gericht op de leefwereld van jongeren die nog thuis wonen of hun thuis pas ontgroeid zijn. Achteraf bezien, kunnen we echter gerust stellen dat onderliggende brochure niet alleen geschikt is voor jongeren, maar ook interessant is voor een ruimer publiek, nl. voor al wie een leesbare inleiding en overzicht van het hedendaagse anarchisme wil.

Dit is een uitgave van de LIBERTAIRE STUDIEGROEP GENT.
Redaksiekollektief: Francis Faes, Philippe Wittenberg, Dany Azou, Anne Coryn, Frank Colman, Wim Vandenbussche, Ludwig Glabeke.

Deze uitgave wordt (in Nederland) verspreid door KOLLEKTIEF RAMPENPLAN, Sittard.
Wij willen door het aanbieden van ons verspreidingsnetwerk bijdragen in een goede distributie van uitgaves in eigen beheer. Meer informatie over ondersteuning, uitgeven, verspreiding en over andere materialen die wij verspreiden: Postbus 780, 6130 AT Sittard/ 04490-24803 (maandag -zaterdag 12. - 17.00 uur)